

სარა ბარნაველი
SARA BARNAVELI

სამეფო გორგასლიანი დროშა
ROYAL GORGASLIAN FLAG

5

ნიკოლოზ ნიკოლოზიშვილი
NIKOLOZ NIKOLOZISHVILI

საპარტიველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზღვაო დროშის ისტორიისთვის
THE MARITIME FLAG OF DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA: A BRIEF HISTORY

15

ჰანა იტერბეკი
HANNAH ITERBEKE

ოქროს საწმისის ორდენის რაინდების მიხედვით კრება და მათი გერბები
KNIGHTS OF THE GOLDEN FLEECE A BRILLIANT MYTH UNRAVELLED

30

ხმელთაშუა და შავი ზღვების საზღვაო რუკა
CHART OF THE MEDITERRANEAN AND BLACK SEA

49

მიხაილ ვაფტოლსკი
MIKHAIL VADBOLSKI

ძართული ჰერალდიკის წარსულიდან
FROM THE HISTORY OF GEORGIAN HERALDRY

52

ოლეგ ტარნოვსკი
OLEG TARNOVSKI

ოლეგ ტარნოვსკის მიერ მიხაილ ვაფტოლსკისადმი მიწერილი წერილი
CORRESPONDENCE BETWEEN VADBOLSKY AND TARNOVSKY

59

ზაქარია კიკნაძე
ZACHARY KIKNADZE

საპარტიველოსთან დაკავშირებული კიდევ ერთი გერბის შესახებ
AN ADDITIONAL COAT OF ARMS ATTRIBUTED TO GEORGIA

63

ნუგზარ მგალობლიშვილი
NUGZAR MGALOBLSHVILI

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის დროშის პროექტის შესახებ
THE PROJECT OF THE FLAG OF THE AUTONOMOUS REPUBLIC OF ABKHAZIA

78

დავით კლდიაშვილი
DAVIT KLDIASHVILI

თბილისის გერბისა და დროშის კონკურსის შესახებ
ABOUT THE COMPETITION FOR THE COAT OF ARMS AND FLAG OF TBILISI

82

ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭო
STATE COUNCIL OF HERALDRY

ანგარიში
REPORT

93

პროექტის ავტორი და ხელმძღვანელი - მამუკა გონგაძე
მთავარი რედაქტორი - დავით კლდიაშვილი
სარედაქციო კოლეგია - ნინო სიხარულიძე, მიხეილ მირზიაშვილი, დავით ჩხეიძე
ტექნიკური მენეჯერი - ვიქტორია სარჯველაძე
დიზაინერი და დამკაბადონებელი - თამარ კორაშვილი
რედაქტორი - თამარ ხვედელიძე
გამომცემელი - საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭო
www.heraldika.ge; e-mail: heraldika@parliament.ge

© საავტორო უფლებები დაცულია. სტატიაში განთავსებული ინფორმაციის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.

ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების გამოყენება რედაქციის ნებართვის გარეშე აკრძალულია.

ISSN 2298-0261

ჟურნალი „ჰეროდო“ ათწლეულის განმავლობაში აქვეყნებდა სახელმწიფო და სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოებს, სიმბოლოებთან დაკავშირებულ სამართლებრივ აქტებს, ახალი სიმბოლოების დადგენისათვის საჭირო სამეცნიერო კვლევებს; ჰერალდიკურ, ვექსილოლოგიურ, ნუმიზმატიკურ, ფალერიისტიკულ პროექტებს და ახლად აღმოჩენილ არტეფაქტებს.

“ჰეროდო” წელს ახალი ფორმატით გამოდის და კვლავაც იქნება ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს ოფიციალური გამოცემა. ამასთან ყოველწლიური ჟურნალი კიდევ უფრო დაიცავს სამეცნიერო კვლევების აკადემიურობას, გაზრდის სიმბოლოების შემოქმედებასთან, დადგენასთან და მათ სამართლებრივ უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით საზოგადოების ინფორმირებას, და კიდევ უფრო მეტად უპასუხებს საბჭოს საქმიანობის გამჭვირვალობის ანგარიშვალდებულებას.

მოემსახურება სახელმწიფოს, მისი ინსტიტუტების მხატვრულ-შინაარსობრივი სახის განსაზღვრავს, რაც თავის მხრივ განაპირობებს საზოგადოების სახელმწიფოებრივ და ეროვნულ თვითშეგნებას.

სამეფო გორგასლიანი დროშა

წიგნიან - ქართული დროშები, (თბ. 1953, გვ. 15-20.)

სამეფო დროშას XII-XIV საუკუნეთა თხზულებებში უწოდებენ საქართველოს ძლევაშის მფეთთხე სახელებს: გორგასლიანს, დავითიანს (ე.ი. დავით აღმაშენებლისას), ბაგრატიანურს (ე.ი. ბაგრატ III-ისას). ის ჩნდება ისტორიულ თხზულებათა ფურცლებზედ საქართველოს გაერთიანების ხანაში. ყოველი შტრახი, დაკავშირებული მასთან, დიდად მნიშვნელოვანია და მასთან ძალიან საყურადღებოდ გადახლართულია სამეფოს ბედი.

აკ. ივანე ჯავახიშვილი სიფრთხილით უდგება ცნობას, რომ დროშა გორგასლიანი იყო: „...თუ მრავალგვარი და ხანგრძლივი პოლიტიკური უკუღმართობის გამო, რომელიც აღმოს. საქართველოს ვახტანგ გორგორგასლის შემდგომ თავს დაატყდა, ადვილი დასაჯერებელი არ არის, რომ დამოუკიდებლობის ისეთი სიმბოლო, როგორც სახელმწიფო დროშაა, მტრების კლანჭებს გადაჰრჩენოდეს, ის ცნობა მაინც სრულ ჭეშმარიტებად უნდა ჩაითვალოს, რომ თამარ მეფის დროს და შემდეგშიც საქართველოს სახელმწიფო დროშა ბაგრატის (ალბათ III-ის) და დავით აღმაშენებლის ნაქონები დროშა იყო“¹.

თამარ მეფის პირველი ისტორიკოსი იძლევა აბუბაქრ ათაბაგზე გალაშქრების აღწერილობაში ბრძოლის ერთ ეპიზოდს, რომელშიც ჩვენ ვხედავთ მეფის დავით სოსლანის რაზმს დროშითურთ და ვპოვებთ პირდაპირ ცნობას, რომ მეფის დროშა მართლაც ვახტანგ გორგასლის ლაშქრობათა მონაწილე იყო - „სინდეთს შესლვითგან მოსპეტაკდებოდა“: „მიახლებოდა მეფე და მისი რაზმი და **დროშა იგი გორგასლიანი, რომელი სინდეთს შესლვითგან მოსპეტაკდებოდა**“².

ეს ცნობა მეორდება შევსებულ ქართლის ცხოვრებაში, რომელიც აშკარა სიყვარულით უმატებს: „**მოსპეტაკობდა რეცა სიბერისა სახედ**“³.

ეს შესანიშნავი ცნობა დროშის შესახებ ჩვენ წინ გადაშლის რაღაც ფურცლებს დაკარგული საისტორიო თხზულებისა ვახტანგ გორგასლის მეფობის შესახებ, შესაძლოა, იმას, რომლის ნიადაგზეა აღმოცენებული XI საუკუნეში ჯუანშერის ზღაპრულ-რეალური ნაწარმოები, როგორც ჩანს, თამარის პირველი ისტორიკო-

1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ.207.
2 ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, აკად. კ. კეკელიძის რედაქციით, გვ.107.
3 თამარ მეფის ისტორია (ქართლის ცხოვრება, ბროსეს გამოცემა, გვ. 307).

სის დროსაც ეს ნაწარმოები ჯერაც არსებულა.

თვით ჯუანშერის ისტორიაში სინდეთში გალაშქრების ამბავი სრულიად არ არის დაკავშირებული საქართველოს სამეფო დროშასთან, დროშა ამ თხზულებაში არ არის ნახსენები.

ეს ცნობა, მოწოდებული ისეთი სანდო ისტორიკოსის მიერ, როგორც არის თამარის პირველი ისტორიკოსი, საგულისხმოა სხვა მხრივაც. იგი მოგვითხრობს სახელმწიფო ალამის თეთრ ფერზე: **„დროშა მოსპეტაკდებოდა“**.

დროშის **თეთრ ფერზე** გვანჯდის ცნობას XIII საუკუნის ისტორიკოსი სტეფანოზ ორბელიანი სივნიეთის ისტორიაში:

“Ձի սահման էի թագաւորին սպիտակ լինել վառ, և կարմիր նշան ունել. հրամայցին սոցա (ორბელთა) կարմիր ունել գվառ դიოչին և սպիտակ նշան)”⁴

სივნიეთის ისტორიის თარგმანში მ. ბროსე ამ ტექსტის შემდეგ გაგებას იძლევა:

Mais comme l'etiquette attribuait aux rois la flamme blanche sur un drapeau ecarlate, on leur (ორბელთა) avait ordonne de porter la flamme ecarlate sur un etendart blanc”⁵.

ე.ი. მეფეებს ჰქონდათ თეთრი ალამი წითელ დროშაზე, ხოლო ამირსპასალარს წითელი ალამი თეთრ დროშაზე.

აკადემიკოსის ივანე ჯავახიშვილის თარგმანი ამ ადგილისა სხვაობს ბროსეს თარგმანისაგან: „ნესად იყო, რომ სახელმწიფო **დროშას ბუნი თეთრი** უნდა ჰქონოდა, ხოლო **ალამი წითელი**, ხოლო მათ (ე.ი. ორბელიანი, რომელთაც საქართველოში ამირსპასალარის თანამდებობა ჰქონდათ ხოლმე), ებრძანათ, რომ დროშის ბუნი წითელი ჰქონოდათ, **ალამი კი თეთრი**“⁶.

რადგან აკად. ჯავახიშვილისა და აკად. ბროსეს თარგმანში სხვადასხვაგვარად გაგებულია დროშის ნაწილების აღმნიშვნელი ტერმინები: **վառ** და **სչას** და რადგან საჭირო იყო თამარის პირველი ისტორიკოსის ცნობების შეთანხმება სტეფანოზ ორბელიანის მოწმობასთან, მივმართე პროფ. ილია აბულაძეს ტერმინების დაზუსტებისათვის. აჭარიანის ლექსიკონის მიხედვით აღმოჩნდა, რომ **վառ** ეწოდება დროშის იმ ნაწილს, რომელიც ქსოვილისაგან იყო გაკეთებული, ე.ი. ალამს. სიტყვა **სչას** გამოხატულების აღმნიშვნელი გამოდის.

4 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. სამართ. ისტ., წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 209.

5 Stephan. Orbelian, L'Histoire de la Siounie, 1864, გვ. 215.

6 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. სამართლ. ისტ., წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 209.

აქედან სტიფანოზ ორბელიანის ცნობა შემდეგნაირად უნდა იყოს გაგებული: წესად იყო, რომ ხელმწიფის ალამი თეთრი უნდა ყოფილიყო, ხოლო ნიშანი წითელი, ხოლო ორბელიანთა ნაბრძანებები ჰქონდათ რომ დროშის ალამი წითელი ჰქონოდათ, ხოლო ნიშანი მასზე თეთრი.

იმის შესახებ, თუ რა ყოფილა საქართველოს სახელმწიფო დროშაზე გამოხატული, აკად. ივ. ჯავახიშვილი წერს: „რა-კი მე-XIII ს. დამლევის ისტორიკოსს სტ. ორბელინს საქართველოს სახელმწიფო დროშის ალამის წა გიორგის სახით მოხატულობის შესახებ არაფერი აქვს ნათქვამი, ამიტომ ჯერ კიდევ გამოსარკვევია, მე-XI-XIII სს-შიც იყო ალამზე წმ. გიორგის სახე გამოყვანილი, თუ ეს მერმინდელი დანართია“⁷.

არც შუა საუკუნეების პოლონელი მოგზაურის კოტოვიჩის ცნობა, რომ ქართველების სამხედრო დროშებზედ, ჩვეულებრივად, წმინდა გიორგი იყო დახატული⁸, არ გულისხმობს, რომ ასეთივე იყო სამეფო გორგასლიან დროშაზედაც. სამეფო სხვა დროშების მიმართ, შესაძლოა, ეს სამართლიანი ყოფილიყოს. თეიმურაზ ბატონიშვილის ცნობა, რომ „მეფენი მარადის **დროშათა ზედა** და ღერბთა მათთა დასწერდეს სახესა წმიდისა... გიორგისასა“, XII საუკუნისათვის მართლდება, რამდენადაც გიორგი III-ის ბეჭედზე წმინდა გიორგი ყოფილა გამოხატული. ვახუშტი ბატონიშვილსაც საქართველოს ღერბზე ცხენოსანი წმ. გიორგი ჰყავს დახატული (ამის შესახებ ქვემოთ).

(ინტერესს არ არის მოკლებული იოანე ბატონიშვილის მიერ მოყვანილი ცნობა იმის შესახებ, რომ **დავით აღმაშენებლის გერბზე „ცხენი რქოსანი“ იყო გამოხატული**. იგი არ წერს, ეს გამოხატულება დროშაზე იყო თუ საბეჭდავზე: „ღერბსა ამა მეფისასა შეჰსძინეს ცხენი რქოსანი, რომელიც მოიპოა თვით მეფემან, მიმავალმან მარტომ ტფილისიდგან ქუთაის[ს] საშენებელად... იხილა მცხეთის იწროთა ადგილთა შა ცხენი ესე რქოსანი, დაუძახა მეფემან... აღუდვა ლაგამი წმინდის გიორგის ცხენისა... ცხენი იგი ესრეთი იყო მკვირცხლ და მალი, რომელ ერთს დღეს ადრე მივიდის ტფილისიდგან ქუთაისს და მუნიდგან ქართლს და ქართლიდგან კახეთს“⁹. ამ ცნობას ერთგვარი ანგარიში უნდა გაენიოს. შესაძლოა, აქ იგულისხმება გამოხატულება გორგასლიანი დრო-

7 ივ. ჯავახიშვილი, ქარული სამართლის ისტორია, წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 211.

8 იქვე გვ. 209-210.

9 კალმასობა, საქ. მუზ. ხელნაწერი N-H2134, გვ. 473r.

შისა და ამ გამოსახულებამ გამოიწვია ლეგანდაც. სასანურ ბეჭდებზე არაიშვიათია ცხენისა, თუ ცხენისმაგვარ რალაც ფრთოსანი არსების გამოსახვა, ზოგჯერ იგი თითქოს რქოსანიც არის (იხ. სურათები ნაშრომში: *Sassanidische Siegelsteine, NN 1388, 1393*)¹⁰.

აკად. ივანე ჯავახიშვილს აღნიშნული აქვს ის გარემოებაც, რომ „საქართველოს დროშას ალამი მილურსმული კი არ ჰქონია, არამედ მიბმული. თამარ მეფის პირველ ისტორიკოსს, მაგ., ნათქვამი აქვს, რომ როდესაც ქართველთა მხედრობა მეფის წინამძღოლობით ომში გაემგზავრა, „აბეს დროშა სვიანად ხმარებულ“ -ო... ხელმწიფის კარის გარიგებაშიაც ნათქვამია: განცხადება დღეს, რომ დარბაზობა უნდა მომხდარიყო, ამისთვის „დიდი დროშა ააბან“¹¹.

დროშის აბმა ქართულ ფოლკლორში გვხვდება:

„გუდან შეიტყო, ინამა ღვითთა და ღვთის შობლითაო, ადგა, **აბა დროში** ლალის გუდანის ჯვრისაო“¹².

„ქადაგობს გაიდაური: ბძანებს გუდანის ჯვარიო: საათენგენოდ გამიძღვან სამის ბატონის ყმანიო; სამი **ააბან დროში**, სამსავ შააბან ზარიო...“¹³.

აბმა დროშისა ახლაც ცოცხალია ივრის ფშავლებში:

„დროშა, რომლითაც ხატიონნი პროცესიას წინ მიუძღოდნენ, სახელდახელოდ გააკეთეს თამარის ხატიდან ლაშარში წამოსვლის წინ. თამარისადმი შეწირული ფერადი (თეთრი, ყვითელი, წითელი და ერთი შავი) „საკადრისები“, რომლებიც თამარის ხატის გალავანში ხეების ტოტებზე ეკიდა, ჩამოხსნეს, დროშის ტარზე ააბეს, შემდეგ ტარს ზემოდან ჩამოჰკიდეს და თავზე ოქროსფერად მოელვარე ლითონის ჯვარი დაამაგრეს. ასე გაჩნდა ლაშარობაზე ხატის დროშა“¹⁴.

ძალიან საგულისხმო მოსაზრებას გამოსთქვამს ივანე ჯავახიშვილი სახელმწიფო **დროშის თავის** მოყვანილობის შესახებ:

10 Horn und Steindorf, *Sassanidische Siegelsteine* (Mitteilungen aus den orientalischen Sammlungen des staatlichen Museums zu Berlin, Heft IV, 1891).

11 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. სამართლ. ისტ., წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 209.

12 პეტრე უმიკაშვილი, ხალხური სიტყვიერება, ტფილისი 1937, გვ.35, ჩანერილი ხე-სურეთში, 1876.

13 ა. შანიძე, ქართული ხალხური პოეზია, I, ხევსურული, ტფილისი 1931 წელი, გვ. 73.

14 ვ. ბარდაველიძე, ივრის ფშავლები, ენიმკის მოამბე XI, თბილისი 1941, გვ. 134-135.

„საქართველოს სახელმწიფო დროშის თავის მოყვანილობის შესახებაც მოიპოვება ცნობები. საფიქრებელია, რომ XIII ს. მაინც ქართულ ეროვნულ დროშას თავზე ჯვარი უნდა ჰქონოდა. ამას ის გარემოებაც ამტკიცებს, რომ არაბ მემამულიანის იბნ-ალა-სირის სიტყვით თამარ მეფის დროს არზრუმის მბრძანებელს, რომელიც საქართველოს მეფის ყმად-ნაფიცი იყო და მის ნაწყალობევე საპატიო სამოსლით იმოსებოდა, ქართველებმა ისეთი დროშა გააკეთებინეს, რომელსაც თავზე ჯვარი ამკობდაო (დუფრემერი, Frag. გვ. 489-490). თუ ქართველები თავიანთ ყმად-ნაფიცს ანუ ვასალს დროშის თავზე ჯვარს აკეთებინებდნენ, ეს იმას ამტკიცებს, რომ თვით ქართველებსაც სახელმწიფო დროშის თავზე ჯვარი ჰქონიათ... ჯერ კიდევ... თეიმურაზ I დროს კახთა ბატონის დროშის თავი ბროლის ჯვარი ყოფილა“¹⁵.

მაგრამ შესაძლოა, სხვაგვარი დროშის თავიც ყოფილიყო. XIV საუკუნის ცნობით, მაგალითად, ერთ-ერთ სამეფო დროშის თავს შუბის პირიც წარმოადგენდა: „შუბი სეფე ალმითა“ მოხსენიებულია „კარის გარიგებაში“¹⁶.

სახელმწიფო გორგასლიანი დროშა, იგივე „დროშა სამეფო“, სხვა სამეფო ძალაუფლების ნიშნებთან ერთად მეფისაგან ტახტის მემკვიდრეზედ გადადიოდა¹⁷.

სახელმწიფო დროშა **მონაწილეობას იღებდა სამეფოს ყველა მნიშვნელოვან საზეიმო მომენტში**, როგორც სამეფო ხელისუფლების ნიშანთაგანს, მას მტკიცედ გარკვეული როლი ჰქონდა მეფის კურთხევის განგებაში: „დასცეს საყურისა, ვითარცა ოდესმე სოლომონისთვის, და დადგეს სუიანი ტახტი ვახტანგეთი, საყდარი დავითიანი... აღმართეს სკიპტრა დიდებულთა, ძელი ჯუარისა და მისთანა **დროშა დავითისი, არაოდეს მობერილი წინააღმდეგომთაგან ნიათა**“¹⁸.

(საყურადღებოა დროშის ძლევაგამოსილების ეს მხატვრული გამოთქმა. ბასილი ეზოს მოძღვარი სხვაგანაც მიმართავს ამგვარ შედარებას, როდესაც უნდა აღნიშნოს სიხარული თამარის

15 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. სამართლ. ისტორ., წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 211 (დაბეჭდილია შეცდომით „ბრძოლის ჯვარი“).

16 „ხელმწიფის კარის გარიგება“, გვ. 9-10.

17 ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი II, ნაკვ. 2, გვ. 207.

18 ბასილი ეზოს მოძღვარი, ცხოვრება მეფეთ-მეფისა თამარისი, გამოც. ივანე ჯავახიშვილისა, თბილისი 1944, გვ. 13.

დაბადების გამო: „ინყო მობერვად ნიავმან ამოანმან“¹⁹. როგორც ჩანს, თამარ მეფის მეორე ისტორიკოსისათვის მშობლიურია, ან ჩვეულია ზღვა და ზღვით მოგზაურობა).

XIII საუკუნეში, როდესაც მეფე კურთხევისათვის ეკლესიაში მიდიოდა, პროცესიის წინ მიჰქონდათ ზარი მეფეთა და შემდგომად **დროშა და შუბი**²⁰.

ეს ზარი, რომელიც წინ უძღვის სამეფო დროშას, მოგვაგონებს აღმოს. საქ. მთის დროშების ზარებს, მაგრამ მთაში ზარი ცალკე არ მისდევს დროშას, არამედ - მიბმულია.

შერჩენილი გვაქვს უფრო ახლო ანალოგია: მთიულეთში **ერთ-ერთი საზეიმო პროცესიის დროს სათემო ხატთან და დროშასთან ერთად ცალკე ზარებიც მიაქვთ ხოლმე**: ზეგარდობას (5-10 აგვისტო) „დეკანოზები სათემო ხატსა და დროშას დუმაცხოს წმ. გიორგის ეკლესიიდან გამოასვენებენ და „სამღვთო მაღალის“ წვერზე ავლენ. წინ **მეზარეები** მიუძღვით, რომლებიც **ორ ფუთიან ზარებს მხრებით ეზიდებიან**. მეზარე ბიჭები ამას ნებაყოფლობით ასრულებენ იმ რწმენით, რომ ხატი ვითომც იმ წელიწადს მათი მწყალობელი იქნება. **მეზარეებმა მხრების შეუცვლელად და ზარების განუწყვეტელ რეკით ეს ზარები მაღალ წვერზე უნდა აიტანონ**. ამ სამღვთო მაღალზე დეკანოზები ორი დღელამე რჩებიან, ლოცულობენ და შემდეგ ზარების რეკით და სიმღერა-ფერხულით ისევ დუმაცხოს ეკლესიაში ჩამოვლენ“²¹ და სხვ.

დროშის ზარები იტალიაშიც იყო მიღებული მეთერთმეტე საუკუნეში: Garrocio... italienischer Fahnenwagen mit Glocke (martinella) und dem Stadtbanner vom XI. Jahrhundert²²

სამეფო დიდი დროშა გამოჰქონდათ მეფის სხვა საზეიმო გამოსვლებში, მაგალითად, წყალკურთხევაზე მისი ნასვლის დროს: წყალკურთხევის შემდეგ პროცესია მიდიოდა ეკლესიაში. მეფის ეკლესიაში ყოფნის დროს, დროშა ეკლესიის კარს იდგა. როდესაც მეფე ეკლესიიდან ბრუნდებოდა, მას კვლავ ახლდა გაშლილი დროშა, რომელსაც კარის შესავალს ქვეშ დასდგამდნენ. შემდეგ ხდებოდა დარბაზობა და „დიდი დროშა კარის შემოსავალს“ იდგა²³.

19 იქვე, გვ. 13.

20 მეფის კურთხევის წესი (ს. კაკაბაძის გამოც.), ტფილისი 1913, გვ. 3.

21 ს. მაკალათია, მთიულეთი, ტფილისი 1930, გვ. 158.

22 August Demmin, Die Kriegswaffen, Leipzig 1893, გვ. 689.

23 „ხელმწიფის კარის გარიგება“, გვ. 2 და 16.

სახელმწიფო დროშის განსაკუთრებული როლი ჩანს **ლაშქრობათა დროს**. ვახტანგ გორგასალს თავისი დროშა ჰქონია თან სინდეთში. პირდაპირი ცნობა გვაქვს, რომ დავით აღმაშენებელს ლაშქრობაში მიჰქონდა ეს დროშა. “აბღულ მესიას” ავტორი წერს:

„გორგასლიანი,
დავითიანი
დროშა იახლის
მსრველად მტერთათვის“²⁴.

ეს დროშა სწორედ ძლევამოსილ ლაშქრობათა გამო ითვლებოდა „ბედნიერად“: „დროშა ბედნიერად ხმარებული“. თვით დავით აღმაშენებელი უწოდებს მას **სვიანს** თავის ანდეძში: „მე წარვედ წინაშე მსაჯულისა, **მისისაებრ განმგებელი მეფობისა... მივეც (მემკვიდრეს დიმიტრის) დროშა ჩემი სვიანი**, აბჯარნი ჩემნი სამეფონი და საჭურჭლენი ჩემნი ზემონი და ქუემონი“²⁵. ჟამთააღმწერელიც სამეფო დროშას უწოდებს „სვიანს ბრძოლათა შინა“²⁶, ხოლო, როგორც ზემოთ იყო ნათქვამი, ბასილი ეზოს მოძღვარი სთვლიდა მას დროშად, რომელიც არაოდეს იყო მობერილი წინააღმდეგობათაგან ნიავთა.

გაერთიანებული საქართველოს დროშის ისტორია ასახავს ამ სამეფოს ისტორიას. ქართველთა სამეფოს ძლიერების შერყევა მთლიანად დაექსოვა დროშის თავგადასავლს. გიორგი ლაშას დროს მონღოლთა ურდოების ტალღები პირველად შეეხნენ საქართველოს მიწას. ქართველები დამარცხდნენ, რაც განსაკუთრებით საგრძნობი იყო იმ ძლევამოსილების შემდეგ, რომელიც წინა მეფეების დროს უცვლელად თან სდევდა ქართველთა ლაშქრობას.

ჟამთააღმწერელით, ეს დამარცხება, **რომლის სიმბოლოდ იყო უკუქცევა დავითიანის დროშისა**, იყო შეტრიალება ქართველთა სვიანობისა - პირველი დამარცხება, რომელსაც მოჰყვა სხვა საბედისწერო დამარცხებანი. ამ ადგილას განსაკუთრებით მკვეთრია ჟამთააღმწერლის, ჩვეულებრივადაც საინტერესო თხრობის ოსტატის, ენა: „იქმნა უკუქცევა სვესვიანისა ბედისა მალლისა და

24 Н. Марр, Древне-грузинские описцы, Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, кн. IV, СПб 1902, გვ. 21.

25 თ. ჟორდანი, ქრონიკები II, გვ. 51.

26 ჟამთააღმწერლის თხზულ., მარიამისეული ქართლის ცხოვრება, გვ. 561.

საჩინოსა დავითიანისა დროშისა გამარჯვებულისა... აქა ჟამამდე სვიანი იყო ბრძოლათა შინა დროშა **დავითიანი და გორგასლიანი**, ხოლო აქა ვითარ იქმნა ცვალება ბედისა ქართველთა ნათესავისა, არღარა მიეცა ძლევა თათართა ზედა, ვიდრე ჟამამდე ჩვენთა“²⁷.

შემდეგშიც სამეფო გორგასლიანი დროშის ბედი ასახავდა საქართველოს ისტორიის მსვლელობას. მეფის პოლიტიკის სისუსტე, დიდ მოხელე ფეოდალთა ურჩება, მათი ინტერესების დაუმორჩილებლობა ქვეყნის საერთო საქმისათვის სამეფო დროშის ისტორიაშიც ჩაიქსოვა: ხვარაზმელებთან საბრძოლველად რუსუდან დედოფალმა ლაშქარი ჩააბარა ივანე ათაბაგს (რომელიც სპასალარიც იყო) და უბოძა სეფე დროშა. ბრძოლის დროს ივანე ათაბაგი, წინამბრძოლთა ახალციხელთა შურით, არ ჩაერია ომში. ბრძოლა წაგებულ იქმნა, რასაც მოჰყვა საქართველოს რბევა, „საქართველოს მოსპოლვა“²⁸.

ამ დამარცხების შემდეგ რუსუდან დედოფალმა ხვარაზმელთა წინააღმდეგ სეფე დროშა აღარ „ნარგზავნა საქმისათვის ივანე ათაბაგისათვის“²⁹.

ჟამთააღმწერლის შემდეგ დიდი ხნით წყდება ქართველ ისტორიკოსთა შენახულ თხზულებებში საქართველოს სეფე დროშის ხსენება.

სხვა ცნობების გათვალისწინებით უნდა ვიფიქროთ, რომ, რუსუდან მეფის ბრძანებით, დიდი სამეფო დროშა დასავლეთ საქართველოში უნდა ყოფილიყო გადატანილი და ის არ მოჰყვა იმ ხანძარში, რომელშიც დაიღუპა ქალაქი თბილისი და „თვით პალატი და ისანნი“ მონღოლთა მოახლოების დროს³⁰. ამის ნიშნებს იძლევა „კარის გარიგება“. აკად. ექვთ. თაყაიშვილის გამოკვლევით, „კარის გარიგება“ უნდა ეკუთვნოდეს მეთოთხმეტე საუკუნეს, განსაკუთრებით გიორგი ბრწყინვალის დროს (1318-1346)³¹. ძეგლი შედგენილია იმ დროს, როდასაც საქართველო განუყოფელი იყო და ერთ მეფეს ემორჩილებოდა. ძეგლის შედგენის ადგილი არის დასავლეთი საქართველო³². სხვა საყურადღებო დასკვნა, რომელიც გამოჰყავს აკად. ექვთ. თაყაიშვილს „კარის გარიგე-

27 მარიამისეული „ქართლის ცხოვრება“, გვ. 560-561.

28 ჟამთააღმწერლის ისტორია, მარიამისეული ქართლის ცხოვრება, გვ. 566-570.

29 იქვე, გვ. 588.

30 ჟამთააღმწერლის ისტორია „ქართლის ცხოვრება“, ბროსეს გამოც. გვ. 360.

31 „ხელმწიფის კარის გარიგება“, წინასიტყვაობა, გვ. VIII.

32 იქვე, გვ. VIII, IX.

ბის“ ტექსტის საფუძველზე, არის ის, რომ ძეგლი დაწერილია ან გელათში, ან გელათის მახლობლად ქუთაისში, სადაც ამ დროს მეფის რეზიდენცია უნდა ყოფილიყო³³. ამ დასკვნიდან შეიძლება ძვირფასი შედეგი მივიღოთ, რომ მთლიანი სამეფოს ქონება, რომელზედაც „კარის გარიგებაში“ არის ლაპარაკი (სალარო, საჭურჭლე, ზარდხანა და სხვ.), დასავლეთ საქართველოში ინახებოდა XIV საუკ. პირველ ნახევარში. ხოლო ზარდახანაში, „ყოველგვარ აბჯარ-იარაღის და სამხედრო ნიშნებისა და სამკაულის საწყობში“³⁴ ინახებოდა საქართველოს მთლიანი სამეფოს „დიდი სამეფო დროშა“ და „შუბი სეფე აღმითა“.

როგორც ნათქვამი იყო, „დიდი დროშა“ იღებდა მინაწილებას სხვადასხვა ცერემონიებში სამეფო კარზე და, უნდა ვიფიქროთ, რომ მეფედ დალოცვაშიც ვახტანგ II-ისა (დავით ნარინის ძისა) და კონსტანტინესი (ვახტანგ II-ის ძმისა, რომელიც მეფობდა ვახტანგის შემდეგ), ხოლო ეს დალოცვა, „კარის გარიგების“ სიტყვით, მომხდარა ქუთაისში³⁵.

საქართველოს სამეფოებად დაყოფის შემდეგ, როგორც ირკვევა, თვითეულ სამეფოს საკუთარი დროშა ჰქონდათ. გვაქვს ცნობები იმერეთის მეფის დროშაზე, კახთა მეფის დროშაზე, **ხოლო საქართველოს ამ დიდ დროშაზედ აღარაფერი იშმის**. მაგრამ XIX საუკუნის პირველ ნახევარში, რუსეთში გადასახლებული ქართული ბატონიშვილების დავითისა და ბაგრატის ნაწერებში, კვლავ ჩნდება ეს დროშა დავით აღმაშენებლისა. ორივე ისტორიკოსი ახსენებს მას ახალციხის ბრძოლაში.

დავით ბატონიშვილი წერს: „ხოლო წელსა 1811 მოიკრიბნა ტორმასოვმან ამერ-იმერნი და მხედრობანი რუსთანი... მოადგა ახალციხესა... იძლივნენ რუსნი და ამერ-იმერნი, და მოუღეს თურქთა ორი ზარბაზანი და **ზავრაყი დავით აღმაშენებლისა, რომელიცა** თანა აქუნდათ იმერთა, მით რამეთუ კერძოსა ძლით იმერთასა იძლივნენ რუსნი“³⁶.

ასეა ბაგრატ ბატონიშვილის სიტყვითაც: „ხოლო წელსა 1810, ნოემბრის 5 წარვიდა უპირველესი მართებელი საქართველოსა ტორმასოვი ახალციხის დასაპყრობელად მხედრობითა თვისითა

33 იქვე, გვ. X.

34 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. სამართლ. ისტორ., წიგნი II, ნაკ. I, გვ. 155.

35 „ხელმწიფის კარის გარიგება“, გვ. VI.

36 დავით ბატონიშვილი, ახალი ისტორია (დავით ბატონიშვილი „ახალი ისტორია“, ბაგრატ ბატონიშვილი „ახალი მოთხრობა“), თბილისი 1941, გვ. 38.

და ეგრეთვე ქართლ-კახეთითა და იმერეთითა, რომელნიცა ახლდა თანა დადიანი ლეონცა მხედრობითა თვისითა... მიეტევნენ ციხესა ზედა იმერნი... იძლივნენ და წარუღეს ოსმალთა იმერთა დროშია წ'ისა დავით მეფისა აღმაშენებლისა³⁷ (ამგვარად, შესაძლოა ოსმალეთში აღმოჩნდეს ეს დროშა).

ეს ცნობები გვაფიქრებინებენ, რომ „კარის გარიგება“-ში შესაძლოა იგულისხმებოდეს დავით აღმაშენებლის დროშა.

ამგვარად, როგორც ვნახეთ, **დროშა გორგასლიანი თამარის მეფობის დროს ჯერ კიდევ არსებობდა**. როდესაც მონღოლებმა გიორგი ლაშა დაამარცხეს, მოხდა გორგასლიანი დროშის „უკუქცევა“, მაგრამ არა წართმევა. უსვეობა გრძელდებოდა მთელი XIII საუკუნე, — ჟამთააღმწერლის ტექსტის თანახმად, — „ვიდრე ჟამამდე ჩვენდა“. ეს ნიშნავს — გიორგი ბრწყინვალის დრომდე, რადგან ჟამთააღმწერელი ცხოვრობდა ამ დროს (შესაძლოა, უფრო გვიანაც), როგორც გამორკვეულია აკადემიკოს ივანე ჯავახიშვილის მიერ³⁸.

ეს იყო, ცხადია, დიდ გამარჯვებათა პერიოდი და, შესაძლოა, გამოთქმა „ვიდრე ჟამამდე ჩვენდა“ გულისხმობს, რომ დროშას სვიანობა დაუბრუნდა.

„კარის გარიგება“-ში „დიდ დროშას“ ეპითეტი არ ახლავს, მაგრამ ძეგლის შედგენის დრო იგივე გიორგი ბრწყინვალის დრო არის და ამიტომ დიდი სამეფო დროშა იგივე **„დავითიანი და გორგასლიანი“ უნდა იყოს**.

უფრო ძნელია გადანყვეტა, დროშა, მოხსენებული ბაგრატ და დავით ბატონიშვილების მიერ, არის თუ არა „დროშა გორგასლიანი“ და არა პირადი დროშა დავით აღმაშენებლისა.

სარა ბარნაველი

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი

37 ბაგრატ ბატონიშვილი, ახალი მოთხრობა (დავით ბატონიშვილი „ახალი ისტორია“, ბაგრატ ბატონიშვილი „ახალი მოთხრობა“), თბილისი 1941, გვ. 114.

38 ივ. ჯავახიშვილი, ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები წინათ და ახლა, წიგნი I, ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, თბილისი 1945, გვ. 248.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზღვაო დროშის ისტორიისთვის

ზღვაოსნობის ისტორიაში გემებისთვის დროშების გამოყენებას ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს. ანტიკურ ხანიდან, გემის მესაკუთრის ამოსაცნობად, განსაკუთრებული ფერების გამოყენება გემის პლანშირზე, ან სიმბოლოებისა თუ, მოგვიანებით, აფრებზე გერბების გამოსახვა ჩვეულებად იქცა. შუასაუკუნეებიდან გერბები თანდათანობით დროშებმა ჩაანაცვლეს, ხოლო XVII ასწლეულიდან ეს ტრადიცია საყოველთაოდ გავრცელდა.

ნაოსნობასთან და სამხედრო საქმის განვითარებასთან ერთად აუცილებელი გახდა როგორც სამხედრო, ასევე სავაჭრო გემებზე აღმართულიყო დროშა, რომელიც მტერს თუ მოყვარეს კონკრეტული გემის ამა თუ იმ სახელმწიფოსადმი კუთვნილების, მისი „ეროვნულობის“ (nationality) ადვილად დადგენის საშუალებას მისცემდა. საზღვაო-სამხედრო და სავაჭრო დროშების ფორმა და მხატვრული დიზაინი, ზოგჯერ განსხვავებოდა სახელმწიფო დროშისგან, ზოგჯერ კი მისი იდენტური იყო. დღეს, ქვეყნების უმრავლესობა ყველა ამ მიზნისთვის ერთ, ეროვნულ დროშას იყენებს, თუმცა ზოგ შემთხვევებში განსხვავებაც დასაშვებია, რომელიც ეროვნული დროშისგან პროპორციებსა და ფერებში გარკვეული ცვლილებით გამოიხატება. ამასთან, როგორც წესი, განსხვავდება ამა თუ იმ ქვეყნის სამხედრო-საზღვაო დროშა და სავაჭრო ფლოტის დროშა.

აღნიშნული ტრადიცია არც შუასაუკუნეების ქართული სინამდვილისთვის იყო უცხო. „ვეფხისტყაოსნის“ ერთ-ერთ სტროფში ვკითხულობთ: „გამოჩნდა ნავი მეკობრე, დროშითა მეტად გრძელითა“. თუმცა, მასალის სიმწირის გამო, შუა საუკუნეებში საქართველოში საზღვაო დროშების გამოყენების შესახებ რაიმეს მტკიცება შეუძლებელია. მოგვიანებით ცნობილია ერთი ფაქტი, როდესაც სამეგრელოს მთავარმა და მისმა ბერძენმა კომპანიონმა, ნიკოლოზ მეტაქსისმა რუსეთის ხელისუფლებას მიმართეს თხოვნით, მათ მიერ 1833 წელს აგებულ ხომალდზე - „ხობის ღვთისმშობელი“ - რუსეთის იმპერიის დროშა აეფრიალებინათ.¹

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროის (1918-1921წწ.) ქართული სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ისტორია დაწვრილებით არის განხილული დიმიტრი სილაქაძის სადისერ-

¹ ბერიძე თ. ზღვაოსნობა ძველ საქართველოში, თბ., ნაკადული, 1981, გვ. 101-104.

ტაციო ნაშრომში², რასაც ვერ ვიტყვით სავაჭრო-სამოქალაქო ფლოტის შესახებ. ქართულ და უცხოურ არქივებში გაფანტული მასალა შეკრებასა და სათანადო დამუშავებას საჭიროებს. ასეთ ვითარებაში ბუნებრივია, რომ რესპუბლიკის საზღვაო ნაოსნობასთან დაკავშირებული ბევრი დეტალი, ჯერ კიდევ გამოსარკვევია. ერთ-ერთი ასეთი, არცთუ უმნიშვნელო დეტალია, ქართული საზღვაო დროშის საკითხი. ამ წერილით შევეცდები, გარკვეულწილად ეს ხარვეზი შევაგსო.

1918 წლის 26 მაისს საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან მალევე, ყოფილი რუსეთის იმპერიის შავი ზღვის ფლოტის გემების კუთვნილება ერთ-ერთი მწვავე სადაო საკითხი გახდა. ცალკეულ სამხედრო თუ სამოქალაქო გემებზე პრეტენზიას აცხადებდნენ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, უკრაინა, მოხალისეთა არმია და შემდეგ საბჭოთა რუსეთი. მიუხედავად ამისა, საქართველომ მაინც მოახერხა რამდენიმე მცურავი საშუალების თავმოყრა და მათი, როგორც სამხედრო, ასევე სამოქალაქო მიზნებისთვის გამოყენება. მაგრამ, თუ რა დროშის ქვეშ დაცურავდნენ საქართველოს კუთვნილი გემები 1918 წელს, ამის დადგენა ჯერ-ჯერობით ვერ ხერხდება.

პირველი ცნობა, საქართველოს კუთვნილ გემზე ქართული დროშის აღმართვის შესახებ, 1919 წელს ჩნდება. ერთ ცნობაში, რომელიც 15 მარტის მოვლენას ასახავს, საუბარია საქართველოს სამხედრო ფლოტილიის კატარლაზე დროშის აღმართვის ფაქტზე. კერძოდ, როგორც ირკვევა, ამ დღეს, ფოთში, წყალში ჩაუშვიათ „გრინპორტის“ ტიპის ახლად გარემონტებული კატარლა, რომელსაც „პატარა კახი“ უწოდეს. სამხედრო ფლოტის სარდალმა, პირველი რანგის კაპიტანმა ალექსანდრე ჭავჭავაძემ საზეიმო სიტყვა წარმოთქვა, რომელშიც აღნიშნავდა: „მოგილოცავთ მხურვალე გულით ეროვნულ გემის წყალში ჩაშვების დღეს. ვარ ღრმად დარწმუნებული, რომ პატარა, ახლად შობილი ფლოტი გაამართლებს მასზედ დამყარებულ ჩვენ ძვირფას სამშობლოს შვილთა იმედებს. მაქვს სრული იმედი, რომ ჩვენ მიერ პირველად აღმართული დროშა ახალ გემზე არასდროს ჩამოეშვება ძირს მტრის წინაშე, როგორც არ ჩამოშვებულა იგი მის სეხნიის ერეკლე მეორის რაინდულსა და ძლევაგამოსილს ეპოხაში.“³ სამწუხაროდ, არავითარი მინიშნება

2 სილაქაძე დ., საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის რეგულარული ჯარისა და სახალხო გვარდიის ორგანიზაცია და შეიარაღება. თბ., 2023, გვ. 229-248.

3 სილაქაძე დ., დასახ. ნაშრომი, გვ. 239; სცსა. ფონდი 1969, ანან. 2. საქმ. 121, ფურც. 24.

დროშის ფორმაზე, ფერსა თუ პროპორციებზე ამ ცნობაში არ გვაქვს.

მეორე ცნობა, მცურავ საშუალებებზე დროშის გამოყენებისა, მოყვანილია 1919 წლის 13 დეკემბერს მიღებულ კანონში „საქართველოს რესპუბლიკის ნავთსადგურებში გადასახადთა ახალი ნიხრის დაწესების შესახებ“, სადაც ვკითხულობთ, რომ სანაოსნო გადასახადი არ ეხება გარკვეული კატეგორიის გემებს, რომელთა შორის აღნიშნულია: 1) „**სამხედრო ბაირალიანი** და მთავრობის დაწესებულებათა საკუთარი გემები“ და 2) „**ქართული ბაირალის** ქვეშ მყოფი გემები, რომელთა ტვირთტევა 20 ტონაზე ნაკლები აქვთ.“⁴ აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ სამხედრო და სამოქალაქო-სავაჭრო გემებზე განსხვავებული დროშები იფინებოდა: სამხედრო ფლოტის კუთვნილ მცურავ საშუალებებზე - „**სამხედრო ბაირალი**“, ხოლო სამოქალაქო დანიშნულების მცურავ საშუალებებზე - „**ქართული ბაირალი**“.

ჩემი აზრით, „**ქართული ბაირალი**“ უნდა იგულისხმებოდეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა, რომლის აღწერილობაც მოცემულია 1918 წლის 10 სექტემბერს საქართველოს ეროვნულ საბჭოს და მთავრობის მიერ მიღებულ კანონში „საქართველოს რესპუბლიკის დროშის“ შესახებ. კანონში ვკითხულობთ: „1. საქართველოს რესპუბლიკას აქვს თავისი დროშა სამფეროვანი: წითელის (შვინდის ფერის), შავის და თეთრის ფერისა. დროშას შეადგენს: თეთრი ბუნი თავში ბირთვითა და შუბის წვერით, ალამი წითელი (შვინდის ფერისა) შავი და თეთრი თანასწორი ზოლებით ზემო კუთხეში ბუნთან; **შავი და თეთრი ზოლები შეადგენს ალამის განის ნახევარს და სიგრძის ორ მეხუთედს.**“⁵ სავაჭრო ფლოტის გემების მიერ სახელმწიფო დროშის გამოყენება, ჩვეულებრივი ამბავია.

რაც შეეხება „**სამხედრო ბაირალს**“, ეს საკითხი ჯერ კიდევ საჭიროებს გამორკვევას. საქმე ისაა, რომ 1918 წელსვე, 27 დეკემბერს, საქართველოს პარლამენტმა და მთავრობამ მიიღო „კანონი საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო დროშის“ შესახებ, რომელშიც ვკითხულობთ: „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო

4 კანონთა და მთავრობის განკარგულებათა კრებული. საქართველოს სენატთან არსებული საკოდიფიკაციო განყოფილების გამოცემა. 1920 წ. იანვრის 29, N22 პირველი ნაწილი, გვ. 417.

5 საქართველოს რესპუბლიკის კანონთა კრებული, 1918 წ. იუსტიციის სამინისტროს საკოდიფიკაციო განყოფილების გამოცემა. ტფ., საქართველოს მთავრობის სტამბა, 1919, გვ. 86.

დროშა შესდგება **კვადრატული** ფორმის თეთრი ალმისაგან, რომლის შუაგულში მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის **ღერბი გვირგვინში**; ალამს შემოვლებული აქვს შვინდისფერი არშია, გარშემორტყმულია ვერცხლის ზოლით; ალამს აქვს სამი შვინდისფერი **კუნუბი**, ვერცხლის ზოლ-შემოვლებული. დროშის ბუნი შვინდისფერია, მოოქროვილ-ლახვრიანი, რომელზედაც ცალმეტად ჩამოშვებულია ორი ოქროს ფოჩი.⁶ სამწუხაროდ, ამ სამხედრო დროშის არც ასლი და არც ფოტო შემორჩენილი არ არის. დღესდღეობით, გვაქვს მხოლოდ მისი აღწერილობის მიხედვით საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს მიერ რეკონსტრუირებული ვერსია.⁷ როგორც წესი, საერთაშორისო პრაქტიკაში ტერმინში - „სამხედრო დროშა“, ძირითადად, იგულისხმება დროშა, რომელსაც სახმელეთო ჯარები იყენებდნენ და კონკრეტული სახელმწიფო დროშის ვარიაციას წარმოადგენს ხოლმე, მაგრამ სამხედრო გემებზე აღმართული დროშა („**სამხედრო ბაირალი**“), ტრადიციულად, განსხვავებული იყო სახმელეთო ძალების დროშისგან.

სულ ახლახანს, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზღვაო დროშის ძალიან საინტერესო ნიმუში აღმოჩნდა არგენტინის დიპლომატიურ არქივში, რომელსაც არგენტინაში საქართველოს საელჩომ მიაკვლია, სხვა ორმხრივ დიპლომატიურ კორესპონდენციასთან ერთად (აღნიშნული კორესპონდენციის ციფრული ვერსია საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრ ილია დარჩიაშვილს 2024 წლის 28 მარტს, არგენტინის რესპუბლიკაში ოფიციალური ვიზიტის დროს, გადასცა არგენტინელმა კოლეგამ, დიანა მონდინომ). ირკვევა, რომ არგენტინასა და საქართველოს შორის დიპლომატიური მიმოწერა, ძირითადად, ბერლინში მყოფი ორი ქვეყნის წარმომადგენლობების მეშვეობით ხორციელდებოდა. როგორც ცნობილია, არგენტინამ საქართველოს დამოუკიდებლობა 1919 წლის 15 სექტემბრის დეკრეტით სცნო, ხოლო იმავე წლის 20 ნოემბერს არგენტინის საგარეო საქმეთა და აღმსარებლობის სამინისტრო მოკლე დეპეშით სთხოვს თავის წარმომადგენლობას ბერლინში, დედაქალაქს საქართველოს მიერ მიღებუ-

6 საქართველოს რესპუბლიკის კანონთა კრებული, 1918 წ. იუსტიციის სამინისტროს საკოდიფიკაციო განყოფილების გამოცემა. ტფ., საქართველოს მთავრობის სტამბა, 1919, გვ. 86, 259-260.

7 ჟურნ. „ჰერლოდი“ N7, საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოები 1918-2018. თბ. 2018, გვ. 41.

ლი ოფიციალური დროშის შესახებ ინფორმაცია გამოუგზავნოს. ტელეგრამაში ამ მოთხოვნის მიზეზები განმარტებული არ არის.

ბერლინში არგენტინის წარმომადგენელს, საგანგებო დესპანს და სრულუფლებიან მინისტრ⁸ ლუის ბ. მოლინას (Luis B. Molina) 1919 წლის ნოემბერში ნოტიო მიუმართავს საქართველოს წარმომადგენლობისთვის ამ თხოვნით და მასთან ერთად, დროშის ნიმუშიც მოუთხოვია (ნოტის ასლი შემონახული არ არის). საპასუხო ნოტა N1286 საქართველოს დიპლომატიურმა წარმომადგენელმა ვლადიმერ ახმეტელმა არგენტინელ კოლეგას 18 დეკემბერს გაუგზავნა. მასში ნათქვამია: „ბატონო მინისტრო, თქვენი აღმატებულების 1919 წლის 25 ნოემბრის N1878 ნოტის პასუხად, საქართველოს მიერ მიღებულ ოფიციალურ დროშასთან დაკავშირებით მაქვს პატივი გაცნობოთ, რომ საქართველოს დროშა შედგება სამი ფერისგან: მუქი წითელი, შავი და თეთრი. ფონი არის მუქი წითელი, ორი - შავი და თეთრი ზოლით, ორ მწკრივად, თანაბარი სიგრძითა და სიგანით, რომელიც დროშის მარცხენა ზედა კუთხიდან მარჯვნივ არის მიმართული და **სიგრძეში განვრცობილია ორ მესამედზე, ქმნის რა ერთად, განის ნახევარს. რაც შეეხება ნიმუშს, მას გამოგიგზავნით, როგორც კი ხელთ მექნება**“.

აქ ყურადღებას იქცევს ერთი გარემოება: ნოტაში საუბარია იმაზე, რომ შავი და თეთრი ზოლები შეადგენს დროშის განის ნახევარს და სიგრძის ორ მესამედს; კანონში რესპუბლიკის დროშის შესახებ კი ვკითხულობთ, რომ „შავი და თეთრი ზოლები შეადგენს ალამის **განის ნახევარს და სიგრძის ორ მეხუთედს**“, რაც თვალშისაცემი და მნიშვნელოვანი სხვაობაა. ლუის მოლინა აღარ დაელოდა ქართული დროშის ნიმუშს და 24 დეკემბერს თავის მინისტრს გაუგზავნა ახმეტელისგან მიღებული ნოტის ფრანგული დედნის ასლი, ესპანური თარგმანითურთ, რომელმაც ბუენოს-აირესში მხოლოდ 1920 წლის 10 თებერვალს ჩააღწია. თავის მხრივ, არგენტინის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ, 12 თებერვალს, ქართული დროშის აღწერილობა საზღვაო სამინისტროს გადაუგზავნა.

საზღვაო სამინისტრო არ დააკმაყოფილა საქართველოს დროშის შესახებ მხოლოდ წერილობითი ინფორმაციის მიღებამ და 20 თებერვალს კვლავ მოითხოვა დროშის ნიმუში, ან მოდელი (el ejemplar o modelo). საზღვაო სამინისტროს გენერალური მდივანი, სანაოსნო ძალების კაპიტანი ისმაელ ფ. გალინდესი (Ismael F. Galín-

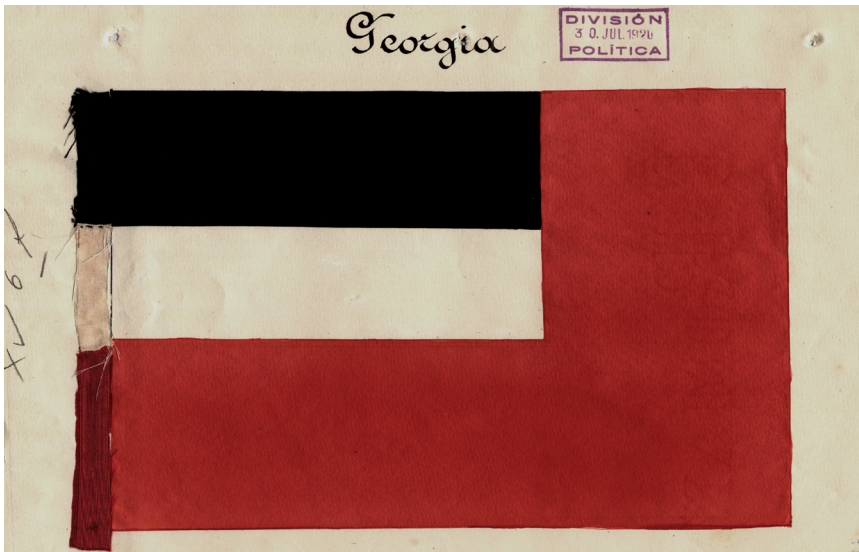
8 დიპლომატიური რანგი, საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩზე ერთი საფეხურით დაბალი.

dez) საგარეო საქმეთა და აღმსარებლობის მინისტრის მოადგილის, დოქტორ დიეგო ლ. მოლინარის (Diego L. Molinari) მიმართ გაგზავნილ წერილში განმარტავდა დროშის ნიმუშის მოთხოვნის მიზეზს: „გიდასტურებთ მიმდინარე თვის 12 რიცხვში მიღებას ნოტისა, რომელსაც თან ახლავს საქართველოს რესპუბლიკის წარმომადგენლობის (გერმანიაში) ნოტა ბერლინში ჩვენი ლეგაციისადმი, ოფიციალური სახელმწიფო დროშის შესახებ ინფორმაციითურთ. ამავდროულად, ვაცნობებ თქვენს აღმატებულებას, რომ ჩვენს სამხედრო ხომალდზე არსებულ უცხო სახელმწიფოთა დროშების სექციაში დამატების მიზნით, სიგნალთა საერთაშორისო კოდექსით განსაზღვრული შემთხვევებისთვის, ასევე საზღვაო ცერემონიით დაწესებული პატივის მისაგებად, სამინისტროს განზრახული აქვს დაამზადოს საქართველოს დროშა, რის გამოც, აუცილებელია ჩვენს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას ეთხოვოს მოგვანოდოს დროშის ნიმუში, მისი პარამეტრები და შემადგენელ კომპონენტთა დეტალები, თუკი მას აქვს ზოლები ან განსხვავებულ ფერთა გამა. ხსენებული მიზეზებიდან გამომდინარე, თქვენს უმაღლესობას ვთხოვთ, საქართველოს რესპუბლიკის დროშის ნიმუშის ან მოდელის მიღებისთანავე, ეს უკანასკნელი მიენოდოს სამინისტროს, რათა დაუყოვნებლივ დაიწყოს ანალოგიური პროცესი ფინეთთან, პოლონეთთან და ჩეხოსლოვაკიასთან მიმართებაში - ქვეყნებთან, რომლებიც უკვე აღიარა არგენტინის მთავრობამ, თანახმად მიღებული მასალებისა.“⁹

საზღვაო სამინისტროს წერილის საფუძველზე, 1920 წლის 1 მარტის წერილში, არგენტინის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე, დიეგო მოლინარი კვლავ უმეორებს ბერლინში არგენტინის წარმომადგენელს, ლუის მოლინას თხოვნას, რათა ამ უკანასკნელმა გამოგზავნოს საქართველოს ოფიციალური დროშის ნიმუში. ამჯერად, ის უკვე აზუსტებს, რომ ნიმუშს და აღწერილობას ითხოვს საზღვაო სამინისტრო, სიგნალთა საერთაშორისო კოდექსით განსაზღვრულ შემთხვევებში გამოყენებისა და ასევე საზღვაო ცერემონიით დაწესებული პატივის მიგების მიზნით. ამ დავალებას არგენტინის წარმომადგენელი ლუის მოლინა საკმაოდ გვიან, მხოლოდ 5 მაისს ასრულებს და საგარეო საქმეთა მინისტრს, ონორიო პუერიდონს უგზავნის მოთხოვნილი დროშის ნიმუშს (ფოტო N1) შემდეგი ტექსტით: „ბატონო მინისტრო, სამინ-

9 ესპანურიდან თარგმანი ნ. ფიფიასი.

ისტროს 1 მარტით დათარიღებული N48 წერილის პასუხად და ამავე ლეგაციის N1968/M.514 გასული წლის 24 დეკემბრის წერილზე დამატებით, მაქვს პატივი ვაახლო თქვენს აღმატებულებას საქართველოს რესპუბლიკის ოფიციალური დროშის თანდართული ნიმუში, რომელიც მე მივიღე აღნიშნული ქვეყნის წარმომადგენლისგან“. არგენტინის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ ლუის მოლინას წერილი 29 ივლისს მიიღო და საზღვაო სამინისტროს გენერალურ მდივანს მეორე დღესვე გადაუგზავნა.

ფოტო N1

აქ ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ 1920 წლის 5 მაისს ბერლინიდან ბუენოს აირესში გაგზავნილი საქართველოს დროშის ნიმუში, ზედმიწევნით შეესაბამება ვლ. ახმეტელის მიერ 1919 წლის 18 დეკემბრის ნოტაში მოცემულ დროშის პროპორციების აღწერილობას: „ორი - შავი და თეთრი ზოლით... **სიგრძეში განვრცობილია ორ მესამედზე, ქმნის რა ერთად, განის ნახევარს**“. ეს კი აჩენს კითხვას, ამ პროპორციების სხვაობა რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშის პროპორციების მიმართ („შავი და თეთრი ზოლები შეადგენს ალამის **განის ნახევარს და სიგრძის ორ მეხუთედს**“) შემთხვევითია, თუ გააზრებული ქმედებაა? თუ ვიფიქრებთ, რომ 1919

ნლის დეკემბრის ნოტაში ვლ. ახმეტელმა შეცდომა დაუშვა და „ორი მეხუთედის“ ნაცვლად მექანიკურად ჩაწერა „ორი მესამედი“, მაშინ მას, 1920 წლის მაისამდე საკმაოდ დრო ჰქონდა იმისათვის, რომ შეცდომა გამოესწორებინა და რამდენიმე თვის შემდეგ მაინც გადაეგზავნა დროშის სწორი პროპორციები, ახალი აღწერილობით. მაგრამ, ამის საპირისპიროდ, ის აგზავნის საკმაოდ აკურატულად შესრულებული დროშის ჩანახატს, სადაც შავ-თეთრი ზოლები დროშის სიგრძის ორ მესამედს შეადგენენ და არა ორ მეხუთედს, როგორც ეს კანონით იყო განწერილი. ვლ. ახმეტელი რომ საქმეს სრული პასუხისმგებლობითა და გააზრებულად მიუდგა, ამაზე ისიც მეტყველებს, რომ ესკიზის მარცხენა ნაწილში, დამატებით, ნიმუშად მიუკერებია დროშაზე გამოყენებული ფერების ქსოვილის ნაჭრები - შავი, თეთრი და შინდისფერი.

საკითხს უაღრესად საინტერესოს ხდის ერთი გარემოება: როგორც ჩანს, არგენტინის მაგალითი აღმოჩნდა ბიძგი იმისათვის, რომ საქართველოს ხელისუფლებას, მოკავშირეთა მიერ ოკუპირებულ ბათუმსა და კონსტანტინოპოლში თავისი წარმომადგენლობებისა და, ასევე, პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე საქართველოს მთავრობის დელეგაციის სახით, საქართველოს კუთვნილი გემების ეროვნული დროშის ქვეშ ცურვის უფლების მოსაპოვებლად ფართო საერთაშორისო კამპანია წამოეწყო. საფრანგეთის დიპლომატიურ არქივში ამ საკითხთან დაკავშირებით რამდენიმე დოკუმენტია დაცული.¹⁰ პირველი დოკუმენტი თარიღდება 1919 წლის 20 დეკემბრით. კერძოდ, საფრანგეთის რესპუბლიკის უმაღლეს კომისარი აღმოსავლეთში, ჟიულ-ალბერ დეფრანსი (Jules-Albert Defrance) კონსტანტინოპოლიდან ატყობინებს საგარეო საქმეთა მინისტრ სტეფენ პიშონს (Stephen Pichon), რომ საქართველოს მთავრობამ კონსტანტინოპოლში ბაზირებულ მოკავშირეთა სამხედრო-საზღვაო ხელისუფლებას სთხოვა, საქართველოს კუთვნილ გემ „Ekaterina“-სთვის მიეცათ შავ ზღვაზე ქართული დროშის ქვეშ ცურვის ნებართვა. ადგილზე მოკავშირეთა ადმირალებს მიაჩნდათ, რომ ანტანტის გემებს ფაქტობრივად შეეძლოთ ამ ხომალდის დაცვის უზრუნველყოფა, მაგრამ დენიკინის დაქვემდებარებაში მყოფ სამხედრო გემებთან შესაძლო კონფლიქტის შემთხვევაში, ამ არალიარებული დროშის ქვეშ მცურავი

10 Archives du ministère des Affaires étrangères, Z-655-14A, Géorgie, Navigation maritime. მასალების მოწოდებისათვის მადლობას ვუხდით საფრანგეთში საქართველოს საელჩოს მრჩეველს თ. ქარჩავას და ისტორიკოს გ. მამულიას.

გემის დაცვის გარანტიას ისინი ვერ იძლეოდნენ. კონსტანტინოპოლში მოკავშირეთა უმაღლეს კომისრებს (საფრანგეთი, იტალია, დიდი ბრიტანეთი) მოუთათბირებიათ, რომ საკითხი გადაეგზავნათ თავიანთი მთავრობებისთვის შესასწავლად და საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად.

იმავე დღეს, ბათუმში საქართველოს კონსულმა (ამ დროს ამ მოვალეობას პეტრე ჩინიჯიშვილი ასრულებდა), მის წერილზე საპასუხოდ, ბათუმის ინგლისელი სამხედრო გუბერნატორის, ჯეიმს კუკ-კოლისისგან (James Cooke-Collis; ასევე Cook-Colliss) მიიღო ნოტა, რომლითაც ის ატყობინებდა, რომ საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავ სავაჭრო გემებს ეძლეოდათ ბათუმის პორტში შემოსვლის უფლება. გენერალი კმაყოფილებას გამოხატავდა ბათუმსა და შავი ზღვის ქართულ პორტებს შორის ლეგალური სავაჭრო ურთიერთობების დამყარების გამო, პირობას იძლეოდა, რომ ქართული დროშის ქვეშ მცურავი თითოეული გემი ბათუმში ბრიტანეთის ხელისუფლების მფარველობით ისარგებლებდა, მაგრამ ამ გემებს უნდა ჰქონოდათ აუცილებელი დოკუმენტაცია და საქართველოს მთავრობის ავტორიზაცია.¹¹

საქართველოს კონსულმა ოჩამჩირის, სოხუმის, ახალი-ათონის, ფოთის, გუდაუთისა და გაგრის ქალაქის თავებს ერთდროულად შემდეგი დეპეშა გაუგზავნა: „ბათუმის სამხედრო გუბერნატორმა კუკ-კოლისმა და მე ხელი მოვანერეთ შემდეგ შეთანხმებას: ბათუმის პორტში შესვლის უფლება ექნება საქართველოს მთავრობის შესაბამისი ნებართვისა და სხვა აუცილებელი დოკუმენტების მქონე საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავ ყველა გემს; მათ გარანტირებული ექნებათ ბათუმსა და საქართველოს პორტებს შორის თავისუფალი ვაჭრობის უფლება. მათი პორტში ყოფნისას ისინი იქნებიან ბრიტანეთის ხელისუფლების მფარველობის ქვეშ. გემების კაპიტნები, ჩამოსვლისთანავე, უნდა გამოცხადდნენ ჩემთან რეგისტრაციისთვის და თავიანთი საბუთების გასაფორმებლად. გემები, რომლებიც აპირებენ გაემგზავრონ ბათუმიდან ჩვენს პორტებში, ასევე ვალდებული იქნებიან წარმოადგინონ სანიტარული პასპორტები. საქართველოს კონსული ჩინიჯიშვილი.“¹²

მაგრამ, მოკავშირეთა ძალებისთვის პრობლემატური იყო არა ქართული დროშის ქვეშ მცურავი სავაჭრო გემები, არამედ სამხედრო გემები, რომლებსაც შეიძლებოდა შავ ზღავზე კონფლიქტის

11 La Géorgie Indépendante N24, 23 Novembre 1919 წ. 23.

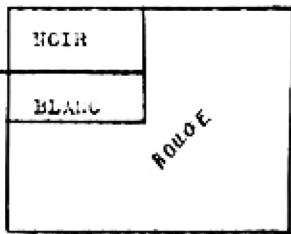
12 La Géorgie Indépendante N24.

ესკალაცია გამოენვიათ და რეგიონში დამატებითი უსაფრთხოების პრობლემები შეექმნათ მოკავშირეთათვის. კონსტანტინოპოლში ფრანგი ვიცე-ადმირალი დე ბონი (Ferdinand-Jean-Jacques de Bon) სწორედ ასე ხედავდა პრობლემას, რომელიც 1919 წლის 24 დეკემბერს პარიზში საზღვაო ძალების მთავარსარდლობას წერდა: „საქართველოს დროშის საკითხი გაჩნდა იმის გამო, რომ საქართველომ იარაღით აღჭურვა ერთი გემი და შესაძლოა ხელი შეუშალოს რუსული სამხედრო ტექნიკის ტრანსპორტირებას ტრაპიზონიდან ნოვოროსიისკში. თუ თქვენგან სხვა რამ დავალებას არ მივიღებ, მე ვაცნობებ ქართველებს, რომ ბოროტგანზრახულ აქტად მივიჩნევ ყოველგვარ მტრულ ქმედებას, რომელსაც ზღვაზე არალიარებული საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავი გემი ჩაიდენს“. ამ ტელეგრამის ასლი ასევე დაეგზავნა რესპუბლიკის პრეზიდენტს, მოკავშირეთა უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარეს და საგარეო საქმეთა მინისტრს და მარშალ ფოშს (Ferdinand Foch). საფრანგეთის საგარეო უწყება ვიცე-ადმირალის ამ წინადადებას მოწონებით შეხვდა.

1920 წლის 4 იანვარს ვიცე-ადმირალი დე ბონი საზღვაო მინისტრს უგზავნის საქართველოს რესპუბლიკის დროშის შავ-თეთრ გრაფიკულ ჩანახაზს ძალიან მოკლე აღწერილობით: „საქართველოს დროშა წითელია ნახევრად შავ-თეთრი ოთხკუთხა ჩარჩოთი, როგორც ეს ნაჩვენებია ქვემოთ მოცემულ ჩანახატზე.“ (იხ. ფოტო N2). იქვე დე ბონი შედარებით ვრცლად განმარტავდა, რომ გენერალმა კუკ-კოლისმა აიღო ვალდებულება, ნება დაერთო და მფარველობა მიეცა საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავი სავაჭრო გემებისთვის ბათუმში, თუმცა, პრობლემურ საკითხად რჩება რამდენიმე ქართული მცირე სამხედრო გემი, საქართველოსა და გენერალ დენიკინს შორის დაძაბული ურთიერთობიდან გამომდინარე; მითუმეტეს, რომ დენიკინის წარმომადგენელმა ბათუმში მოკავშირეებს სთხოვა, ქართული სამხედრო გემებისაგან დაეცვათ რუსული გემები, რომლებსაც ტრაპიზონიდან ნოვოროსიისკში მეფის რუსეთის კუთვნილი სამხედრო ტექნიკა უნდა გადაეზიდა. ასეთ ვითარებაში ვიცე-ადმირალი დე ბონი გამოთქვამდა თავის თვალსაზრისს და პარიზიდან ითხოვდა დამატებით ინსტრუქციას: „ჩემი შეხედულება ასეთია: საქართველოს მთავრობა არ არის აღიარებული სახელმწიფოების მიერ, მაგრამ ის არის de facto მთავრობა. მე მიმაჩნია, რომ სავაჭრო გემებს შეუძლიათ ჰქონდეთ საქართველოს დროშის ქვეშ ცურვის უფლება, იმ პირობით, თუ

მათ კარგი რეპუტაცია აქვთ თავიანთ მთავრობასთან და იცავენ საერთაშორისო კანონმდებლობას. მეორეს მხრივ, მიმაჩნია, რომ არაღიარებული დროშის ქვეშ მცურავ ხომალდს არ აქვს უფლება ჩაერთოს მტრულ ქმედებებში ზღვაზე და რომ, ასეთ შემთხვევაში, ეს ქმედება მეკობრეობის აქტად უნდა ჩაითვალოს. მოხარული ვიქნები, თუ დამიდასტურებთ, რომ ასეთია თქვენი თვალსაზრისიც, და თუ არა, გთხოვთ მომცეთ ინსტრუქცია, როგორ ვიმოქმედოთ საქართველოსთან მიმართებაში“.

Le pavillon georgien est rouge avec un franc quartier mi-parti noir et blanc, ainsi que l'indique le

croquis ci-contre.

La Georgie possède quelques bâtiments de commerce qui battent pavilles géorgiens; le Général COOK-COLLIS, Gouverneur de BATOUM, a pris l'engagement de les laisser commercer librement à BATOUM s'ils

ფოტო N2

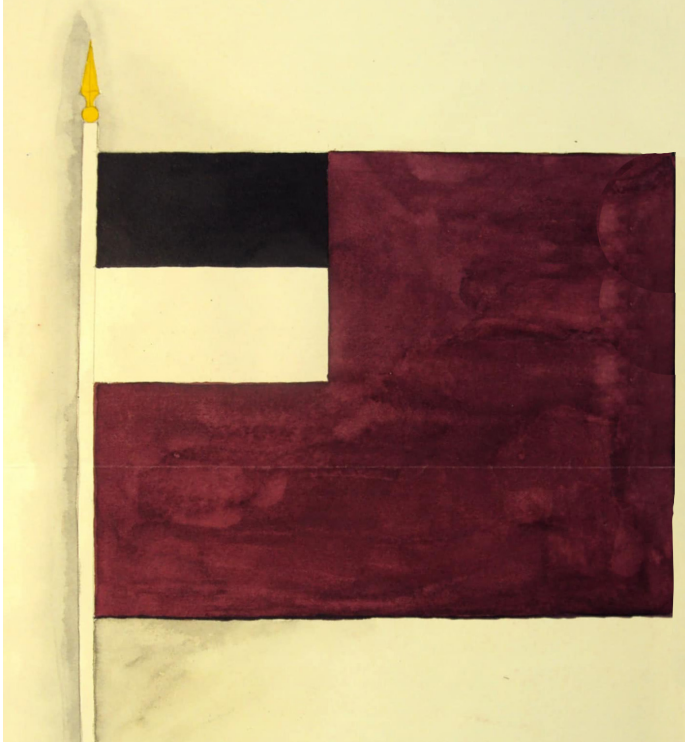
1920 წლის 10 იანვარს, მოკავშირეთა უმაღლესი საბჭოს მიერ საქართველოსა და აზერბაიჯანის მთავრობების de facto აღიარების შემდეგ, საფრანგეთის საზღვაო სამინისტრომ შეკითხვით მიმართა (20 იანვარი) საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს, ეს აღიარება ცვლიდა თუ არა იმ მიდგომას ქართული დროშის ქვეშ მცურავი გემების მიმართ, რომელიც წინა ინსტრუქციებში იყო დაფიქსირებული, რაზედაც საგარეო უწყებამ 22 იანვარს უპასუხა: „რამდენადაც მოკავშირე სახელმწიფოებმა საქართველოს მთავრობა აღიარეს de facto მთავრობად, მოხარული ვარ გაცნობოთ, რომ ეს გემები უფლებამოსილი არიან იცურონ თავიანთი ეროვნული დროშის ქვეშ“. იმავე შინაარსის დეპეშა, იმავე დღეს, საგარეო უწყებამ გაუგზავნა კონსტანტინოპოლში საფრანგეთის უმაღლეს კომისარს: „თქვენი 20 დეკემბრის N758 წერილის საპასუხოდ, რომელიც ეხება ქართულ გემ “Ekaterina”-ს, მაქვს პატივი

გაცნობით, რომ საქართველოს მთავრობა მოკავშირე სახელმწიფოების მიერ de facto მთავრობად იქნა აღიარებული, მისი გემები უფლებამოსილი არიან იცურონ თავიანთი ეროვნული დროშის ქვეშ“.

ეს უკვე, შეიძლება ითქვას, გარკვეული გარღვევა იყო მოჯადოებული წრიდან, რასაც მოჰყვა პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე საქართველოს რესპუბლიკის სამთავრობო დელეგაციის თავმჯდომარის, ნიკოლოზ ჩხეიძის სწრაფი რეაქცია. 1920 წლის 23 იანვარს საქართველოს დელეგაციამ ოფიციალური ნოტი (N1322) მიმართა მოკავშირეთა უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარეს და საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს, ალექსანდრ მილიერანს. მასში ვკითხულობთ: „თქვენო აღმატებულებავ, გვაქვს პატივი, გთხოვოთ, ნება დართოთ საფრანგეთის წყლებში მცურავ ქართულ გემებს, გამოფინონ ეროვნული დროშა და ამ დროშას გაუწიოთ დახმარება და მფარველობა. საქართველოს 1918 წლის 10 სექტემბრის კანონის შესაბამისად, საქართველოს დროშის აღწერა, რომლის ნიმუშიც დართულია ამ წერილს, შემდეგია: ბუნი: თეთრი, თავში ბირთვითა და შუბის წვერით; ალამი: შინდისფერ ფონზე, ორი ჰორიზონტალური ზოლი თანაბარი ზომისა, შავი ზევით, თეთრი ქვემოთ, ზედა მარცხენა კუთხეში ბუნთან ქმნის მართკუთხედს, რომლის **სიმაღლე უდრის ალმის მთლიანი სიმაღლის ნახევარს და ამ უკანასკნელის სიგანის ორ მეხუთედს.**“ ნოტას თან ერთვის რესპუბლიკის დროშის ფერადი გრაფიკული ნიმუში (ფოტო N3). იმავე დღეს, საფრანგეთის სამინისტრომ ნოტი შეატყობინა საქართველოს დელეგაციას, რომ მან დაუყოვნებლივ გადაუგზავნა საფრანგეთის საზღვაო ხელისუფლებას საქართველოს ეროვნული დროშის მახასიათებლები და გასცა საჭირო მითითებები, რათა ქართულ გემებს მიეცეთ ნება, საფრანგეთის წყლებში მათი ეროვნული დროშის ქვეშ იცურონ.

ამგვარად, სავაჭრო გემების საკითხი აღარავითარ ეჭვს აღარ იწვევდა, მაგრამ ბუნებრივია, რომ საფრანგეთის საზღვაო სამინისტროს სამხედრო გემების საკითხი უფრო ანუხებდა. 25 იანვარს საზღვაო სამინისტროს ხელმძღვანელობა კვლავ შეეცადა დაეზუსტებინა თავის საგარეო უწყებასთან, როგორ უნდა ემოქმედათ საფრანგეთის საზღვაო ძალებს, გენერალ დენიკინისა და საქართველოს მთავრობის სამხედრო გემებს შორის შესაძლო კონფლიქტის შემთხვევაში. 29 და 31 იანვრის წერილებში საგარეო უწყება საზღვაო სამინისტროს განუმარტავს, რომ მოკავშირე სახელმწი-

ფოტოს მიერ de facto აღიარებულ მთავრობას ვერ დაუშლიან, რომ მისმა გემებმა მათი სპეციალური საზღვაო დროშის ქვეშ იცურონ; მაგრამ, რადგან როგორც გენერალ დენიკინის მთავრობა, ასევე საქართველოს მთავრობაც, აღიარებულია de facto, მოკავშირე ძალების მხრიდან არ არის საჭირო მათ უთანხმოებაში ჩარევა.

ფოტო N3

სიტუაციის გარკვევასთან ერთად, პარიზში საქართველოს დელეგაცია აფართოებს ქვეყნების წრეს და მათაც მიმართავს ანალოგიური ნოტით. საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ფონდში ინახება ნოტის ასლი (N1425), რომელიც მიმართულია პარიზში დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის სამეფოს ელჩისადმი და დათარიღებულია 1920

წლის 31 იანვრით.¹³ და, რაც ყველაზე უცნაურია, ნ. ჩხეიძეს იდენტური ნოტა გაგზავნილი აქვს 1920 წლის 31 იანვარსვე, პარიზში არგენტინის რესპუბლიკის დიპლომატიური წარმომადგენლის, სრულუფლებიანი მინისტრის სახელზე.¹⁴ ამ ნოტებში, ისევე, როგორც საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრისადმი გაგზავნილ ნოტაში, საქართველოს დროშის აღწერილობა შეესაბამება 1918 წლის 10 სექტემბრის კანონს, სადაც ნათქვამია, რომ „ორი ჰორიზონტალური ზოლი თანაბარი ზომისა, შავი ზევით, თეთრი ქვემოთ, ზედა მარცხენა კუთხეში ბუნთან ქმნის მართკუთხედს, რომლის **სიმაღლე უდრის აღმის მთლიანი სიმაღლის ნახევარს და ამ უკანასკნელის სიგანის ორ მეხუთედს.**“

თვალისადაცემია, რომ ვლ. ახმეტელის მიერ ბერლინში არგენტინის დიპლომატიური წარმომადგენლობისადმი გაგზავნილი დროშის აღწერილობისა და ნიმუშისგან განსხვავებით, პარიზში საქართველოს სამთავრობო დელეგაციის თავმჯდომარის, ნ. ჩხეიძის მიერ საფრანგეთის, ბრიტანეთისა და არგენტინის (და, სავარაუდოდ, სხვა ქვეყნების) დიპლომატიური უწყებებისთვის გაგზავნილ ნოტაში მოცემული აღწერილობა ზუსტად იმეორებს 1918 წლის 10 სექტემბერს მიღებული რესპუბლიკის დროშის შესახებ კანონის ტექსტს, ისევე როგორც საფრანგეთის დიპლომატიური არქივის საბუთებში დაცული ნოტაზე თანდართული დროშის ფერადი გრაფიკული გამოსახულება. აქედან გამომდინარე, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ვლადიმერ ახმეტელის მიერ ბერლინიდან არგენტინაში გაგზავნილი საქართველოს დროშის აღწერილობა (1919 წლის 18 დეკემბერი) და ფერადი გრაფიკული ნიმუში (1920 წლის გვიანი გაზაფხული) არ ყოფილა შეცდომა, არამედ გააზრებული ქმედება და, სავარაუდოდ, სწორედ ამ პროპორციების დროშა იყო თავდაპირველად განსაზღვრული, როგორც საქართველოს საზღვაო დროშა. მაგრამ, მეორე მხრივ, შექმნილმა პოლიტიკურმა სიტუაციამ და ხელსაყრელ გარემოში სწრაფად მოქმედების სურვილმა, აიძულა ქართული მხარე, ზედმეტი გაუგებრობებისა და გართულებების თავიდან აცილების მიზნით, საქმე გაემარტივებინა და მოკავშირეთათვის საზღვაო დროშად წარედგინა კანონით მიღებული და დამტკიცებული საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა.

13 ფონდი: 1864, ანან. 2, საქმ. 112, ფურც. 165.

14 სცსა, ფონდ. 1864, ანან. 2, საქმ. 339, ფურც. 1.

ჩემი აზრით, სწორედ ამით უნდა აიხსნას 1920 წლის იანვარში, მოკავშირე სახელმწიფოებისადმი გაგზავნილ ნოტებში მოცემული დროშის სრული დამთხვევა სახელმწიფო დროშასთან. ასეთია საქმის ვითარება ამ ეტაპზე და იმედია, მომავალი კვლევები კიდევ უფრო მეტ სინათლეს შეიტანენ საკითხში. მანამდე კი შეიძლება ითქვას, რომ არგენტინის დიპლომატიურ არქივში დაცული საქართველოს საზღვაო დროშის ნიმუში, უეჭველად უნიკუმია.

ნიკოლოზ ნიკოლოზიშვილი

ისტორიის დოქტორი

საგანგებო დავალებათა ელჩი,

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო

ოქროს საწმისის ორდენის რაინდების მეხელენის კრება ღა მათი გერბები

1491 წლის 23 მაისს მეხელენის მთავარ მოედანზე რჩეული დიდგვაროვანი მხედრობის საზეიმო მსვლელობა შედგა, რომელიც შთამბეჭქდავი აღმოჩნდა როგორც თვალისთვის, ისე ყურისთვის. მხედრობას მესაყვირეთა გუნდი აცილებდა. თითოეულ რაინდს შინდისფერი ხავერდის მოსასხამი ემოსა, კისერზე ძვირფასი ძე-
ნკვი უბრწყინავდა, ხოლო მკერდს საწმისის ფორმის ოქროს გულ-
საკიდი უმშვენებდა. ასე მიემართებოდნენ წმინდა რომბოლდის ტაძრისკენ ოქროს საწმისის ორდენის რაინდები მათი ორდენის მეთხუთმეტე კაპიტულის სხდომაში მონაწილეობის მისაღებად.

გაღამეწყვიტი ნაბიჯი

ამ რაინდული ორდენის ისტორია სამოცი წლით ადრე დაიწყო ქალაქ ბრიუგეში. 1430 წლის ზამთარში ბურგუნდიის ჰერცოგი ფილიპე კეთილი დაქორწინდა პორტუგალიის მეფის ასულზე, იზაბელა პორტუგალიელზე. ჰერცოგისთვის ეს მესამე ქორწინე-
ბა იყო, წინა ორს არ მოჰყოლია მისი კანონიერი მემკვიდრის დაბადება. უსაზღვრო აღმოჩნდა ფილიპე კეთილის პატივმოყვა-
რეობა: რადგან თავად გვირგვინოსნად არ დაბადებულა, ან უკვე გვირგვინოსანზე დაქორწინებით განდიდებულმა განიზრახა საკუ-
თარი სამეფო მიზნების განხორციელება.

სამეფო ქორწინების შემდგომ ფილიპე ლამაზმა ახალი რაინ-
დული ორდენის - “ოქროს საწმისის ორდენის” დაარსება გამოა-
ცხადა. მანამდე სხვა მონარქებს, ინგლისისა და საფრანგეთის მე-
ფეებს, უკვე დაარსებული ჰქონდათ მსგავსი რაინდული ორდენები (შესაბამისად - “ბუნიკისა” და “ვარსკვლავის”). “ოქროს საწმისის ორდენის” დაარსებას წინ არ უძლოდა ხანგრძლივი სამზადისი და საიდუმლო მოლაპარაკებები, როგორც ამას ზოგი თანამედროვე მკვლევარი მიიჩნევს. სინამდვილეში ეს იყო ამბიციური მმართველის სწრაფი და თამამი ნაბიჯი, რითაც ჰერცოგმა მანამდელ წარმატებებსა და მიღწევებს “ოქროს საწმისის” დამაარსებლისა და მმართველის მნიშვნელოვანი ტიტულიც მიუმატა, ხოლო თავ-
ის შთამომავლობას კი ეს ნოდება სამუდამოდ დაუმკვიდრა. პირ-
ველი წესი, რაც ფილიპე ლამაზმა დაადგინა, იყო შემდეგი: “ამა
ბრძანებით, ჩვენ და მემკვიდრენი ჩვენნი, ჰერცოგნი ბურგუნდი-

ალბრახტ დე ვრინდტი, ოქროს საწმისის პირველი კაპიტული,
დაახლოებით, 1893-1900 წწ.
ანტვერპენი, სახვითი ხელოვნების სამეფო მუზეუმი.

ისა ანუ გრაფნი ფლანდრიისა, ვიქნებით მუდამყამ ამ ორდენის წინამძღოლნი, უფალნი და მმართველნი.”

ფილიპე ლამაზს მრავალი მოტივი ჰქონდა რაინდული ორდენის დაარსებისთვის - რელიგიურიც და პოლიტიკურიც. როგორც ბურგუნდიის ჰერცოგი, იგი მუდამ ძლიერ ღვთისმოსავად წარმოაჩენდა თავს, რომლის ქმედებებს რწმენა და რაინდული იდეალები წარმართავდა. მან რაინდულ ორდენს კათოლიკური სარწმუნოების დაცვის ტვირთი დააკისრა, რაც უპირველეს ყოვლისა, ორდენის ჯვაროსნული ლაშქრობისა და წმინდა მიწის დაუფლების განზრახვაში გამოვლინდა. აღმოსავლეთის დალაშქერის სურვილი ფილიპე კეთილის სიყმაწვილის დროინდელი ტრავმიდან მომდინარეობდა. იმ დროს მამა, ჟან უშიშარი, ჯვაროსნული ლაშქრობის ხელმძღვანელობისას დაატყვევეს და მხოლოდ უხვი გამოსასყიდის ფასად შესძლეს მისი გამოხსნა. ეს სამწუხარო ამბავი ფილიპე ლამაზს თავისი ძღვევამოსილი დინასტიის პატივისა და ღირსების შემლახავ ლაქად მიაჩნდა. ხელახალი ჯვაროსნული ლაშქრობა, ბურგუნდიელის ოჯახის წარმატებით დასრულებული, იქნებოდა არა მხოლოდ წარსულში შებღალული ღირსების აღდ-

გენა, არამედ სამომავლოდაც გააძლიერებდა ჰერცოგთა საგვარეულოს პოზიციებს.

“ოქროს სანმისის ორდენის” დაარსებისთანავე, ფილიპე ლამაზმა საკუთარი თავი მმართველად, ხოლო ოცდაოთხი რაინდი ორდენის წევრად განაწესა. სამი წლის შემდეგ მან კიდევ ექვსი რაინდით გაზარდა ორდენის წევრთა რიცხვი, რითაც მთლიანობაში, 1433 წლისთვის, რაინდთა რაოდენობა ოცდათერთმეტი გახდა. ჰერცოგის მიერ რაინდთა შერჩევის პროცესმა ორდენის შექმნის მეორე მოტივი - პოლიტიკური ერთობა გამოკვეთა. ის, რასაც ასე მოისაკლისებდა ჰერცოგი თავის ვრცელ სამფლობელოში, სწორედ ერთიანობა იყო.

მას დაქვემდებარებულ მამულთა მაცხოვრებლებს თითქმის არაფერი ჰქონდათ საერთო, გარდა ქრისტიანული სარწმუნოებისა და მმართველისა. ისინი საუბრობდნენ სხვადასხვა ენაზე, ავლენდნენ მნიშვნელოვან ეკონომიკურ თუ კულტურულ მრავალფეროვნებას და ქიშპობდნენ კიდევ ერთმანეთთან. ამ მიწათა დიდგვაროვნების გაერთიანება ერთ რაინდულ ორდენში არა მხოლოდ ჰერცოგის მიმართ უპირობო ერთგულებას უზრუნველყოფდა, არამედ წევრებს შორის თანადგომასაც აძლიერებდა.

მოქროსი ბრწყინვალეობა

ერთიერთ ერთგულება და ერთობა დამატებითაა სიმბოლიზებული გარეგან ემბლემაში, შესანიშნავ ასხმულობაში - ჯაჭვში, რომელსაც ამაყად უნდა ატარებდეს რაინდთა ორდენის ყველა წევრი. მსგავსი სამკაული არაა უცხო ატრიბუტი სხვა დინასტიური რაინდული ორდენებისთვის, მაგრამ ფილიპე ლამაზზე უკეთ არავინ იცოდა იმიჯისა და რეპრეზენტაბელურობის ფასი. ამ ჯაჭვის დიზაინში უხვად იკითხება მინიშნებები ბურგუნდიის ჰერცოგსა და რაინდულ ორდენზე. ჯაჭვის რგოლები ორი განმეორებადი ელემენტის წყვილია: ერთი - კაჟია, ქვა, რომელიც ფოლადთან შეხებისას ნაპერწკლებს აფრქვევს და მეორე, თავად ნაწრთობი ფოლადი, რომელიც ამ კაჟს აკვესებს. 1419 წელს ფილიპე ლამაზმა ეს სიმბოლოები საგვარეულო გერბში გამოსახა და ამგვარად შეამკო საკუთარი დევიზი: “უპირველესად დაჰკარი და ალი შემდგომ აკიაფდება”. ოქროს სანმისის თითოეული რაინდი წარმოდგენილია ნაწრთობი ფოლადის სათითაო რგოლით, ხოლო ორდენის მთავარი კი - ორით. დიზაინის არსი იმაშია, რომ

უცნობი ავტორი,

ოქროს სანმისის ორდენის რაინდის ყელსაბამი, 1430-1500 წწ.,
ვენა, ხელოვნების ისტორიის მუზეუმი (სამეცნიერო საბანძურის საცავი).

ცალკეული ელემენტები მხოლოდ მაშინ ქმნის ერთობას, როცა ურთიერთშეჭიდულია, რაც, თავის მხრივ, ორდენის წევრებს შორის თანასწორობისა და ძმობის აღიარებული იდეალების გამოხატულებაა.

ამასთან, ორდენის ჭეშმარიტი სიმბოლო ვერძის ოქროს სანმისია, რომელიც ბუნიკის სახით ამშვენებს ამ შთამბეჭდავ ჯაჭვს. ყმანვილობისას ფილიპე ლამაზს განსაკუთრებით იტაცებდა ისტორიები ძველბერძნული მითოლოგიის გმირის, იასონის შესახებ, რომელიც თავგადასავლის მაძებარ მოლაშქრეებს - არგონავტებს წარუძღვა კოლხთა იდუმალ ქვეყანაში ოქროს სანმისის, ოქროს ვერძის ტყავის დასაუფლებლად. მეომრული სულის მატარებელი იასონისა და არგონავტების საგმირო საქმენი, ფილიპე ლამაზის აზრით, სრულად შეესაბამებოდა მის და რაინდთა ორდენის იდეალებს. ამიტომ აირჩია ოქროს სანმისი საკუთარი ორდენის სიმბოლოდ.

თუმცა, რთული იყო ორდენის ქრისტიანული რწმენის შეჯერება ძველ-ბერძენი, წარმართი იასონის ისტორიასთან. ამიტომ ორდენის წევრებმა მალევე დაიწყეს ოქროს სანმისის ქრისტიანული ახსნა-განმარტების ძებნა და საბოლოოდ მიაგნეს კიდეც მას გედეონის სახით, რომელმაც, ძველი აღთქმის თანახმად, ვერძის მატყლის მეშვეობით მიიღო ნიშანი ღვთისგან.

ორდენის კანცლერმა გიომ ფილასტრემ გადაწყვიტა, ოქროს სანმისის ახსნა ექვსნაწილიან ნიგნში გადმოეცა, სადაც თითო ნაწილი მიედღვნებოდა ექვსიდან ერთ „სანმისს“, მათ შორის, ერთი - ოქროს სანმისს ბერძნული მითოლოგიიდან (იასონი და არგონავტები), ხოლო ხუთი - ძველი აღთქმიდან (მსაჯულები 6:34-38; დაბადება 30:32; 2 მეფეები 3:4; იობი 31:20; ფსალმუნნი 72:6). მიუხედავად იმისა, რომ გიომ ფილასტრემ მხოლოდ სამი ნაწილი დაასრულა, მისი ძალისხმევა გვიჩვენებს, თუ როგორ ეძიებდნენ ორდენის წევრები წარმოშობის მითს, რათა გაემართლებინათ ორდენის ძირითადი ღირებულებები, იდეალები და, შესაბამისად, ბურგუნდიის სახლის ძღვევამოსილება.

შთამბეჭდავი სანახაობა

ოქროს სანმისის ორდენში, გარდა რაინდებისა, ინიშნება ოთხი ოფიცერი, მათგან თითოეული - განსაკუთრებული როლით: ხაზინადარი (“trésorier”), ჰეროლდმაისტერი (“roi d’armes”), კან-

ცლერი (“chancelier”) და მდივანი (“greffier”). კანცლერის თანამდებობა ყველაზე გამორჩეულია, რომელიც იმავდროულად ორდენის ბეჭდის მპყრობელიცაა, რაც სიმბოლური მნიშვნელობის მიღმა გულისხმობს მის უფლებასაც, იურიდიული ძალა მიანიჭოს ორდენის დოკუმენტებს. მიუხედავად იმისა, რომ კანცლერი მოქმედებდა მხოლოდ ჰერცოგის, ანუ ორდენის მმართველის მითითებით, ბეჭდის პყრობა მას მაინც ანიჭებდა სიმბოლურ ძალაუფლებას ოქროს საწმისის ორდენზე. შესაბამისად, კანცლერი რაინდთა კრებების თავმჯდომარეცაა და ამ შეკრებათა რელიგიური ცერემონიების დროსაც ქადაგებს.

საზინადარი განკარგავს ორდენის ძვირფასეულობასა და არქივს, ხოლო მდივანი აწარმოებს ოქმებსა და აღწერს რაინდთა მოღვაწეობას. ჰეროლდმაისტერი პასუხისმგებელია პროტოკოლზე და ხშირად მოქმედებს, როგორც შიკრიკი. ყველა როლი და წესი საგულდაგულოდაა აღწერილი 94 თავში, რომლებიც ერთობლივად ქმნიან ოქროს საწმისის ორდენის წესდებასა და დებულებებს. ეს წესდება, სხვა საკითხებთან ერთად, ადგენს რაინდების ყოველწლიურ შეკრებას, რაც ცნობილია, როგორც კაპიტული (“chapitre”).

თუმცა, მალევე იჩინა თავი ყოველწლიური შეკრებების სირთულემ. მოგვიანებით ფილიპ ლამაზმა გადანყვიტა კრებათა სიხშირის შემცირება და მათი გამართვა სამ წელში ერთხელ. რაინდული ორდენის მეთაურთა შეხვედრები, კაპიტულები, გრანდიოზულ საზეიმო დღესასწაულებს წარმოადგენს, რაც ყოველთვის ტარდება ეკლესიაში ან საკათედრო ტაძარში ბურგუნდიის ტერიტორიაზე. ამ შემთხვევებისათვის ეკლესია ან ტაძარი მდიდრულად არის მორთული სპეციალურად შექმნილი გერბებით, საკურთხევლის შესამოსლით, საოქრომჭედლო ნამუშევრებითა და გობუნებებით.

კაპიტული შედგება მფარველ წმინდანთა და გარდაცვლილ რაინდთა ხსოვნისადმი მიძღვნილი სხვადასხვა რელიგიური ცერემონიისაგან. თუმცა, შეკრებები არაა მხოლოდ საღვთო ხასიათის, მასზე დაშვებულია ორდენის წევრთა შორის ცხარე დავებიც. თითოეული ამ აქტივობისთვის რაინდები საგანგებოდ, განსხვავებულად იმოსებიან. მაგალითად, გარდაცვლილი რაინდისადმი აღვლენილი მემორიალური წირვის დროს ორდენოსნები თავიანთ ჩვეულ შინდისფერ ხავერდოვან სამოსს შავი სამგლოვიარო ტანსაცმლით ანაცვლებენ. თუმცა, ოქროს საწმისის ორდენის

უცნობი ავტორი,
ფილიპა კეთილი ნითელი ხავერდის სამოსით, 1460-1480 წწ.,
ამსტერდამი, ხელოვნების მუზეუმი

ძვირფასი ჯაჭვი მათ კისერს ყოველთვის ამშვენებს.

შუა საუკუნეების “ოქროს სანმისის” რაინდები სარგებლობდნენ იმუნიტეტით და მხოლოდ კაპიტულის შეხვედრებისას შეიძლებოდა დაჰკისრებოდათ პასუხისმგებლობა არასათანადო ქცევის გამო - მაგალითად, როგორცაა: ხშირი ქორწინებისგარეშე კავშირები, აზარტული თამაშები ან მემთვრალეობა. მსგავსი გადაცდომების წინააღმდეგ შემოიღეს მკაცრი წესები - დამრღვევი ისჯებოდა გაფრთხილებით ან ჯარიმით, ხოლო შემოსავალი კი ხმარდებო-

ფლორინან აპელი (სავარაუდოდ)

მაცხიმილიან ავსტრიელისა და მარიამ ზურგუნდიელის ქორწინება,
1561-1565 წწ., პრიუსელი, პალატის სამეფო პიკალოთია.

და რელიგიურ დღესასწაულებსა და ქველმოქმედებას ღარიბებისა თუ ავადმყოფების სასარგებლოდ. მათ, ვინც მხილებულნი იყვნენ ისეთ სერიოზულ დანაშაულში, როგორცაა სუვერენის ღალატი, ორდენიდან სრული გაძევების საფრთხე ემუქრებოდათ. შეხვედრებზე ასევე განიხილებოდა ახალი წევრების შერჩევა გარდაცვლილი ან გაძევებული რაინდების სანაცვლოდ. ჩვეულებრივ, კაპიტულის კრებისას რაინდებისთვის და მათი თანმხლები პირებისათვის ბურგუნდიის კარზე იმართებოდა მდიდრული ნადიმები

ჟამი განსაცდელისა

გადავინაცვლოთ 1477 წელს, როცა ცხრამეტი წლის მარიამ ბურგუნდიელი, ბურგუნდიის ჰერცოგების უკანასკნელი მემკვიდრე, იძულებული გახდა, ეტვირთა სამეფოს მმართველობა. მარიამის მამა, ჩარლზ ქველი, მოულოდნელად დაიღუპა ნენსთან ბრძოლაში. ჰერცოგის უცაბედმა გარდაცვალებამ ბურგუნდიის სამეფოში ღრმა კრიზისი გამოიწვია. საზღვრებთან უწყვეტი

ბრძოლები მიმდინარეობდა ბურგუნდიის სამეფო სახლსა და საფრანგეთის სამეფო გვირგვინს შორის. ამას დაემატა შიდა უკმაყოფილება ბურგუნდიის სამეფოში ომებით გამოწვეული გაზრდილი ხარჯებისა და ამის შედეგად მოსახლეობისათვის მომატებული საგადასახადო ტვირთის გამო. ეს ცვლილება გავლენას ახდენდა არა მხოლოდ ბურგუნდიულ-ჰაბსბურგის ნიდერლანდებზე, არამედ ოქროს საწმისის ორდენზეც.

წესდების თანახმად, მაქსიმილიანი მარიამთან განქორწინების შემდეგ აღარ იყო დანიშნული სუვერენი. ორდენის ახალი მმართველი უნდა ყოფილიყო ფილიპე კეთილის შთამომავალი, რომელსაც ბურგუნდიული სისხლი ჰქონდა. იმ დროისთვის რაინდთა ორდენის ახალი მმართველობისთვის ერთადერთი შესაფერისი კანდიდატი - ფილიპე ლამაზი, სულ რაღაც ოთხი წლის იყო. ეს პატარა ბავშვი უნებურად გახდა გადამწყვეტი ფიგურა ყოფილ ბურგუნდიულ სამეფოში ძალაუფლებისათვის დანყებულ ბრძოლაში.

მაშინ, როცა მარიამ ბურგუნდიელს თავისი იმპერიის კრიზისის პიკზე ქალაქებისა და ადგილობრივი მმართველებისათვის მეტი ავტონომიის მინიჭება სჭირდებოდა, მისი სიკვდილის შემდეგ, მაქსიმილიან ავსტრიელი ადგილებზე ძალაუფლების შემცირებას ცდილობდა, რაც მის ექსპანსიონისტურ პოლიტიკასა და ომის დღის წესრიგს ემსახურებოდა. ამან გამოიწვია ბურგუნდიულ ნიდერლანდებში მაქსიმილიანის ხელისუფლების დასუსტება, რასაც საბოლოოდ ორი ფლანდრიული აჯანყება (1483-1485 და 1487-1492 წწ.) მოჰყვა. ამ მღელვარე დროში ოქროს საწმისის ორდენი გახდა მნიშვნელოვანი დიპლომატიური ინსტრუმენტი დიდგვაროვნებისა და ჰერცოგის ხელში, რათა სათუო გაეხადათ ბურგუნდიულ-ჰაბსბურგთა სამეფოს ძალაუფლება და განემტკიცებინათ ორდენის ერთიანობა.

ბურგუნდიული სამეფოს შესანარჩუნებლად, მარიამი სწრაფად დაჰყვა ადგილობრივ ხელისუფლებს სხვადასხვა დათმობაზე, შვიდი თვის შემდეგ დაქორწინდა ავსტრიის ერცჰერცოგ მაქსიმილიანზე, იმპერატორის ახალგაზრდა და ამბიციურ ვაჟზე - ჰაბსბურგების სახლიდან. მათი ქორწინების შემდეგ სიტუაცია თითქოს დამშვიდდა. მაქსიმილიანს და მარიამს ორი მემკვიდრე ჰყავდათ: ფილიპე ლამაზი და მარგარიტა ავსტრიელი. სამწუხაროდ, ამჯერად მშვიდობა მხოლოდ მცირე ხნით

დაუბრუნდა ბურგუნდიულ-ჰაბსბურგის სამეფოს. 1482 წელს ბურგუნდიული-ჰაბსბურგის სამეფო კიდევ ერთხელ აღმოჩნდა გაურკვეველობისა და არეულობის ზღვარზე, როდესაც მარიამი შვეარედნით ნადირობისას საბედისწეროდ დამარცხდა და მოგვიანებით გარდაიცვალა კიდეც.

ფარის მხატვრები

ამგვარ პოლიტიკურ ვითარებაში, 1491 წელს, კაპიტულის დღესასწაულში მონაწილეობის მისაღებად რაინდები კვლავ მეხელენში შეიკრიბნენ. მიუხედავად იმისა, რომ მეთხოუმეტე კაპიტულის რამდენიმე მცდელობა 1484 და 1486 წლებშიც იყო, მხოლოდ 1490 წლის ზაფხულში დაიწყო მზადება მომდევნო ოფიციალური შეხვედრისათვის. ამ დროს უკვე ათი წელი იყო გასული ჰერტოგენბოსის ბოლო კაპიტულიდან და რაინდების თითქმის მესამედი გარდაცვლილი იყო. თოთხმეტი ადგილი დარჩა თავისუფალი. ავსტრიელი მაქსიმილიანისათვის ეს დამატებითი მოტივაცია იყო შეკრების ორგანიზებისათვის. ვინაიდან ორდენის წევრები იმუნიტეტით სარგებლობდნენ, მან გადაწყვიტა, რაინდები ისევ შეეკრიბა, რათა დაეგმო ყველა ის წევრი, ვინც ბოლო წლებში მის წინააღმდეგ აჯანყდა. ამ გზით იგი გაიჩენდა ახალ, საიმედო მოკავშირეებს. ნამიურისა და ბრიუსელის განხილვის შემდეგ, საბოლოოდ გადაწყდა, რომ რაინდები 22 მაისს მეხელენში შეიკრიბებოდნენ.

როგორც ჩვეული წესია, მთელი ეკლესია მორთული იყო ორდენის შეხვედრისათვის. ცერემონიის დიზაინის ძირითადი ნაწილი არის ქორო და ქოროსათვის განკუთვნილი ადგილი. კაპიტულის დღესასწაულის შემდეგ დეკორაციების უმეტესობა ტოვებს ეკლესიას და მომავალ შეხვედრამდე ინახება. თუმცა, ჰერალდიკური დაფების სერია, სადაც ოქროს სანმისის რაინდების გერბები და ტიტულებია გამოსახული, თითოეული შეხვედრისათვის არის მოხატული. ცალკეული დაფა მიჰყვება კომპლექტურ დიზაინს: ცენტრში განლაგებულია რაინდის გერბი, რომელიც გარშემორტყმულია შავ ფონზე ოქროს სანმისის გულსაკიდიანი ცნობილი ჯაჭვით. გერბის ზემოთ არის ჩაფხუტი ფიგურით (Helmet with a crest), რომელიც შემოსილია ელეგანტური მოსასხამით. თუ რაინდი ორ კაპიტულს შორის გარდაიცვლება, მის ჩაფხუტსა და ფიგურას (Crest) იღებენ კომპოზიციიდან და ანაცვლებენ

უცნობი სამხატვრო სკოლა, ადოლფ კლევის გერბი, რავენსბრუნის მგრაანეპალი, 1491 წ., მესელენი, წმინდა რუმპოლდის ტაძარი.

ლენტით, რომელსაც უჭირავს გერბი. ფარის ირგვლივ რაინდის სახელი და წოდება ოქროსფერი კალიგრაფიით არის დაწერილი.

ბურგუნდიის ჰერცოგების დროს სასახლის სპეციალიზებულ მხატვრებს ევალებოდათ სხვადასხვა საგნის ორნამენტებით მოხატვა. ვიზუალური ხელოვნება გადამწყვეტ საჯარო იარაღს წარმოადგენდა ბურგუნდიის ჰერცოგებისათვის. ზედმიწევნით შემუშავებული დეკორატიული პროგრამებით ისინი შთაბეჭდილებას ახდენდნენ როგორც თავიანთ ხალხზე, ასევე სხვა ძლიერ ფიგურებზე. გერბი კი ამ კუთხით განსაკუთრებით მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა. მათი სახლის, საგვარეულოსა და ავტორიტეტის ამ სიმბოლოს დიდი ოსტატობით გამოსახავდნენ სასახლის მხატვრები, რომლებიც ამაყად ატარებდნენ ტიტულს „Scilder“ (მხატვარი). მაშასადამე შემთხვევითი არ არის, რომ სიტყვა მხატვარი (Scilder) წარმოიშვა ჰოლანდიური სიტყვიდან „Scild“ ანუ - ფარი.

ფირნიში (NAMEPLATE) და მემორიალი

ჰერალდიკური ფარები მრავალ ფუნქციას ასრულებს როგორც კაპიტულის დროს, ასევე მას შემდეგაც. თავდაპირველად ისინი ეკლესიისა ან კათედრალის ქოროში სიმალღეზე ჰკიდია, შეკრებებისას თითოეული რაინდისთვის განსაზღვრული ადგილის მისათითებლად. ორდენის წესდება დაწვრილებით აღწერს მკაცრ შინაგანანესს, რომელიც აწესრიგებს ადგილების განლაგებას. ორდენის სუვერენი ზის მარჯვენა მხარეს, საკურთხეველისაკენ, ხოლო სხვა რაინდები ერთმანეთის საპირისპიროდ სხედან, მაგლობელთა გუნდისათვის განკუთვნილ ორ რიგში. ორდენის წევრის სიკვდილის შემთხვევაში, შემდეგი კაპიტულის დროს ინიშნება ახალი რაინდი. გარდაცვლილი რაინდის ფარი კი ამოღებულია ადგილთა განაწილების გეგმიდან. დარჩენილი წევრები განლაგდებიან უკანა სივრცეში, ხელმისაწვდომ სკამებზე, რომელიც განკუთვნილია ახლად დანიშნული რაინდებისათვის. თუ ახალი წევრი მეფე ან ჰერცოგია, მისი ფარი განთავსდება იმ პრინციების ან მმართველების ფარებს უკან, რომლებიც მანამდე მიიღეს ორდენში. სკამების განლაგებიდან გამომდინარე, შეუძლებელია გუნდის მარჯვნიდან მარცხნივ ან პირიქით გადაადგილება. ეს განლაგება გადამწყვეტია გერბების დიზაინისთვის, რადგან ნახატში რამდენიმე ელემენტი ამ კონკრეტულ პოზიციას ასახავს. ოქროს საწმისის გულსაკიდი და ჩაფხუტი ყოველთვის საკურთხეველისკენ უნდა იყოს

უცნობი სამხატვრო სკოლა, ინგლისის მეფე ედუარდ IV-ის ბერძი, 1491 წ.,
მესელენი, წმინდა რუმპოლდის ტაძარი

უცნოვი ავტორი,

კაპიტულის სხდომის მემორიალური პანელი, 1491 წლის კრება.
81-17 ან 81-18 საუკუნე. მიხეილენი, წმინდა რუმბოლდის ტაძარი.

მიმართული. შესაბამისად, ქოროში ეს ორი ატრიბუტი მარცხნივ ან მარჯვნივ უნდა იყოს განლაგებული.

მეთხუთმეტე კაპიტულის რთული პოლიტიკური კონტექსტი შეხვედრის დროს გამოყენებულ ჰერალდიკურ ფარებშიც აისახა. შეკრების დაწყებამდე გაიმართა ცხარე დებატები მაქსიმილიანის პოზიციაზე ორდენთან მიმართებაში. მარიამ ბურგუნდიელის გარდაცვალების შემდეგ მაქსიმილიანს აღარ ეკავა ორდენის სუვერენის თანამდებობა. შეთანხმების მიხედვით, ის გახდა Père et chef (მამა და უფროსი), ხოლო მის შვილს კი ორდენის Fils chef et souverain (უფროსისა და სუვერენის შვილი) დაარქვეს. ეს ურთიერთობა აისახა სუვერენის სავარძლის ზემოთ გამოსახულ ჰერალდიკურ ფარზეც. მეხელენის შეკრებაზე სუვერენის ადგილთან არა ერთი, არამედ ორი ჰერალდიკური ფარი იყო გამოფენილი: პირველი - მაქსიმილიანის გერბით, ხოლო მეორე - ფილიპესი, რომელიც ქმნიდა ორმაგ პორტრეტს. სამნუხაროდ, ჟამთასვლის გამო, ფარების დიდი ნაწილი დაკარგულია. მაქსიმილიანის გერბიანმა მეცხრამეტე საუკუნის ვერსიამ ორიგინალი - „ორმაგი პორტრეტი“ ჩაანაცვლა. ფილიპე ლამაზის დაკარგული გერბის გარდა იყო მეორე ნახატი, მისი, როგორც „შაროლეს გრაფის“

გერბით. აღნიშნული ტიტული ბურგუნდიელმა ჰერცოგებმა მიანიჭეს თავიანთ მემკვიდრეებს. ეს ნახატი მეხელენში დღემდე არის შემორჩენილი.

პრაქტიკული ფუნქციების გარდა, ამ ნახატებს მნიშვნელოვანი მემორიალური ღირებულება გააჩნია. უპირველეს ყოვლისა, ჰერალდიკური დაფა გულისხმობს რაინდის შეხვედრაზე ყოფნას, თუნდაც ის ფიზიკურად იქ არ იმყოფებოდეს. ეს განსაკუთრებით თალმისაცემი გახდა მეხელენის კაპიტულზე, რასაც რეალურად მხოლოდ შვიდი რაინდი ესწრებოდა. ყველა სხვა რაინდი გარდაცვლილი იყო ან დასწრება ვერ შეძლეს. ამასთანავე, სერიის მემორიალური ღირებულება გარკვეულ როლს თამაშობს კონკრეტული რაინდის საჯაროდ გამორჩევაში, რაც ორი გზით ხდება: ან - რაინდის ფარის შეცვლით, ან - სრულიად ამოღებით. ასეთ გამოაშკარავებაზე მიუთითებს მეხელენის სერიის შავი ტექსტური დაფები, სადაც ოქროს ასოებით არის დაწერილი მემამბოხე რაინდების დაგმობა. მას შემდეგ, რაც რაინდი ორდენიდან გაირიცხება, გუნდში მათივე ფარების ჩასანაცვლებად იქმნება მსგავსი დაფები. თავდაპირველად, მეხელენში სამი ასეთი დაფა უნდა ყოფილიყო. პირველი - იაკობ სავოი, რომელიც სიკვდილის მიუხედავად ლალატის გამო დაგმეს; მეორე - ფილიპ პოტი, რომელიც წინა კაპიტულის დროს, 1481 წელს, უკვე გარიცხული იყო, მაგრამ კვლავ დაგმეს ჯაჭვის დაბრუნებასთან დაკავშირებით ცრუ ჩვენების გამო; მესამე - ფილიპ დე კრევეკური, რომელიც ასევე 1481 წელს გააძევეს, თუმცა მისი დაფა დროთა განმავლობაში დაიკარგა.

ჰერალდიკური დაფების ჩანაცვლების გარდა, წინა სერიების ზოგიერთი დაფა ამოღებულია, როდესაც რაინდი ორდენიდან არის გარიცხული. მაგალითად, ვოლფერტ VI ვან ბორსელენის გერბი აღარ მოიძებნება მეხელენში. მისი ფარი ამოღებულია ქოროდან 1500 წელს, მას შემდეგ, რაც იგი ფლამანდური აჯანყების მხარდაჭერისათვის დაგმეს.

დროში მოგზაურობა

მომდევნო პერიოდში თანდათან ქრებოდა ამ დაფების თავდაპირველი სიმბოლური დანიშნულება. მეხელენის ჰერალდიკური სერიაც დღეს ძირითადად განიხილება, როგორც ეკლესიის დეკორატიული ელემენტი. ტაძრის არქივების მიხედვით, ეს გერბე-

ბი საგულდაგულოდ განახლდა და აღდგა 1680 და 1775 წლებში, ნაგებობის ინტერიერის რესტავრაციისას, წმინდა რუმბოლდის, ეკლესიის მფარველი წმინდანის, პატივსაცემად.

საიდუმლოდ რჩება, რა დაემართა მეხელენის სერიას საფრანგეთის რევოლუციის მღელვარე პერიოდში. იმ დროს, სიმბოლოები თუ გამოსახულებები, რომლებიც სოციალური იერარქიისა და მონარქიის აბსოლუტურ ძალაუფლებაზე მიუთითებდა, ხშირად იშლებოდა ან ნადგურდებოდა. თუმცა, როგორც ჩანს, მეხელენური ჰერალდიკური დაფები ამ მღელვარე პერიოდში ჯერ კიდევ ეკიდა ეკლესიაში. 1810 წელს საკათედრო ტაძრის ინვენტარიზაციის დოკუმენტებში აღნიშნულია, რომ ნახატები ამოიღეს გოთური გუნდისათვის განკუთვნილი ადგილის დემონტაჟის გამო.

ოცდაექვსი წლის შემდეგ, 1836 წელს, ოცდაათი წლის გრაფმა ამედე დე ბოფორტმა შესანიშნავი აღმოჩენა გააკეთა წმინდა რუმბოლდის ტაძრის სხვენში. მან, როგორც ახლადშექმნილი ძეგლებისა და პეიზაჟების სამეფო კომისიის ხელმძღვანელმა, მთელი ქვეყნის მასშტაბით იმოგზაურა საჯარო შენობებში დაცული მემკვიდრეობის გაცნობის მიზნით. საკათედრო ტაძრის მაღალი იერარქისადმი მიწერილ წერილში მისი მდივანი წერდა: „ჩვენ სწრაფად გადავხედეთ წმინდა რუმბოლდის სხვენს, რომ თვალი გავუსწოროთ შუა საუკუნეების ამ რელიქვიებს. ბატონი დე ბოფორტი გრძნობს, რომ ეს ძველი ნივთები გარკვეულ ყურადღებას იმსახურებს. მიუხედავად იმისა, რომ დროთა განმავლობაში ჰერალდიკური დაფები მნიშვნელოვნად გაცვდა, მაინც გვაძლევს ძვირფას ისტორიულ ცნობებს ძველი რაინდული ორდენის შესახებ, რომელმაც ჩვენი ქვეყანა დიდებულად აქცია“.

ბელგიის საისტორიო ძიების ფარგლებში, დე ბოფორტმა ჰერალდიკური დაფების მთელი სერიის საკუთარი ხარჯებით აღდგენის ინიციატივა გამოიჩინა. სანაცვლოდ, მან შესთავაზა ფრანკვან ჰალენისა და მარია ვან გისტელესის საფლავის ნაშთები, რომელიც მისი მეთვალყურეობით აღმოაჩინეს ტაძრის სხვენში. 1838 წელს დაფები საკათედრო ტაძარში დაბრუნდა და ამით ყველა ძალიან კმაყოფილი დარჩა. თუმცა, წმინდა რუმბოლდის ტაძრის სასულიერო პირებისა და დე ბოფორტის მიმონერამ გამოავლინა რამდენიმე დაკარგული დაფის რეკონსტრუქციის საჭიროებაც, რაც ხაზს უსვამს მეხელენის ამ შესანიშნავი ჰერალდიკური სერიის ერთობლიობის მნიშვნელობას და უნიკალურს ხდის მას.

შესრულებული 23 კაპიტულიდან დღეს მხოლოდ შვიდი სერიაა შემორჩენილი. აქედან ორი მდებარეობს გენტში, წმინდა ბავოს ტაძარში (პირველი - 1445, მეორე - 1559 წლიდან), ბრიუგეში განთავსებულია ორი შთამბეჭდავი სერია: ერთი ღვთისმშობლის ეკლესიაში (Church of Our Lady) - 1468 წლიდან და მეორე წმინდა სალვატორის საკათედრო ტაძარში (1478 წლიდან). გარდა ამისა, ბარსელონას წმიდა ჯვრისა და წმინდა ევლალისას საკათედრო ტაძარში 1519 წლიდან ინახება სპეციალური სერია. და ბოლოს, ჰააგის დიდ ეკლესიაში განთავსებულია 1545-1546 წლების სერია, რომელიც ასახავს 1456 წლის შეხვედრას.

დღეს მეხელენის კოლექცია მოიცავს 29 გერბს, ერთ მემორიალურ დაფას და ორ ეპიგრაფიკულ წარწერას. სავარაუდოდ, მეჩვიდმეტე ან მეთვრამეტე საუკუნეების ერთ-ერთი ყოვლისმომცველი განახლების დროს სერიას დაემატა ერთგვარი სამახსოვრო დაფაც. მისი წარწერა ნათელს ჰყენს მეხელენის საკათედრო ტაძარში ჰერალდიკური დაფების არსებობას. 1491 წლის 24 მაისს ფილიპე ლამაზის თავმჯდომარეობით აქ ოქროს სანმისის ორდენის რაინდები შეიკრიბნენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს ადგილი იყო ოქროს სანმისის ორდენის რაინდთა შეხვედრების ადგილი.

ჰანა იტირპიკი
“ჰოფ ვან ბუსლეიდენის”
მუზეუმის დირექტორი

სტატია გამოსაქვეყნებლად მნიშვნელოვნად მივიჩნიეთ, რადგან მასში განხილული „ოქროს სანმისის“ ორდენი მაგალითია, თუ როგორ შეიძლება ჰერალდიკამ საფუძველი ჩაუყაროს ღირებულებებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოებრივ გაერთიანებასა და მემკვიდრეობითობას.

„ოქროს სანმისი“ დაკავშირებულია საქართველოსთან და მისი სიმბოლიკა თანაზიარია ევროპული ცივილიზაციის უხსოვარი დროიდან. როგორც სტატიაშია აღწერილი, ორდენმა ახალი

მნიშვნელობა შეიძინა შუა საუკუნეებში და ევროპის ერთ-ერთ ყველაზე საპატიო სიმბოლოდ იქცა.

დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ „ოქროს საწმისის“ ორდენი ქართული დაჯილდოების სისტემის უმაღლეს ორდენტა რანგს განეკუთვნება და ქვეყნის წინაშე უდიდესი ღვაწლის მქონე უცხოელებს გადაეცემა.

ცხადია, ამან განაპირობა ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს ინტერესი „ოქროს საწმისის“ სიმბოლოს მიმართ და საბჭოს დელეგაცია 2024 წლის 15-19 მაისს დაესწრო ბელგიის სამეფო კარის ეგიდით, ფლანდრიული ჰერალდიკური საბჭოს და ფრანგულენოვანი საზოგადოების გენეალოგიური და ჰერალდიკური სამსახურის ორგანიზებით გამართულ გამოფენას „ოქროს საწმისის რაინდები. ბრწყინვალე მითის ახსნა,“ სადაც წარმოდგენილი იყო სტატიაში აღწერილი 29 სარაინდო გერბი.

გამოფენის დასრულების შემდეგ ქ. მეხელენის „ჰოფ ვან ბუსლეიდენ“-ის მუზეუმის დირექტორმა და გამოფენის მთავარმა კურატორმა, ქ-ნ-მა ჰანა იტერბეკემ თავად გადმოგვცა მასალა შემდგომი პუბლიკაციისთვის.

შემთხვევითი არ იყო, რომ გამოფენა, და მისი გზამკვლევი მიეძღვნა ევროპის საბჭოს ბელგიის პრეზიდენტობას, რომელიც ასევე არის ღირებულებებზე დაფუძნებული გაერთიანება, ღირებულებებზე, რომელსაც „ოქროს საწმისის“ მსგავსად საქართველოსთან მრავალსაუკუნოვანი ერთობა აკავშირებს.

ხელთაშუა და შავი ზღვების საგლგაო რუკა

(კორტოლანი)

ავტორი: რაფაელ სოლერი.

სავარაუდო თარიღი: 1425-1450 წწ.

ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტის გეოგრაფიის დეპარტამენტი
(ხელნაწერი (MS) N:H14-12).

ბერლინი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა.

შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე აღნიშნულია დასახლებული პუნქტი, წარწერით “სეზასტოპოლი” (Sauastopoli - სოხუმი). მასზე აღმართულია დროშა, რომლის ველი გაცოფილია ორ ნაწილად: პირველზე გამოსახულია მენამული (წითელი) ხუთ-ჯვრიანი სიმბოლო, ხოლო მეორე ნაწილზე, მარჯვნიდან მარცხნივ, ზემოდან ქვემოთ დახრილი ზურმუხტის (მწვანე) ფართო ზოლები.

ფოტო N1

ქართული ჰერალდიკის წარსულიდან

(ქორნალი "საბჭოთა ხელოვნება", N1 1957 წ.)

უძველესი დროიდან კაცობრიობა თავის აზრებს პირობითი გამოსახულებით, ე.წ. სიმბოლური ნიშნებით გამოხატავდა. ასეთივე სიმბოლური ნიშნებით გამოსახავდნენ ძველად ადამიანები თავიანთ საკუთრებას. ზოგჯერ მათ მაგიური მნიშვნელობაც ჰქონდათ. კლასობრივი საზოგადოებისა და სახელმწიფოების წარმოშობის ეპოქიდან მოყოლებული კიდევ უფრო გაიზარდა მოთხოვნილება სხვადასხვა სიმბოლურ გამოსახულებებზე, ემბლემებზე და ნიშნებზე.

ემბლემები და ღერბები კაცობრიობის განვითარების დასახელებულ ეპოქაში გამოსახავდნენ ამა თუ იმ სახელმწიფოს თავისებურებას, ნოდებრივ განსხვავებას, სამხედრო პატივსა და წყობას, აგრეთვე, რელიგიურ კუთვნილებას.

მეცნიერებას, რომელიც საერთოდ ამგვარ სიმბოლურ ემბლემებს, კერძოდ კი, ღერბებს შეისწავლის, ჰერალდიკა ეწოდება.

ჰერალდიკა საისტორიო მეცნიერების ერთ-ერთი დამხმარე დარგია. იგი მიზნად ისახავს ყველა სახისა და დანიშნულების ღერბთა შესწავლას, აგრეთვე

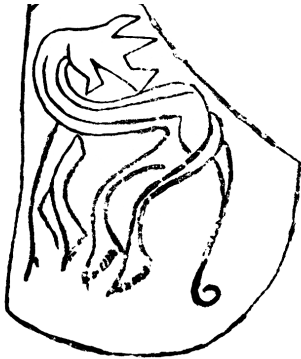
იმ აზრობრივი, სიმბოლური ნიშნების შესწავლასაც, რომლებიც გამოსახულია ამა თუ იმ ღერბზე (ღერბთმცოდნეობა). რუსეთში ძველად ღერბთმცოდნეობის სპეციალური ინსტიტუტიც არსებობდა — ე.წ. ჰერალდიკის ინსტიტუტი, რომელიც ძირითადად ღერბების შესწავლას აწარმოებდა. მაგრამ ჰერალდიკა მხოლოდ ამ ვიწრო ჩარჩოებით როდი განისაზღვრება. ჰერალდიკამ ჩვენს დროში დამოუკიდებელი მეცნიერების სახე მიიღო, რომლის შესწავლის ობიექ-

ფოტო N1

ტი ფართოვდება ხალხური და საკულტო სიმბოლიკის შესწავლის გზით. ამ მიმართულებით უნდა სწარმოებდეს ძიება ჰერალდიკური გამოსახულების იმ პირველადი წყაროებისა, რომლებიც, უეჭველია, უძველესი დამწერლობის — იდიოლოგრამების, იეროგლიფებისა და პიქტოგრამების დროს წარმოიშვნენ კაცობრიობის განვითარების გარიჟრაჟზე.

ღერბები, როგორც რაინდთა ორდენების განმასხვავებელი ემბლემები, რაინდობის ეპოქაში იქნა შემოღებული და პოლონეთის, ლიტვისა და ბალტიისპირეთის მხრიდან XVII საუკუნეში გავრცელდა რუსეთშიც, სადაც პეტრე პირველის მეფობის დროს დამკვიდრდა საფუძვლიანად. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ღერბების

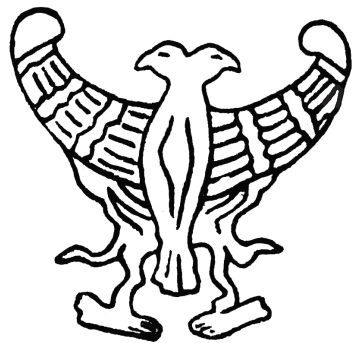
1. ჰერალდიკური გამოსახატულება საბრძოლო ნაჯახზე.

2. ხეთების ფასკუნჯი

3. ლომის თავი კოლხურ მონეტაზე.

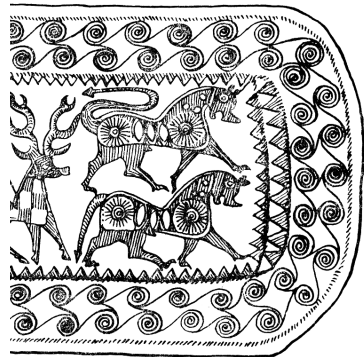

4. ხეთების ორთავიანი არწივის ემბლემა.

შემოღებაამდე რუსეთში არსებობდა საგვარეულო ბეჭდები ჰერალდიკური გამოსახულებითა და პირობითი ნიშნებით, რაც ადრინდელი მშობლიური ჰერალდიკის არსებობის ფაქტზე მიუთითებს. ჰერალდიკა და ღერბები აღმოსავლეთისაკენ არ გავრცელებულა. ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნები არ იცნობდნენ ღერბებს იმ მნიშვნელობით, როგორც ეს დასავლეთში ესმოდათ. ის ფაქტი, რომ რუსეთის შემდეგ ჰერალდიკა და ღერბები აღმოსავლეთისაკენ აღარ გავრცელებულა, ზოგიერთებს საბაბს აძლევდა, ეფიქრათ, ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში ჰერალდიკა არასდროს არ არსებობდა და ამ მხრივ აქ გამოსაკვლევიც არაფერია!...

ამ მცდარი შეხედულების უმართებულობა სავსებით ნათელი გახდება, თუ გულდასმით ჩაუკვირდებით ძველი აღმოსავლეთის სახელმწიფოებში (ხეთები, სუმერები, ბაბილონი, ეგვიპტე, ასურეთი, ირანი და სხვა) არსებულ სიმბოლურ-ჰერალდიკურ გამოსახულებებს. ჩვენამდე მოღწეული მათი სიმბოლიკური და ჰერალდიკური ძეგლები სრულ საფუძველს გვაძლევენ ვივარაუდოთ, რომ ამ ხალხებს სავსებით ჩამოყალიბებულ საკუთარ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებასთან ერთად, საკუთარი სახელმწიფო, საკულტო და სამხედრო ჰერალდიკაც ჰქონდათ, რაც ამ ხალხების არსებობის სპეციფიურ პირობებში განვითარდა. ეს გარემოება გვავალებულებს სერიოზულად მივუდგეთ ხეთურ-იბერიულ-ქართული სიმბოლიკისა და ჰერალდიკის გამოვლინებას და მეცნიერულ შესწავლას.

ვიდრე პირდაპირ დავაყენებდეთ საკითხს ძველი ქართული ჰერალდიკისა და ძველი აღმოსავლეთის სიმბოლიკასთან მისი კავშირის შესახებ, საჭიროა მოვიშველიოთ სიმბოლიკის ის მდიდარი მემკვიდრეობა, რომელმაც ჩვენამდე მოაღწია მატერიალური კულტურის ძეგლებისა და დამწერლობის სახით. ცნობილია, რომ საქართველოში ისე, როგორც რუსეთში, დასავლეთ-ევროპული ტიპის ღერბების გამოჩენამდე არსებობდა საგვარეულო ბეჭდები, ზოგჯერ

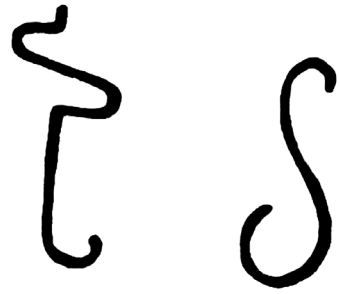

სპირალის ნიშნავი ზრინჯაოს
გამოსახულებაჟ. დაახლ. VIII
საუკ. ჩვენს ნელთაღრიცხვამდე
(თრიალეთის გათხრებიდან)

ემბლემებითა და დევიზებით. საქართველოში ღერბების შემოღების დროს (XIX საუკ. პირველი ნახევარი) ითვალისწინებდნენ საგვარეულო ტრადიციულ სიმბოლოებს.

ქართული ჰერალდიკის მრავალფეროვნებაზე ნათლად მეტყველებენ ჩვენამდე მოღწეული უძველესი ჰერალდიკური ნიმუშები.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ უძველესი დროიდან ახლო აღმოსავლეთში განსაკუთრებით გავრცელებული იყო სპირალის ემბლემა, რასაც, შესაძლოა, რაღაც მაგიური, შელოცვითი დანიშნულება ჰქონდა. სპირალს გამოსახავდნენ ხან ლათინური S-ის მსგავსად, ხან კი ერთმანეთში შემავალი სამი კონცენტრული წრის მსგავსად (ზოგჯერ მზის სხივებით). ეს ემბლემა კეთდებოდა სხვადასხვა საკულტო, ზოომორფულ (ცხოველთა) ფიგურებზე, რომელთაც შემდეგში, ადრეული ფეოდალიზმის პერიოდში, ვხვდებით ბოლნისის ხარის საკულტო ემბლემაზე (თვალის სამმაგი გარსი). დამახასიათებელია, რომ სპირალის ნიშანი არასდროს არ გვხვდება ფასკუნჯებზე. სპირალი ორგანულად შევიდა ქართული ორნამენტის შემადგენლობაში: ის ჯერ კიდევ VIII საუკუნეში გვხვდება ბრინჯაოს სარტყელთა აშიაზე.

ნიშნები მცხეთის ქვაზე.
I საუკუნე ჩ/წალთაღრიცხვით

ნიშანი თამარ მეფის
მონეტაზე

ჩვენი წელთაღრიცხვის ადრეულ საუკუნეთა (I-VI ს.) ჰერალდიკური ძეგლებიდან განსაკუთრებულ ინტერესს იმსახურებს ორი ნიშანი, რომლებიც მცხეთის ქვაზე მოიპოვება (ამჟამად დაცულია საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში). წარწერის ზემოთ, რომელიც მოგვითხრობს ფარსმან მეფის შვილის - ქართველი მეფის მითრიდატის სამხედრო წარმატებებზე, საპატიო ადგილი უჭირავს ჰერალდიკურ ნიშანს, რომელიც შეიძლება მიეკუთვნოს ან მეფეთა დინასტი-

ფოტო N2

ურ ემბლემას ან თვით მითრიდატის პირად ნიშანს (ე.წ. სტანდარტული ნიშანი). გვერდზე მოთავსებულია მეორე ნიშანი ძველი, ტრადიციული სპირალის სახით. ეს ქვა ჩვენი წელთაღრიცხვის I საუკუნით თარიღდება.

ჰერალდიკურ ძეგლებს შეიძლება მიეკუთვნონ ადრინდელფეოდალური ეპოქის საინტერესო ნიმუშები: მრგვალი, ჯვრიანი შტანდარტი და ხარის თავი, რომელსაც ზემოთ ჯვარი აზის (ორივე ბოლნისის ტაძრიდან). ასეთი შტანდარტები ძალიან ხშირად გვხვდება ეგვიპტეში, ასურეთში და ხეთებთან. ხარის თავის გამოხატულება რქებს შუა მოთავსებული ჯვრით, მიეკუთვნება ამ პირუტყვის კულტობრივ თაყვანისცემას, რაც შორეულ წარმართულ დროს წარმოებდა. აღსანიშნავია, რომ ხარის ემბლემა კულტობრივი მნიშვნელობით გვხვდება ეგვიპტის, ბაბილონის, ასურეთის, კოლხებისა და სხვა სიმბოლიკაში. ხარის თაყვანისცემის იდეა გადატანილ იქნა ქრისტიანობის დროსაც.

ძვის მთელთა ნიშნები მცხეთის ჯვრიდან. VI ს.

X-XI საუკუნეთა უფრო მოგვიანო ჰერალდიკურ ემბლემათა შორის ინტერესს იწვევს ნიშანი თამარ მეფის მონეტაზე, რომელსაც გვერდებზე წარწერა აქვს (თამარი-დავითი) და ისეთივე ნიშანი, რომელიც დიმიტრი თავდადებულის მონეტაზე გვხვდება (თუმცა რამდენიმე სახეცვლილი ფორმით). ამ ნიშნის შესახებ ბევრი სხვადასხვა აზრი გამოითქვა. ჭეშმარიტებასთან ყველაზე ახლო უნდა იყოს ქართველ ბაგრატიონთა საგვარეულო ნიშნად მისი აღიარება.

ქართული ჰერალდიკის საერთო სურათისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დროშებს, დროშების თავსამკაულებსა და ჩანახატებს. ასეთ ნიმუშებს წარმოადგენენ რუსუდან მეფის (გიორგი III დისა და თამარ მეფის მამიდის) დროშის თავსამკაული წარწერითურთ (იხ. ფოტო N1), კონსტანტინე ბაგრატიონ-მუხრანელის დროშის თავსამკაული, ქართული დროშების ჩანახატები ვახუშტი ბატონიშვილისა (გეოგრაფიულ ატლასში) და ათი დროშა საქართველოს სამეფო ბეჭედზე, რომლითაც დამონშებულია 1783 წელს რუსეთთან დადებული ხელშეკრულება. ჯერ კიდევ კარგად არ არის გარკვეული საკითხი ქართული სახელმწიფო ღერბების შესახებ, რომ არაფერი ვთქვათ ისეთ შორეულ დინასტიაზე, როგორც ფარნავაზიანთა დინასტიაა, ბაგრატიონთა მეფობის ადრინდელი პერიოდის არც ერთი სახელმწიფო მნიშვნელობის ნამდვილი ემბლემა ჯერ არაა აღმოჩენილი. თამარ მეფის ნიშანი პირობითად თუ ჩაითვლება ბაგრატიონთა ემბლემად, მაგრამ მაშინაც კი ამ ნიშნის დროიდან ვახტაგ VI-ის ნიშნის დრომდე (ფოტო N2), მთელი 800 წლის მანძილი ბურუსით მოცული რჩება. ვახტაგ VI-ის ღერბი შემდეგი კომპოზიციით შეიცვალა: მთავარ შენარჩუნებულ დეტალებს (კვართი, ჩანგი და შურდული) დაემატა ზოგიერთი ჰერალდიკური სიმბოლო და ორი წარწერა დავითის ფსალმუნიდან (ფს. 131.11 და 21.19).

კარგად ვერ არის აგრეთვე გარკვეული ამქართა ემბლემების საკითხიც. როგორც ცნობილია, ხელოსანთა ამქრობა საქა-

რთველოში ჯერ კიდევ V საუკუნეში გვხვდება, მათი ნიშნები კი ჩვენამდე არ მოსულა. დღეს მხოლოდ XIX საუკუნის ამქართა ნიშნები მოგვეპოვება. ჩვენამდე მოღწეული უძველესი ნიშნები, ხელოსან-მკეთებელთა ნიშნების აღნიშვნით, ძველი წელთაღრიცხვის VI საუკუნით თარიღდება და უმთავრესად თიხის ჭურჭელზეა დაცული. ასევე უნიკალური მნიშვნელობისაა ე.წ. ქვისმთელთა ნიშნები, რომლებიც მოთავსებულია ჯვრის, ატენის, წრომის, ზღუდერისა და აკვანების ტაძრებზე, რაც ჩვენი წელთაღრიცხვის VI-VII საუკუნეებს მიეკუთვნება. ეს ნიშნები, თუ ყველა არა, ზოგი მაინც, ტრადიციულია. ასე, მაგალითად, დაბლა-გომის ჭურჭლის ნიშანი (VI ს. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) ასომთავრულ ტ-დ სახით მცხეთის ჯვრის პატარა ეკლესიის ნიშანთა შორისაც გვხვდება (ჩვენი წელთაღრიცხვის VI საუკუნე). ჯვრის ეკლესიის ზოგიერთი ნიშანი ასი წლის შემდეგ მეორდება ატენში და ა.შ. ასეთი ნიშნების ამოცნობა აუცილებლად საჭიროა საქართველოს ჰერალდიკის შემდგომი კვლევისათვის, რომელშიც არქეოლოგებთან და ისტორიკოსებთან ერთად ხელოვნებათმცოდნეებმაც უნდა მიიღონ აქტიური მონაწილეობა.

მ. ვაღბოლსკი

საქართველოს დამსახურებული მხატვარი

მიხეილ ვაღბოლსკი (1899 - 1990 წ.წ.) - საქართველოს დამსახურებული მხატვარი, მოჭადრაკე და ჭადრაკის ისტორიის მკვლევარი. ავტორია სტატიის „ქართული ჰერალდიკის წარსულიდან“ (ჟურნ. „საბჭოთა ხელოვნება“, №1, 1957 წ.) და წიგნების - „ქართული ჰერალდიკის ალბომი“ (1947), „ძველი ქართული ჰერალდიკა და “ხეთო-ივერო-ქართველური სიმბოლიკა“ (1970), „მასალები ძველი ქართული სიმბოლიკის და ჰერალდიკის საკითხისათვის“ (1970), „ქართული ჰერალდიკური სიმბოლიკა“ (1980).

ოლეზ ტარნოვსკის მიერ მიხაილ ვაღბოლსკისაღმ მიწერილი წერილი

მოსკოვი, 6 ივნისი 1980 წ.

პატივცემულო მიხაილ ნიკოლაის ძე!

თქვენ გწერთ ჩვენ ქვეყნაში არსებული არც თუ ისე ბევრი დროშადმცოდნეთაგან ერთ-ერთი - ოლეგ ივანოვიჩ ტარნოვსკი. მე უკვე 50-ს გადავაბიჯე და აქედან 25 წელია მთელი მსოფლიოს დროშების შეგროვებითა და მათი იდენტიფიკაციით ვარ დაკავებული. ძველი ქართული დროშების მიმართ განსაკუთრებულ პატივისცემას ვიჩენ, რადგან ჩემი მეუღლე ქართველია.

ამ ცოტა ხნის წინ ჩემ ხელთ აღმოჩნდა ფრანგული ბიულეტენი *Vexillologia*-ს ზოგიერთი ეგზემპლარი დროშათმცოდნეობის შესახებ (სამწუხაროდ, იგი უკვე აღარ გამოიცემა). მასში რამდენიმე ქართული დროშაც არის მოცემული. განსაკუთრებით გამიმართლა სოხუმის (აფხაზურმა) დროშამ.

XIV საუკუნის დასაწყისში სოხუმის (აფხაზეთის) ასეთი დროშა არსებობდა: წითელი დისკოები და ჯვარი თეთრ ველზე.

XIV საუკუნის შუა წლებში სოხუმის (აფხაზეთის) შემდეგი დროშები აღინიშნება:

ნათელია, რომ ისინი ერთი და იგივე დროშის სხვადასხვა სახეობებია. ამ სამს მეოთხე დროშაც დაემატა, რომელზეც (გაუგებარია, რატომ) მარჯვენა ხელია გამოსახული: თეთრი ხელი წითელ ველზე.

ეს არ არის მუსულმანური ემბლემა (თუმცა არაბებმა აფხაზეთში საკუთარი კვალი დატოვეს), რადგან ისინი ყოველთვის მარცხენა ხელის მტევანს გამოსახავენ.

არის ქართული დროშაც. როგორც ჩანს, წარწერა *Colcos - Gorgos* ნიშნავს, რომ დროშების კრებულის შემდგენელმა, ინფორმაცია იკონიის სასულთნოში მიიღო, სადაც *колхи – горги*-ს მიხედვით შეთხზეს თურქული *Гюрджю* (საქართველო): შავ ველზე 5 თეთრი ჯვარი.

ეს დროშა შეიძლება შექმნილიყო მხოლოდ ჯვაროსნული ლაშქრობების შემდეგ, როდესაც გამოჩნდა იერუსალიმის სამეფოს დროშა.

შეგიძლიათ თუ არა, მიხაილ ნიკოლაევიჩ, თუნდაც რაიმე სიცხადე შეიტანოთ საქართველოს სხვა რაიონების ძველი (უფრო

ადრეულის, ვიდრე ეს ვახუშტი ბაგრატიონს აქვს მოცემული დროშების ფერთა საკითხში?

სამცხე-საათაბაგოს სამთავროს ძველი დროშა ასეთი იყო (იგი მოცემულია ვახუშტის მიერ გამოხატულ გერბზე):

რა ფერი ჰქონდა ველს? ხმალს? ვარსკვლავებს? თუ არ არსებობს პირდაპირი მითითება, მაშინ იქნებ გამოთქვით თქვენი მოსაზრებები, ვარაუდები?

კახეთის ძველი დროშა: გთხოვთ განმარტებას.

ხოლო ვასალური შირვანის: როგორია ფერი ველის? კაიმის? ცენტრალური ემბლემის?

ქართლის ძველი დროშა, უდავოა, მუქი ნითელი ქსოვილი (შვინდის ფერისა) იყო. ხოლო ემბლემა მასზე შეიძლებოდა ყოფილიყო 8—ქიმიანი ვარსკვლავი სხივებით. ხომ არაფერი იცით ამის შესახებ?

ამ ცოტა ხნის წინ გავეცანი აფხაზეთში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პერიოდის შესახებ მოვლენებს. თურმე იმ დროს ბურჟუაზიული ნაციონალისტები აქტიურად მოქმედებდნენ. სადღაც პაუსტოვსკისთან ნათქვამია, რომ მათი დროშა თეთრ-მწვანე იყო. ხომ არა გაქვთ თქვენ უფრო დეტალური ინფორმაცია?

მოუთმენლად ველი თქვენი წიგნის გამოცემას საქართველოს ისტორიული დროშების შესახებ.

წარმატებებს გისურვებთ!
თქვენი ო. ტარნოვსკი

ოლეგ ტარნოვსკი - ქ. მოსკოვში მცხოვრები ვექსილოლოგი, ავტორი ქართულ პერიოდულ პრესაში გამოქვეყნებული სტატიებისა ქართული ისტორიული დროშების შესახებ - „საქართველოს ისტორიული დროშები“ (ჟურნ. „ისტორია, გეოგრაფია სკოლაში“, №4, 1982 წ.) და „საქართველოს ეროვნული დროშა“ (გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 11.09.1989 წ.).

საქართველოსთან დაკავშირებული კიდევ ერთი გერბის შესახებ

2014 წელს გამოცემული ჟურნალი „ჰეროლდის“ მესამე ნომერში დაიბეჭდა ჩვენი სტატია სათაურით „უძველესი ქართული გერბი“. სტატია კონრად ფონ გრიუნენბერგის 1483 წლით დათარიღებულ „გერბების ნიგნში“ მოყვანილ იმ გერბებს განიხილავდა, რომლებიც საქართველოსთან იყო დაკავშირებული. ზემოთქმული სტატიის გამოქვეყნებამდე მიიჩნეოდა, რომ გრიუნენბერგის ნიგნში საქართველოს ოთხი გერბი უკავშირდებოდა და ისინი ქართველი მკვლევრების მიერ ამ პერიოდისთვის უკვე იყო შესწავლილი. აღსანიშნავია, რომ თავად საქართველოში ამ ოთხი გერბიდან არც ერთის გამოყენება არ იყო დადასტურებული და აქედან გამომდინარე, ეს გერბები ე.წ. „მინერით ჰერალდიკას“ განეკუთვნებოდა.

მაშინ ჩვენ გრიუნენბერგის ნიგნში, ოთხი უკვე ცნობილის გარდა, მივაკვლიეთ საქართველოსთან დაკავშირებულ მეხუთე და ქართველი მკვლევარებისთვის ჯერ კიდევ უცნობ გერბს, რომლის ვერცხლის (თეთრ) ველზე, მენამულ (წითელ) აღმოდებული, ზურმუხტოვანი (მწვანე) მთა არის გამოსახული.

ეს გერბი იმით განსხვავდებოდა უკვე ცნობილი ოთხისგან, რომ მასზე გამოსახული კომპოზიციის გამოყენება, ამა თუ იმ სახით, თავად საქართველოშიც დასტურდებოდა.

რამდენიმე წლის წინ, გრიუნენბერგის ნიგნის ხელახალი გადახედვისას, ჩვენ საქართველოსთან დაკავშირებულ კიდევ ერთ უცნობ, მეექვსე გერბსაც მივაკვლიეთ.

საკითხით დაინტერესებული მკითხველის გასარკვევად, სულ ბოლოს მიკვლეული გერბის აღწერამდე, ჯერ მოვიყვანთ ამონარბებს ჩვენი 2014 წლის სტატიიდან.

„ჰერალდიკოსთა წრეებში დღემდე მიიჩნეოდა, რომ საქართველოს ტერიტორიული ერთეულების აღმნიშვნელი უძველესი გერბები, მოსკოვის დიდი მთავრის ალექსეი მიხაილოვიჩის 1672 წლით დათარიღებულ „ტიტულარნიკშია“ გამოსახული. ამ ნიგნში მოყვანილი გერბებით აღნიშნული ტერიტორიების ნაწილს მოსკოვის მთავარი რეალურად განაგებდა, ნაწილზე კი მხოლოდ პრეტენზიას აცხადებდა. სწორედ ამ უკანასკნელთა შორისაა საქართველოს მიწების აღმნიშვნელი გერბებიც.

ასეთ გერბებს „საპრეტენზიო გერბებს“ უწოდებენ. XIX საუკუ-

ნის პირველ ნახევრამდე მათი გამოსახვა საკმაოდ გავრცელებული იყო. გავიხსენოთ თუნდაც დიდი ბრიტანეთის სახელმწიფო გერბში შემავალი საფრანგეთის ალმინიშენელი შროშანები, რომლებიც ინგლისის გერბში ჯერ კიდევ XIV საუკუნეში შეიტანეს და გერბიდან მხოლოდ ჯორჯ III-ის მმართველობისას, 1801 წელს ამოიღეს.

ასევე შეიძლება მაგალითად მოვიყვანოთ ერეკლე II-ის მმართველობის დროინდელი ქართლ-კახეთის სამეფოს დიდი გერბი.

აქ ბაგრატიონთა საგვარეულო გერბი ერეკლე II-ის მმართველობას რეალურად დაქვემდებარებული და იმ ტერიტორიების (სამთავროების) გერბებითაა გარშემორტყმული, რომელთა ფლობაზეც მეფე პრეტენზიას აცხადებდა.

ჰერალდიკის ქართველ მკვლევართა აზრით, „ტიტულარნიკში“ გამოსახული გველეშაპის განმგმირავი წმინდა გიორგი წარწერით - *Каргалинских и Грузинских Царей* - ქართლს, ამ შემთხვევაში კი სრულიად საქართველოს გამოსახავს. ორი ისრით გამსჭვალული „ცეცხლოვანი მთა“ წარწერით - *Государь Иверские земли*, ქართლის მიწებს შეესაბამება, ხოლო გერბი ყალყზე შემდგარი ცხენითა და წარწერით - *Всея Северные страны Повелитель* - კახეთს.

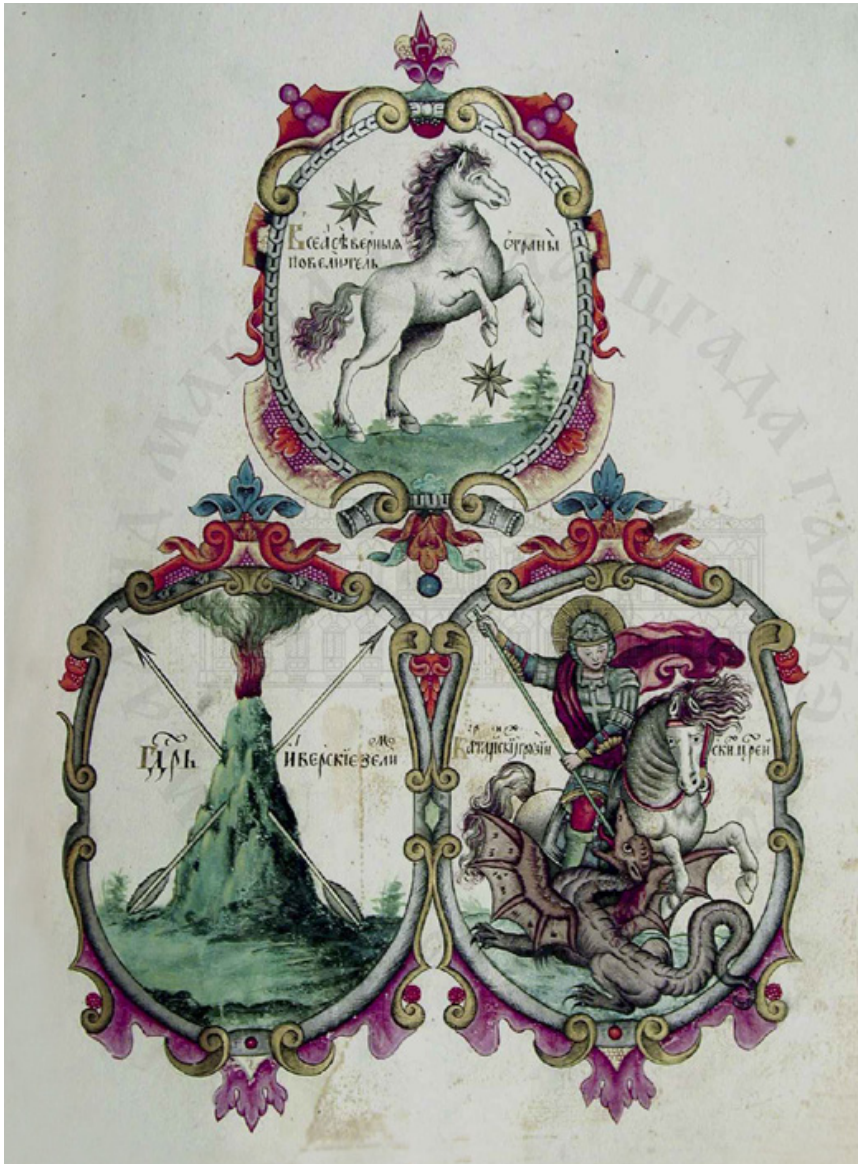
დღემდე მკვლევარები მეტწილად თანხმდებოდნენ, რომ ეს სამი გერბი უძველესი იყო ქართულ მიწებთან დაკავშირებულ იმ გერბთა შორის, რომლებიც რეალურად გამოიყენებოდა საქართველოში და რომ ისინი არ წარმოადგენენ ე.წ. „მიწერიითი ჰერალდიკის“ ანუ უცხოელ ჰერალდიკოსთა ფანტაზიის ნაყოფს.

ამ გერბების გამოყენებას საქართველოში ჩვენს ხელთ არსებული ჰერალდიკური დანატოვარი ამყარებს.

ასე, მაგალითად, 1746 წლით დათარიღებულ ერეკლე II-ის ბეჭედზე გამოსახულია „ტიტულარნიკში“ მოცემულის მსგავსი ცეცხლოვანი მთა, თუმცა ისრები მთას კი არ გამსჭვალავს, არამედ ისინი გერბის მტვირთველ ლომებს უპყრიათ. ასევე დასტურდება წმინდა გიორგისა და ყალყზე შემდგარი ცხენის კომპოზიციებიც.

ახლა კი მკითხველის ყურადღებას მხოლოდ ცეცხლოვანი მთაზე გადავიტანთ.

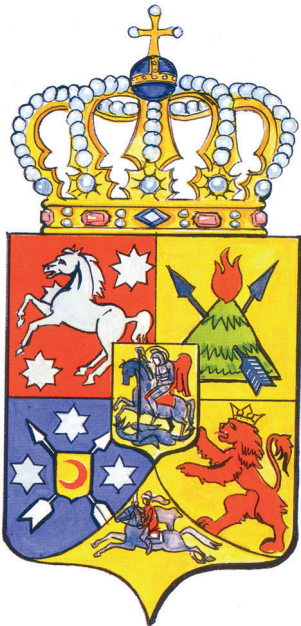
ზემოთქმული ორი შემთხვევის გარდა, ცეცხლოვანი მთა, გეორგიევსკის ტრაქტატზე დაკიდებულ ქართლ-კახეთის დიდ სახელმწიფო ბეჭედზე გამოსახულ გერბშიც გვხვდება. ერეკლე II-ის ტიტულატურიდან გამომდინარე, აქ, როგორც ვარაუდობენ, წმინდა გიორგი ქართლს აღნიშნავს, ხოლო ისრებიანი მთა კი - კახ-

ივერიის, ქართლისა და საქართველოს გარბები
ალექსეი მიხაილოვიჩის „ტიტულარნიკიდან“
1672 წელი

ბრაზი ფრანკისკო სანტი.
ქართლის გარბი რუსეთის
გარბიდან, 1727 წელი

ქართლის გარბი „საქართველოს
სამეფოს“ გარბი, რუსეთის
იმპერიის დიდი სახელმწიფო
გარბიდან, 1882 წელი

ეთს. ამ კომპოზიციაში, ისრები მთას კი არ გამსჭვალავს, არამედ ისინი მთის ფონზეა გამოსახული. თუმცა რუსეთში დაცული წყაროების თანახმად, „ცეცხლოვანი მთა“ ქართლის სიმბოლოა.

სამივე შემთხვევაში გამოსახულია მთა და ისრები (თუმცა კომპოზიციურად დააზრობრივად სხვადასხვა წყობით). ორ შემთხვევაში მთა ცეცხლმოდებულია. ქართული ჰერალდიკის ასოციაცია ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, ცდილობდა საქართველოს „დიდი გერბის“ გამოყენების ტრადიციის დაწინაურებას („დიდი გერბი“ უნდა ყოფილიყო ოთხ ნაწილად გაყოფილი ფარი, სადაც პირველი და მეოთხე მონაკვეთების ველებზე წმინდა გიორგი იქნებოდა გამოსახული, მეორე მონაკვეთის ველზე, ამ შემთხვევაში იბერია-ქართლის ამსახველი ისრებით გამსჭვალული ცეცხლოვანი მთა, ხოლო მესამე მონაკვეთის ველზე კი კოლხეთის აღმნიშველი ოქროს სანმისი). ეს პროექტი მაშინდელმა პარლამენტმა დაინუნა და დღემდე საქართველოს „საშუალო გერბი“ (გერბი, რომელშიც ქვეყნის ძირითადი ემბლემატიკაა ასახული, დევიზითა და ფარის მტვირთვლებით) დიდი გერბის ფუნქციას ასრულებს.

მიიჩნეოდა, რომ საქართველოს ტრიტორიული ერთეულების ამსახველი სხვა უფრო ძველი წარმომობის ყველა გერბი „მინერითი

ჰერალდიკის“ ნიმუშებს წარმოადგენდა, ვინაიდან ამ გერბების საქართველოში გამოყენება არ დასტურდებოდა.

ერთ-ერთი მსგავსი მაგალითია კონრად ფონ გრიუნენბერგის 1483 წლით დათარიღებული „გერბების ნიგნი“. გრიუნენბერგი დღევანდელი სამხრეთ-დასავლეთ გერმანიის ტერიტორიაზე მდებარე ქალაქ კონსტანცის ბიურგერებისა და რაინდების ოჯახიდან იყო.

მის ნაშრომში ევროპის აროსტოკრატთა და მაშინდელი დასავლური სამყაროსთვის ცნობილი მსოფლიოს სხვადასხვა სამეფოსა თუ ტერიტორიული ერთეულის, რეალურად არსებული თუ მიწერთი 2293 გერბია გამოსახული. სადღეისოდ ცნობილია, რომ შემორჩა ნაშრომის რამდენიმე ეგზემპლარი. სტატიაში გამოყენებული რამდენიმე ფერადი ფოტო, მიუნჰენის ბავარიის სახელმწიფო ბიბლიოთეკაში დაცული ეგზემპლარიდანაა. როგორც ცნობილია, 1414-1418 წლებში ქალაქ კონსტანცში კათოლიკური ეკლესიის მსოფლიო კრება ჩატარდა, რომელსაც არა მხოლოდ დასავლეთის, არამედ აღმოსავლეთ ევროპის ზოგი მართლმადიდებელი ქვეყნის, მათ შორის ბიზანტიის წარმომადგენლებიც ესწრებოდნენ.

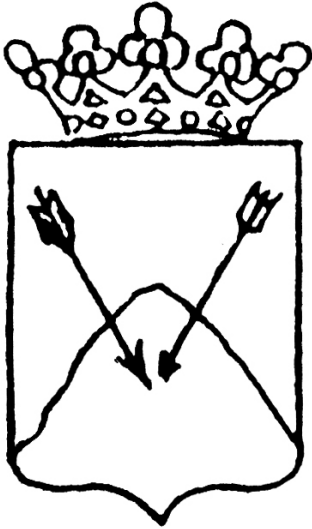
მკვლევართა აზრით, გრიუნენბერგი, უცხო ქვეყნების გერბების შესახებ ძირითადად იმ მოძველებულ ინფორმაციას ფლობს, რაც

ქართლის გერბი პავლე I-ის დიდი სახელმწიფო გერბის მანიფესტიდან, 1800 წელი

ერეკლე II-ის გაჭაქი 1746 წელი

ქართლის ბარბი, ქართლ-
ახაზეთის დიდი სახელმწიფო
გაჭლიდან, 1783 წელი

კონსტანცის კრების დამსწრეთაგანაა მიღებული. ამ შემთხვევაში კი წიგნში გამოსახული აღმოსავლური გერბების რეალურად გამოყენება, თუ ამ ქვეყნებისთვის გერბების მიწერა, XLV საუკუნის მიწურულითა და XV საუკუნის დასაწყისით შეიძლება დათარიღდეს.

ახლა კი განვიხილოთ ის გერბები, რომლებიც გრიუნენბერგის ნაშრომში საქართველოს ტერიტორიულ ერთეულებს აღნიშნავს. ასეთთა შორისაა აფხაზეთის ორი გერბი, რომლებსაც ერთვის წარწერები - Aptdas და Aptsas. სავარაუდოდ, ეს გერბები მთელ დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს. აღმოსავლეთ საქართველოს კი გრიუნენბერგთან შეესაბამება ტერმინები - Georryen და Gedryen.

აფხაზეთისთვის მიწერილი პირველი გერბი წარწერით - Kung Von Abtdas - წარმოადგენს მენამულ (წითელ) ფარს, რომელზეც ოქროს თავლია გვირგვინია გამოსახული. გვირგვინს კი თავზე ე.წ. „თათრული ქუდი“ ადგას (ზოგ შემთხვევაში ასეთ ქუდს, ალბანურს ან ყივჩაყურსაც უწოდებენ), რაც აფხაზეთის მონღოლებისადმი ვასალურ დამოკიდებულებას აღნიშნავს. ამას ადასტურებს გერბის წარწერაც, სადაც აღნიშნულია ის, რომ აფხაზეთი ხანის ვასალი ქვეყანაა (წიგნის შექმნის პერიოდში მონღოლთა ერთიანი სახელმწიფო უკვე დაშლილი იყო და ამ ვრცელ ტერიტორიაზე, მისი რამდენიმე მემკვიდრე სახანო იყო წარმოქმნილი. თუმცა XV საუკუნის დასავლეთ ევროპელები ხშირად ჯეროვნად ვერ ასახავდნენ მათ თანადროულ რეალურ პოლიტიკურ სიტუაციას და სისტემატურად ეყრდნობოდნენ უკვე მოძველებულ ინფორმაციას აღმოსავლეთ ევროპის, თუ ახლო და შორეული აღმოსავლეთის ქვეყნების შესახებ).

აღსანიშნავია ისიც, რომ გრიუნენბერგის ნაშრომში, მონღოლთა ვასალობის აღმნიშვნელი წარწერები თან ახლავს საქართველოს და საერთოდ აღმოსავლეთ ევროპისა თუ ახლო აღმოსავლეთის თითქმის ყველა გერბს.

კონრად ფონ ბრიუნენბერგის „საბერაბი წიგნის“ ფურცელი ქართული მიწების ბერაბით, 1483

გრიუნენბერგის მიერ
აფხაზეთისთვის მიწერილი
ბარბი, 1483 წელი

გრიუნენბერგის მიერ
აფხაზეთისთვის მიწერილი
მეორე ბარბი, 1483 წელი

აფხაზეთის ამსახველი მეორე გერბი წარწერით - Kung Von Abt-sas - წარმოადგენს ოქროს ფარს, რომელზეც, ზემოდან ქვემოთ შევიწროებული, სევადა (შავი) და ვერცხლის შუბის პირების მსგავსი, ანდრიას ჯვრისებურად გადაჯვარედინებული წანვეტებული ობიექტებია გამოსახული.

აღმოსავლეთ საქართველოსთვის მიწერილი პირველი გერბი წარმოადგენს მენამულ ფარს, რომელზეც მავრების ორ ხელს, ოქროს თავლია გვირგვინი აქვს აღმართული. გერბს ახლავს წარწერა - Kung Von Gedryen.

აღმოსავლეთ საქართველოსთვის განკუთვნილ მეორე ოქროს გერბზე წარწერით - Kung Von Georrien კი მენამულ გვირგვინიანი სევადა ლომია გამოსახული (გრიუნენბერგის ნაშრომის ზოგვერსიაში მას ადამიანის სახე აქვს), რომელიც წიგნის მიუნჰენურ ვერსიაში გამოსახულ გერბზე ვერცხლის ხმალს ამოაგებს მენამული ქარქაშიდან.

გრიუნენბერგისეული ეს ოთხი გერბი განხილული აქვს მკვლევარ ალექსანდრე თვარაძეს წიგნში „საქართველო და კავკასია ევროპულ წყაროებში“ (გვ. 349). ზემოთქმულ ოთხ გერბთან დაკავშირებით, ჩვენც ვიზიარებთ თვარაძის და სხვა მკვლევართა მოსაზრებას, რომ ეს გერბები, ლეგენდარული, მიწერილი ჰერალდიკის ნიმუშებია და ალბათ

საქართველოს ტერიტორიაზე ისინი არასდროს გამოიყენებოდა.

თუმცა, ქართული მიწების აღსანიშნავად გრიუნენბერგის ნაშრომში ნახსენები გერბების გარდა, წინა გვერდზე კიდევ ერთი გერბია მოყვანილი, რომელიც აქამდე მკვლევართა ყურადღების მიღმა დარჩა. ეს გერბი მოთავსებულია ორ გერბს შორის, რომლებიც ჩვენი აზრით, დღევანდელი უკრაინის მიწებს უნდა აღნიშნავდეს. ჩვენთვის საინტერესო გერბის მარცხნივ განთავსებული გერბის წარწერა იკითხება, როგორც - Kung Von Thaurus Undern Kaiser Kan. აქ საუბარი შეიძლება იყოს ძველი ტავრიდის ანუ ხერსონესის სამეფოს (დღევანდელი ყირიმში) შესახებ. თუმცა, შესაძლებელია, რომ გერბი მცირე აზიაში მდებარე ტავროსის მთების რეგიონს ან კიდევ სპარსეთის თავრიზს აღნიშნავდეს.

ჩვენთვის საინტერესო გერბის მარჯვნივ განთავსებული გერბის ლაჟვარდოვან (მოცისფრო - მოლურჯო) ფარზე, ადამიანის ხელით მოზიდული ოქრო-ვერცხლის მშვილდ-ისარია გამოსახული. ამ გერბს ახლავს წარწერა - Kung Von Russen Gehort Unden Kan. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია, რომ იგულისხმებოდეს კიევის სამთავრო. უფრო გვიანი პერიოდის კიევის გერბზე მთავარანგელოზია გამოსახული, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ 1698 წლით დათარი-

გრიუნენბერგის მიერ
საქართველოსთვის (Gedryen)
მიწერილი პირველი გერბი,
1483 წელი

გრიუნენბერგის მიერ
საქართველოსთვის (Georrien)
მიწერილი მეორე გერბი,
1483 წელი

ბრიუნანგარბის წიგნის გვერდი ლაზეთის გერბით, 1483 წელი

ღებულ კიევის გერბზე არბალეტია გამოსახული.

ამ მცირე გადახვევის შემდეგ დავუბრუნდეთ ჩვენთვის საინტერესო გერბს. ზემოხსენებულ ორს შორის მოთავსებულ ამ გერბს ახლავს წარწერა - Kung Von Lasya Gehort Undern Kan, რაც ითარგმნება, როგორც ხანს დაქვემდებარებული ლაზეთის მეფე-ვერცხლის (თეთრ) ფარზე გამოსახულია სამი ბორცვისგან შემდგარი, ზურმუხტოვანი (მწვანე) აღმოდებული მთა. ფერადი სახით, მთა გრიუნენბერგისეულ გერბზე, „ტიტულარნიკში“ და რუსეთის იმპერიის დიდ გერბში (XIX საუკუნე) მოთავსებულ საქართველოს სამეფოს გერბშია გამოსახული. რუსეთის გერბზე, რომელიც საქართველოს სამეფოს სახით მთელ კავკასიას მოიაზრებს, ცეცხლოვანი ზურმუხტოვანი მთა ოქროს ველზეა გამოსახული და ქართლის სამეფოს ასახავს.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ მიუხედავად იმისა, მთა ცეცხლოვანია თუ უცეცხლო, ისრებითაა გამსჭვალული თუ არა, იგი საქართველოში, დასავლეთ ევროპასა და რუსეთში, ქართულ მიწებს,

ლაზეთის (Kung Von Lasya Gehört Undern Kan), ბერბი ბრიუნენბერგის მიხედვით, 1483 წელი

ცეცხლოვანი მთა ბრიუნენბერგის წიგნის მიორე ეგზემპლარიდან, 1483 წელი

ან უფრო სწორად, საქართველოს ერთ რომელიმე ნაწილს აღნიშნავს. ზოგან ეს ქართლია, ზოგან კახეთი, გრიუნენბერგთან კი ლაზეთი ანუ დასავლეთ საქართველო. ასევე მნიშვნელოვანია იმის ცოდნაც, რომ ჰერალდიკური მხატვრული სტილი დროთა განმავლობაში იცვლებოდა და გრიუნენბერგის ნაშრომი კლასიკური ჰერალდიკისთვის დამახასიათებელი გოტიკური სტილის მხატვრობის ნიმუშს წარმოადგენს. მოსკოვეური „ტიტულარნიკის“ გერბები კი XVII საუკუნისთვის დამახასიათებელი ბაროკოს მხატვრული სტილის გავლენითაა შექმნილი.

ამიტომაც ხაზგასმით გვინდა აღვნიშნოთ ის, რომ გამოსახვის მანერის განსხვავებულობა, ჰერალდიკაში არასდროს თამაშობს გადამწყვეტ როლს. ჰერალდიკისთვის მთავარი გამოსახულების შინაარსია.

აღსანიშნავია ისიც, რომ არა მხოლოდ შუა საუკუნეებში, არამედ ბევრად უფრო მოგვიანებითაც, უცხოურ წყაროებში, ქართული მიწების კლასიკური პერიოდის, ადრე შუა საუკუნეების და აღმწერლების თანადროული ეპოქის სახელწოდებები ერთმანეთშია აღრეული. ამ პერიოდის და გვიანდელ რუკებზეც კი, ხშირად გეოგრაფიული ტერმინი „ლაზეთი“ მთელ დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს და ტერმინების „კოლხეთის“, „აფხაზეთის“, „სამეგრელოსა“ და „იმერეთის“ პარალელურად, ერთსა და იმავე ტერიტორიას უკავშირდება. ასე, მაგალითად, ტერმინი „ლაზეთი“, მთელ დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს ბევრად მოგვიანებითაც კი, ანსელმო მარია ბანდურის მიერ 1742 წელს ამსტერდამში გამოცემულ რუკაზეც. ასეთივე სიტუაციაა აღმოსავლეთ საქართველოსთან დაკავშირებითაც, სადაც გეოგრაფიული ტერმინების აღმნიშვნელი წარწერები - „იბერია“, „ქართლი“, „კახეთი“ და „საქართველო“ ზოგ შემთხვევაში, რუკებზე გამოსახულ ერთსადაიმავე ტერიტორიაზეა განთავსებული.

აღსანიშნავია, რომ ჩვენთვის საინტერესო გერბი თითქმის ორასი წლით უსწრებს მოსკოვეურ „ტიტულარნიკში“ გამოსახულს და ყოველივე ზემოთქმულის გაანალიზების შედეგად, თამამად შეიძლება ვთქვათ ის, რომ სადღეისოდ მიკვლეულ, საქართველოსთან დაკავშირებულ და თავად საქართველოში რეალურად მოქმედ გერბთა შორის, უძველესი სწორედ 1483 წლით დათარიღებული გრიუნენბერგის „საგერბე წიგნში“ გამოსახული „ცეცხლოვანი მთა“.

სავარაუდოდ

გრიუნენბერგის

კვიპროსისა და იბერიის (Der König Von Ybernia) გერბი
ბრიუნენბერგის წიგნიდან, 1483 წელი

იბერიის (Der König Von Ybernia)
გერბი გრიუნენბერგის წიგნიდან,
1483 წელი

ნაშრომს ნაწილობრივ მაინც იცნობდნენ „ტიტულარნიკის“ შემდგენები და ცეცხლოვანი მთაც სწორედ ამ ნაშრომიდან გადაიღეს.“

ახლა კი განვიხილოთ სტატიის დასაწყისში ნახსენები ის მეექვსე გერბი, რომელსაც მხოლოდ რამდენიმე წლის წინ მივაკვლიეთ. ეს გერბი გრიუნენბერგის წიგნის მიუნჰენში დაცული ეგზემპლარის 55-ე გვერდზეა განთავსებული. ამ გვერდზე მხოლოდ ორი გერბია გამოსახული. მარცხენა გერბი კვიპროსის სამეფოს მიეკუთვნება, ხოლო მარჯვენა კი იბერიის სამეფოს. კვიპროსის გერბი იმ გერბს წარმოადგენს, რომელსაც ფრანგ ლუზინიანთა დინასტიის კვიპროსის ჯვაროსანი მეფეები იყენებდნენ. ეს გერბი სამნაწილიანია და მასზე სომხეთის (კილიკიის სომხეთი, რომლის ადრინდელ მმართველებთანაც

ლუზინიანებს ნათესაობა აკავშირებდათ) მენამული ლომი ოქროს ველზე, იერუსალიმის ოქროს ჯვარი ვერცხლის ველზე და თავად კვიპროსის (მენამული ლომი ვერცხლისა და ლაუჯარდოვანი ძელების ფონზე) გერბებია გამოსახული.

სულ სხვა სიტუაციაა იბერიის გერბთან დაკავშირებით. აქამდე ჩვენ არსად შეგვხვედრია იბერიასთან ანუ აღმოსავლეთ და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოსთან მიმართებაში მსგავსი გერბის გამოსახვის თუ რეალურად გამოყენების ფაქტი. აქედან გამომდინარე, სავარაუდოდ ეს გერბი ჩვენს მიერ ზემოთ ნახსენები „მინერითი ჰერალდიკის“ ნიმუშია. თუმცა, ეს სულაც არ აკნინებს მის ჰერალდიკურ მნიშვნელობას. გერბის ოქროს ველზე სამი მენამული ლეოპარდია გამოსახული (ასე ეწოდება ოთხ ფეხზე მდგომ ლომს, რომელსაც თავი ანფასში აქვს შემოტრიალებული. ჰერალდიკური ლეოპარდი ლომისგან ზოოლოგიურად არაფრით

განსხვავდება). გერბს ზემოდან ვერცხლის გვირგვინდადგმული, ოქროს ზარადიანი რკინის მუზარადი ადგას. მუზარადის ლამბრეკინი (მუზარადის გადახურებისგან დამცავი ქსოვილი) ოქროსი და მენამულია. გერბს ახლავს წარწერა - Der Könug Von Ybernia.

მართალია, მსგავსი ლათინური სახელით ადრეულ ხანაში ირლანდიაც იყო ცნობილი, მაგრამ გამომდინარე იმ ფაქტებიდან, რომ ირლანდიას ასეთი გერბი არასდროს ჰქონია, თანაც გრიუნენბერგი ირლანდიის ორ გერბს წარწერებით - Kung Von Enbernia in Schotten და Kung Von Yerland in Schotten რამდენიმე გვერდის წინ, შოტლანდიის გერბის გვერდით გამოსახავს და რომ ლეოპარდებიანი გერბი კვიპროს-სომხეთის გერბის გვერდზეა განთავსებული, ჩვენის აზრით, აქ საუბარი ქართულ მიწებზე, კერძოდ კი აღმოსავლეთ რომის (ბიზანტიის) მომიჯნავე და ზოგჯერ მასში შემავალ „ქართველთა სამეფოზე“ უნდა იყოს. ეს სამეფო, რომელიც ტაო-კლარჯეთს, ერუშეთს, ნიგალს, ჯავახეთს, არტაანს, კოლას, ბასიანს და აბოცს მოიცავდა, ბიზანტიურ წყაროებში იბერიის (ივერიის ბერძნულად) სახელით იყო ცნობილი. „ქართველთა სამეფო“ გრიუნენბერგის მიერ ნაშრომის შექმნამდე ლამის ოთხასი წლით ადრე გაუქმდა, თუმცა, როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, გრიუნენბერგის ნაშრომი სავსეა ანაქრონიზმებით.

ყოველივე ზემოთქმულის შეჯამების შედეგად, შეიძლება დავუშვათ, რომ ლეოპარდებიანი გერბი, ქართული მიწების ამსახავი, „მინერითი ჰერალდიკის“ კიდევ ერთი და აქამდე საქართველოში უცნობი ნიმუშია.

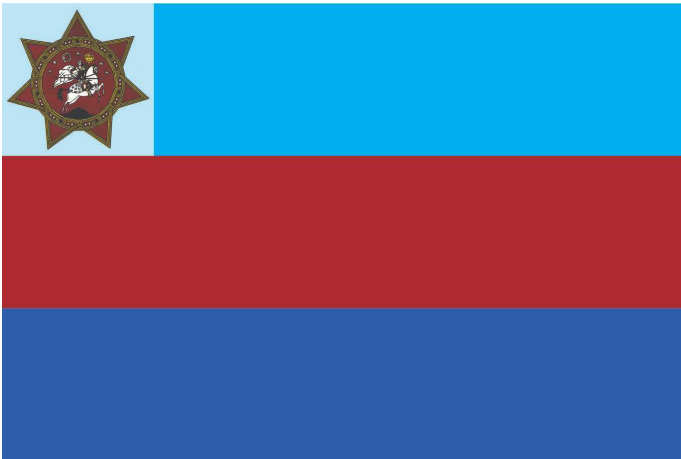
ზაქარია (ზაზა) კიკნაძე
მხატვარი-ჰერალდიკოსი

**აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის
ღროშის პროექტის შესახებ (1992 წ.)**
ინტერვიუ აფხაზეთის ა/რ უმაღლესი საბჭოს ღვაუჭატთან
ნუგზარ მგალობლიშვილთან

ბატონო ნუგზარ, როდის და როგორ დაიწყეთ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სიმბოლოებზე მუშაობა და რომელ ისტორიულ წყაროებს ეყრდნობოდით. რის გამო თქვენს აფხაზეტმა უარი თქვენ მიერ შექმნილ დროშის ვარიანტზე?

ყველამ ვიცით, რომ აფხაზეთის სიმბოლიკა ისტორიულად იყო - თხა, ის რაც გამოსახულია ვახუშტი ბაგრატიონის 1735 წლის კავკასიის გენერალურ რუკაზე. მაშინ, როდესაც 1991 წელს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე ვლადისლავ არძინბას მიერ ითქვა, რომ აფხაზეთისათვის საჭირო იყო ახალი სიმბოლიკის შექმნა, მეც, როგორც მხატვარმა, გადავწყვიტე ამაზე მემუშავა. საბოლოოდ, ჩემს მიერ შექმნილი დროშა იყო ღია ლურჯი (ცისფერი)-შინდისფერი-ღურჯი ჰორიზონტალური ზოლებით, რომლის ზედა მარჯვენა კუთხეში, რომელსაც თქვენ ჰერალდიკის სპეციალისტები „კრიუს“ უწოდებთ, თეთრ კვადრატში ჩასმული საქართველოს გერბით - თეთრი გიორგი.

იმ დროს ჩემთვის უმთავრესი იყო პატრიოტული, ეროვნული თემა და ამიტომაც გამოვიყენე შინდისფერი და საქართველოს

ნუგზარ მგალობლიშვილის მიერ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წინაშე წარმოდგენილი ღროშის ესკიზი
1992 წლის 23 ივლისს

გერბი. ლურჯი ფერი კი, რომელსაც ბევრი ადამიანი, ალბათ ზღვას დაუკავშირებს, არა ზღვას, არამედ ქართულ ლიტერატურაში მიღებულ პოეტურ გამოხატულებას მივუსადაგე. გემახსოვრებათ: „ზღვისა ფერს“... „ცისა ფერს“... გამოთქმები. მე მაშინ არანაირი შეხება არ მქონდა ჰერალდიკასთან, თუ არ ჩავთვლით ნიგნის გაფორმებას.

მახსოვს, მწერალთა კავშირმა მთხოვა „ბალადა ვეფხისა და მოყმის“ ნიგნი გამეფორმებინა. ყველა, რატომღაც, ყოველთვის ვეფხვისა და მოყმის შეჭიდების სცენას გამოსახავს, მაშინ როცა ამ ბალადის დედააზრი სხვაა - დედის ტირილი და ვეფხვის დედასთან სამძიმარზე წასვლის სურვილი. მოკლედ, მეც სწორედ ეს სცენა გამოვსახე - მოტირალი დედა, დახოცილი ვეფხვი და მოყმის ფონზე... როდესაც მითხრეს რომ ეს ნიგნი მსოფლიოს სხვადასხვა ენებზე, მათ შორის აფხაზურადაც გამოიცემოდა, უარი ვთქვი ჩემ მონაწილეობაზე, რადგან ვერ წარმომედგინა ქართული ტოლერანტობის ეს შესანიშნავი ნიმუში აფხაზურ, უფრო სწორად აფსუას ენაზე დანერილი რუსული კირილიცის ასო-ნიშნებით.

მოკლედ, მაშინ მივიტანე კიდეც უმაღლეს საბჭოში დროშის ჩემი ვარიანტი, რომელსაც, ასე ვთქვათ, აფხაზებმა ცალი თვალთ შეხედეს და არც კი განხილულა იგი, ვფიქრობ, მასში გამოყენებული ქართული თემატიკის გამო.

შექმნა თუ არა აფხაზეთის მაშინდელმა უმაღლესმა საბჭომ სპეციალური კომისია?

სხვათა შორის, ქართული მხარე საერთოდ წინააღმდეგი იყო, რომ სიმბოლიკა შეცვლილიყო. ამიტომაც კომისიაში, რომელიც აფხაზებმა შექმნეს, არცერთი ქართველი არ განევრიანებულა.

ვინ არის აფხაზეთის დროშისა და გერბის ავტორი? მინვეული იყო იგი კომისიის მიერ თუ თავად, საკუთარი ინიციატივით წარმოადგინა კომისიაში საკუთარი ვარიანტი?

მე საკმაოდ გვიან შევიტყვე, რომ სიმბოლიკის შექმნის საკითხი მხატვარ ვალერი გამგეასათვის ჰქონდათ დავალებული და პრაქტიკულად გადაწყვეტილიც იყო მის მიერ შექმნილი დროშის მიღება. ბუნებრივია, მას ეტყოდნენ, რომ დროშა უნდა ყოფილიყო წმინდად აფხაზური და არავითარი ქართული არ უნდა ასახულიყო. მაგრამ როგორ უნდა ახსნან აფხაზებმა დროშაზე ხელის გამოსახულება... ან თუნდაც მწვანე-თეთრი ზოლები, რომელიც XIV-XV საუკუნეების სხვადასხვა ევროპულ რუკებზეა ნაჩვენები ქართულ ხუთჯვრიან დროშასთან ერთად და ქალაქ სებასტოპ-

ოლისის ანუ სოხუმის დროშა... შუა საუკუნეების ამ პერიოდში ხომ არ არსებობდა ცალკე აფხაზეთის სამეფო და ეს ნიშნებიც ხომ წმინდად ქართულია...

ერთ საინტერესო ისტორიასაც გავიხსენებ: მე გაგონილი მქონდა, რომ არსებობს აფხაზი თავადების მიერ რუსეთის იმპერატორისადმი მიწერილი წერილი. ამ დროს მოსკოვის ლომონოსოვის სახელობის უნივერსიტეტმა (MGU) დაარსების 225 წლისთავის აღსანიშნავად მხატვრული გაფორმებისათვის საკავშირო კონკურსი გამოაცხადა, რომელშიც გავიმარჯვე. მოსკოვში ყოფნით ვისარგებლე და ლენინის სახელობის ბიბლიოთეკის რუმინანცევის ფონდში ვნახე ეს წერილი და დადგენილი საფასურის გადახდის შემდეგ მისი ასლი გადავალეხინე.

მაშინ შემთხვევით მოსკოვში შემხვდა ისტორიკოსი ედიშერ ხოშტარია-ბროსე და ვაჩვენე კიდეც ეს ასლი, რომელიც ქართულად, ქართული ანბანით არის დანერილი. იმის გამო, რომ მე მოსკოვში უნივერსიტეტის გაფორმებაზე ვმუშაობდი, რის გამოც კიდეც დიდი ხნით მომიწევდა დარჩენა, ვთხოვე წერილის ეს ასლი თბილისში ჩამოეტანა და ხელნაწერთა ინსტიტუტის ფონდისათვის გადაეცა, რადგან, დიდი ალბათობით, ეს მნიშვნელოვანი წერილი იქ არ იქნებოდა. დღეს ყველას შეუძლია ნახოს აფხაზი თავადების მიერ რუსეთის იმპერატორისადმი მიწერილი ამ წერილის ასლი, რომელიც, როგორც ვთქვი, ქართულ ენაზეა დანერილი ქართული ასო-ნიშნებით და არა აფსუას ენაზე.

აფხაზეთის დროშაზე მწვანე და თეთრი ზოლები და ასევე ვარსკვლავები შვიდია და, როგორც თავად ამბობენ, აფხაზეთის შვიდ მხარე-რეგიონს განასახიერებს, რომელიც მანამდეც არსებობდა. ესენია - გალი, ტყვარჩელი, ოჩამჩირე, გულრიფში, სოხუმი და სოხუმის რაიონი, გუდაუთა და გაგრა. თავად აფხაზები მათ უწოდებენ შვიდ თემს - საქები (იგივე ჯიქეთი), ბზიფი (იგივე გუდაუთა), გუმაა (იგივე გუმისთა ანუ სოხუმის რ-ნი და გულრიფში), აბჟუა (ოჩამჩირე), სამირზაკან (იგივე სამურზაყანო), დალ-ცაბალი (იგივე დალის ხეობა და ნებელდა) და ფსხუ-აიბგა.

აქ მინდა ისიც ვთქვა, რომ აფხაზეთისთვის ახალი სიმბოლიკის მიღების იდეა უკვე დიდი ხნის მომნიშვნელოვანი თემა იყო, რითაც დაუპირისპირდებოდნენ ერთიან ქართულ სახელმწიფოს. ამის მთავარი იდეოლოგიური სტრუქტურა იყო არაფორმალური საზოგადოება „აიდგილარა“. მას ჰქონდა თავისი საკუთარი დროშა, რომლის ელემენტები შემდეგ აფხაზეთის დროშაში გაზიარებული

იყო. პრაქტიკულად, „აიდგილარა“ იყო მთავარი საბაზო ორგანიზაცია, რომელიც არა მარტო სიმბოლიკის თვალსაზრისით, არამედ სახელისუფლო სტრუქტურებიც უნდა ჩამოეყალიბებინა და, საერთოდ, მის გარეშე არ კეთდებოდა არაფერი. ზოგიერთი კულუარული ინფორმაციით, რუსებიც იღებდნენ ამაში მონაწილეობას, რომელთაც მეტი ინფორმაცია და თეორიული მომზადებაც ჰქონდათ ამ საკითხში.

„აიდგილასთან“ იყვნენ ისტორიკოსი აკადემიკოსი სლავა ლაკობა, ისტორიკოსები ოლეგ ბლაჟუბა და იური ვორონოვი. ამიტომ, სავარაუდოდ, დროშა ამ სამეულთან ერთად, კოლექტიური შემოქმედებითი შრომის შედეგია. რაც შეეხება თავად აფხაზების დამოკიდებულებას საკუთარი დროშის მიმართ, ისეთია, რომ იგი ვიზუალური თვალსაზრისით ერთ-ერთი საუკეთესოა და იდეალურად გადმოსცემს, როგორც თავად ამბობენ - Апсни душа-ს.

აფხაზეთის დროშა და გერბი 1992 წლის 23 ივლისის უმაღლესი საბჭოს სესიაზე იქნა მიღებული და 2005 წლიდან ეს დღე (23 ივლისი) აფხაზეთის დროშის დღედ არის გამოცხადებული. ჰქონდა თუ არა ვალერი გამგიას წარმოდგენილი დროშის სხვა ვარიანტიც, მე ვერ გეტყვით, რადგან ჩვენ დეპუტატებს დროშის საბოლოო ვარიანტი გვაჩვენეს. ითქვა, რომ ეს არის მიღებული და კომისის მიერ დამტკიცებული. ფაქტიურად, ჩვენ, ქართველები, ფაქტის წინაშე დაგვაყენეს.

(ინტერვიუს მომზადებაში დაგვეხმარა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე ჯემალ გამახარია და ამავე საბჭოს დეპუტატი თემურ მყავია)

მოამზადა ღაპითი კლდიაშვილმა

თბილისის გერბისა და დროშის კონკურსის შესახებ

ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების, გერბისა და დროშის შერჩევა, საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის, მუნიციპალიტეტებისა და თვითმმართველი ქალაქების სიმბოლოების ერთიან სისტემად ჩამოყალიბების ერთგვარი დაგვირგვინებაა. სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების ეს ერთიანი სისტემა ეყრდნობა საქართველოს კანონმდებლობასა და ტერიტორიული სიმბოლოების შემსწავლელი სამეცნიერო დისციპლინების საერთაშორისოდ აღიარებულ პრინციპებს.

ამ პრინციპებსა და საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკაზე დაყრდნობით შეიმუშავა და დაამტკიცა საკუთარი გერბი და დროშა საქართველოს 70-მა მუნიციპალიტეტმა და თვითმმართველმა ქალაქმა.

თბილისის ამჟამად მოქმედი სიმბოლოები ვერ აკმაყოფილებს ჰერალდიკურ და ვექსილოლოგიურ მოთხოვნებს, გერბი ამ სახით, 2005 წლის 8 ივნისს დამტკიცდა, ხოლო დროშა 1989 წლიდანაა თბილისის სიმბოლო. ამ სიმბოლოებს მნიშვნელოვან მხატვრული და დღეს უკვე ისტორიული ღირებულება აქვს და ამდენად, ახალი, შესაბამისად გამართული, სიმბოლოების შერჩევის შემდეგ თბილისის გერბი შენარჩუნდება ქალაქის ემბლემებად.

2023 წლის 20 დეკემბერს „ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების (გერბი და დროშა) ნიშნების შესარჩევი კომისია“ შეიქმნა.

კომისიამ, საქართველოს კანონმდებლობასა და საუკეთესო პრაქტიკაზე დაყრდნობით, მათ შორის ავტორთა ანონიმურობის პრინციპის დაცვით, შეიმუშავა საკონკურსო პირობები; კონკურსი “ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის სიმბოლოების - გერბისა და დროშის შესარჩევად” 2024 წლის 27 თებერვალს გამოცხადდა. საკონკურსოდ მასალების მიიღება დაშვებული იყო 2024 წლის 1 მარტიდან - 30 აპრილის ჩათვლით.

კომისიამ, ქ.თბილისის მერის კახა კალაძის და ქ.თბილისის საკრებულოს თავმჯდომარის გიორგი ტყემალაძის თანდასწრებით, საკონკურსო მასალების განხილვის რამდენიმე სხდომა ჩაატარა. კომისიის შემადგენლობაში იყვნენ თბილისის საკრებულოს თავმჯდომარის მოადგილე თინათინ ნიბლოშვილი, წარმო-

მადგენლობითი ორგანოს სახელდებისა და სიმბოლიკის კომისიის თავმჯდომარე ნინო ვარდოსანიძე, საკრებულოს განათლებისა და კულტურის კომისიის თავმჯდომარე კახა ლაბუჩიძე, საკრებულოს გარემოს დაცვის კომისიის თავმჯდომარე ნიკოლოზ კახეთელიძე და საკრებულოს თავმჯდომარის მრჩეველი მარიკა დარჩია. კომისიაში, საზოგადოების განსხვავებული პროფესიის წარმომადგენლებთან ერთად, მიწვეულნი იყვნენ „ჭერალდიკის, ვექსილოლოგიისა და სიმბოლიკის კვლევის ცენტრის“ საბჭოს წევრები.

2024 წლის 5 ივნისის კომისიის სხდომაზე კომისიის წევრებმა განიხილეს გერბისა და დროშის 27 საპროექტო ნამუშევარი, რომლებიც, კონკურსის შედეგების გამოცხადების შემდეგ გასაჯაროვდა თბილისის მერიის ვებგვერდზე.

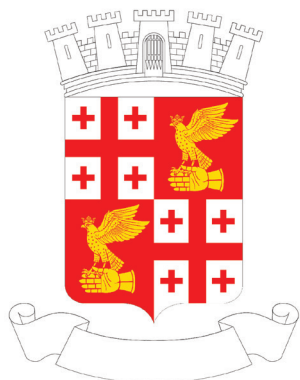
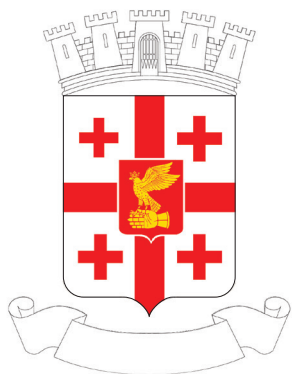
საკონკურსო პირობის თანახმად, ავტორს ქალაქ თბილისის გერბისა და დროშის პროექტის ერთიანი კონცეფცია უნდა წარმოედგინა, სადაც ჭერალდიკური ენით, ამ ორი სიმბოლოს ურთიერთბმა უნდა გამოეხატა.

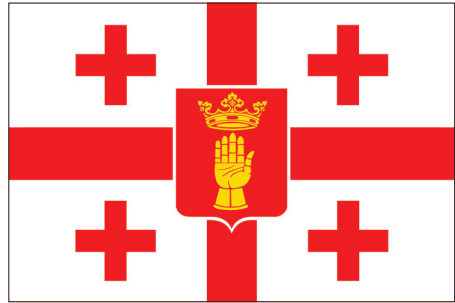
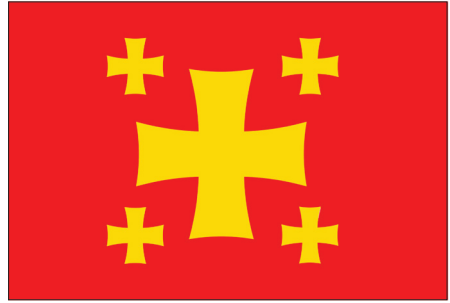
კონკურსში მონაწილეობის მიღება ნებისმიერ მოქალაქეს ან მოქალაქეთა ჯგუფს შეეძლო, შემფასებელი კომისიის წევრისა და ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელ და წარმომადგენლობით ორგანოში, მათ შორის ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის მიერ დაფუძნებულ სსიპ-ში დასაქმებული პირის გარდა.

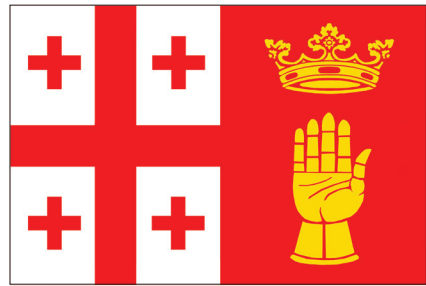
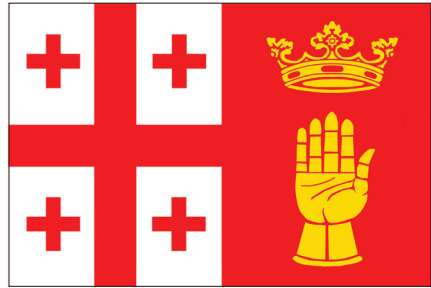
„ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების (გერბი და დროშა) ნიმუშების შესარჩევი კომისიის“ დადგენილებით კონკურსში წარმოდგენილი გერბისა და დროშის პროექტებიდან კომისიამ არც ერთი არ მოიწონა და შესაბამისად, არ გამოავლინა გამარჯვებული.

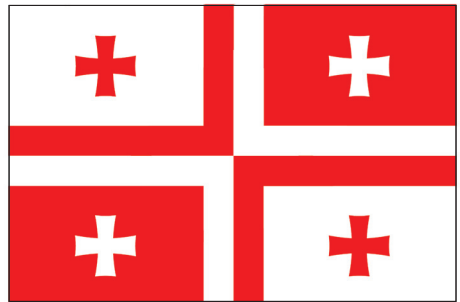
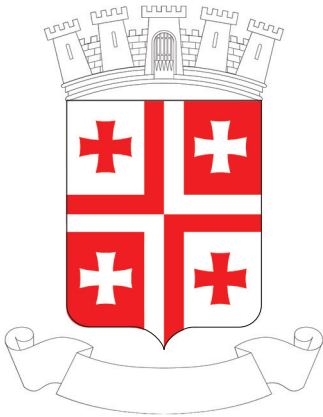
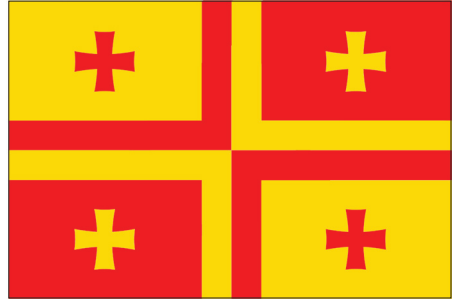
კომისიამ ქალაქ თბილისის სიმბოლოების - გერბისა და დროშის ახალი კონკურსის ჩატარების გადაწყვეტილება მიიღო, რომლის თარიღიც დამატებით გამოცხადდება.

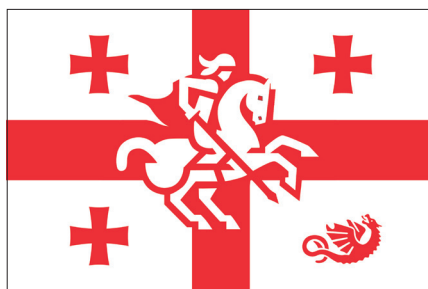
დავით კლდიაშვილი
ჭერალდიკის სპეციალისტი

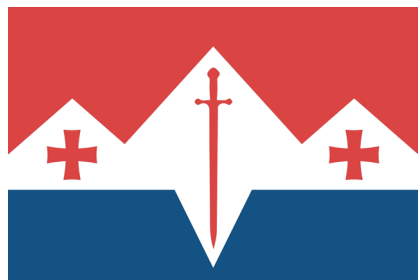
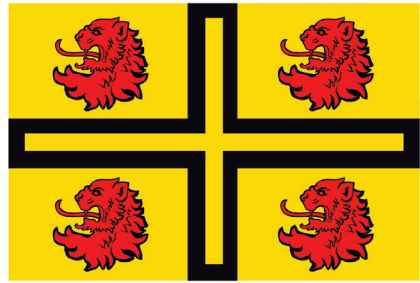

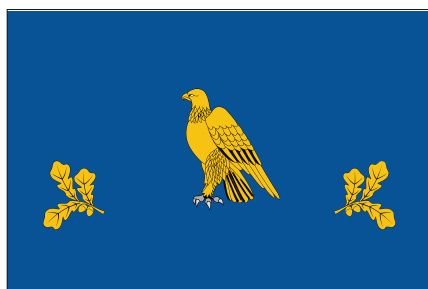

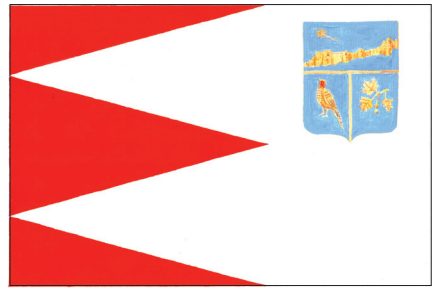

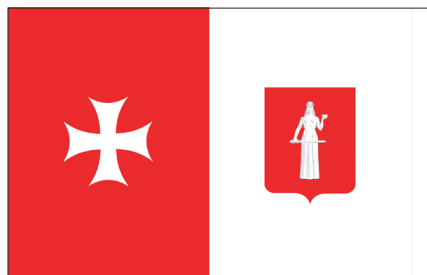
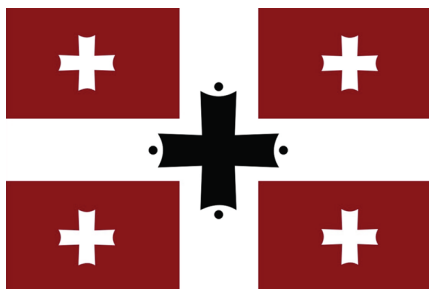

საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს 2023 წლის ანგარიში

მოკლე შეჯამება: მთავარი მიღწევები და გამომწვევები

ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს ძირითადი საქმიანობა 2023 წლის საანგარიშო პერიოდში „სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების შესახებ“ საქართველოს კანონით (4313-III) განსაზღვრული ვალდებულების და 2022 წლის 14 დეკემბრის საქართველოს მთავრობის №572-ე დადგენილების შესაბამისად უკავშირდებოდა სახელმწიფო დანესებულებების სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების (ემბლემა, დროშა, განმასხვავებელი ნიშანი, უნიფორმა, ოფიციალური დოკუმენტი, სახელმწიფო და უწყებრივი ჯილდო და სხვა) შეთანხმებას, ერთიანი სახელმწიფო მხატვრულ-შინაარსობრივი სახის ჩამოსაყალიბებლად.

ზოგადი ინფორმაცია დანესებულების შესახებ

საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭო არის საქართველოს პარლამენტთან მოქმედი ორგანო, რომელიც არეგულირებს საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოებსა და სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოებთან დაკავშირებულ საკითხებს. ჰერალდიკის საბჭოს ხელმძღვანელობა წარმოდგენილია საბჭოს თავმჯდომარის და მოადგილის სახით; ხოლო საშტატო ერთეულის საერთო რაოდენობა შეადგენს 15-ს.

ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭო თავის საქმიანობაში ხელმძღვანელობს საქართველოს კონსტიტუციით, „საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით, საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოების გამოყენების წესის შესახებ“ საქართველოს კანონით, „სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების შესახებ“ საქართველოს კანონით, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტით, საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს დებულებით და სხვა სათანადო სამართლებრივი აქტებით.

ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს ძირითადი ამოცანებია: სახელმწიფო სიმბოლოებთან და მათი გამოყენების შესახებ წინადადებების შემუშავება; აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და თვითმმართველი ერთეულების სიმბოლოების შექმნასა და მათი გამოყენების წესების დადგენაში მონაწილეობა და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება; სახელმწიფო ცერემონიის, ოფიციალური ღონისძიებისა და

სამხედრო აღლუმის მოწყობისას სახელმწიფო სიმბოლოების და სხვა ჰერალდიკური ნიშნების გამოყენების წესების დადგენაში მონაწილეობა, სათანადო რეკომენდაციებისა და დასკვნების გაცემა; საქართველოს სახელმწიფო დანესებულებათა ჰერალდიკური ნიშნების, საქართველოს სახელმწიფო სამხედრო და სპეციალურ უწყებათა სპეციალური ფორმის ტანსაცმლისა (უნიფორმებისა) და განმასხვავებელი ნიშნების, უწყებრივი ჯილდოების, დროშების ერთობლიობისა და ემბლემების შექმნისა და მათი გამოყენების წესების დადგენაში მონაწილეობა, სათანადო რეკომენდაციებისა და დასკვნების გაცემა.

1. საქმიანობის ძირითად მიმართულებები და შედეგები:

1.1 საქართველოს მთავრობის №572 დადგენილების აღსრულება

საქართველოს კანონმა „სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების შესახებ“ (4313-III) განსაზღვრა საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს უფლებამოსილება, შეითანხმოს საჯარო დანესებულებების სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების (ემბლემა, ბლანკის ნიმუში) დადგენის და მათი აღმართვის, გამოფენისა და გამოსახვის წესები.

ამასთან, კანონმა დაავალდებულა სახელმწიფო დანესებულებები, საბჭოსთან შეითანხმებინა მანამდე დადგენილი სიმბოლოები 5 წლის ვადაში. დანესებულებებისთვის განსაზღვრული სამუშაოს დიდი მოცულობიდან გამომდინარე, რასაც დაერთო პანდემიით გამოწვეული სირთულეები, ვადა გახანგრძლივდა 2024 წლის 1 მაისამდე.

კანონის იმპლემენტაციის დროს გამოვლენილმა სირთულეებმა აჩვენა აღმასრულებელი ხელისუფლების დანესებულებებისთვის უფრო ზედმინევენიტი განმარტებების მიცემის და მათი მხატვრულ-შინაარსობრივი სახის კოორდინირებული მოწესრიგების აუცილებლობა.

კოორდინაციის და რეფორმირების პროცესის ფასილიტაციის მიზნით, მთავრობის ადმინისტრაციასთან ერთად დაიგეგმა ერთიანი სამთავრობო ემბლემების დადგენის და ბლანკების ფორმების, ასევე საზოგადოებასთან საკომუნიკაციო საშუალებებზე მათი გამოსახვის წესების სამთავრობო დადგენილებით განსაზღვრა.

2023 წლის დასაწყისიდანვე №572-ე დადგენილების აღსრულების მიზნით, საბჭომ გამართა კონსულტაციები სამინისტროებსა და საქვეუწყებო დანესებულებებთან. მათ შორის, სამუშაო შეხვედრები სამინისტროებსა და

ტროების ადმინისტრაციული სამსახურის უფროსებთან.

საბჭომ დაწესებულებებს გააცნო (დაუგზავნა და საბჭოს ელ-გვერდზე ატვირთა) დადგენილების აღსრულებისთვის საჭირო ტექნიკური მონაცემები, რის საფუძველზეც დაწესებულებებმა დაიწყეს ემბლემების და ბლანკების შემუშავება, შეთანხმება და დადგენა.

აღსრულების დროს ჰერალდიკის საბჭო ხშირ შემთხვევაში უშუალოდ მონაწილეობდა დაწესებულებების ემბლემების შემუშავებაში, კორექტირებაში. ძალისხმევას მიმართავდა თითოეული სირთულის აღმოფხვრის მიზნით და ასეთის შეუძლებლობის შემთხვევაში მთავრობის ადმინისტრაციასთან თანამშრომლობით ამზადებდა დადგენილებაში ცვლილების პროექტს.

დადგენილების აღსრულების სტატისტიკა

საერთო სამთავრობო ემბლემაზე მუშაობისას საბჭოს საქმიანობა დაიგვირთა. თუ 2018-2020 წლებში დამუშავებული კორესპონდენციების რაოდენობა იყო წელიწადში საშუალოდ 68 კორესპონდენცია; 2021-2023 წლებში მათი რაოდენობა გაიზარდა 500%-ით (2022 წელს - 238 წერილი; 2023 წელს - 314 წერილი), ამათგან 2022 წლის ბოლოდან 2023 წლის მეორე კვარტლის ბოლომდე წერილების ძირითად რაოდენობას წარმოადგენდა სამინისტროების და მათი საქვეუწყებო დაწესებულებების ემბლემები, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი და კორესპონდენციის ბლანკები. მაგალითად, თავდაცვის სამინისტრომ შეათანხმა 300-ზე მეტი ბლანკის ნიმუში (შეთანხმება დაიწყო 2023 წლის თებერვლის ბოლოდან ელ.ფოსტის საშუალებით და მათი უმეტესობა დამტკიცდა სხვადასხვა დროს).

საბჭო განსაკუთრებით გადაიტვირთა 2023 წლის 9 იანვრიდან-1 ივლისამდე პერიოდში, როდესაც დამუშავდა №572-ე დადგენილებასთან დაკავშირებული 205 წერილი, რამაც შეადგინა 2023 წელს დამუშავებული კორესპონდენციების 75%);

თითოეული წერილი მეტწილად შეიცავდა დაწესებულების ემბლემების, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტებისა და კორესპონდენციების (წერილების) ბლანკების ერთობლიობებს, ასევე მოითხოვდა დაზუსტებას, მათ შორის სამართლებრივს, რისთვისაც საბჭოს უწევდა დამატებითი კვლევა, გამონვლილვითი ახსნა-განმარტებითი სამუშაოები, რომელსაც წინ უსწრებდა ელ.ფოსტით პროექტების მიღება და მათი

მხატვრულ-შინაარსობრივი დამუშავება, დაზუსტება.

საბჭომ შეითანხმა დადგენილებით გათვალისწინებული დაწესებულებების ემბლემების და ბლანკის ნიმუშების თითქმის 95%, ყველა სამინისტრო და სსიპ-ების უმეტესობა. ბევრმა მათგანმა გამოსცა შესაბამისი ნორმატიული აქტი მათი დამტკიცების შესახებ.

მომზადდა ცვლილებები დადგენილებაში იმ სირთულეების მიხედვით, რომლებსაც დაწესებულებები წააწყდნენ დადგენილების აღსრულებისას. თითოეულ მათგანთან საბჭომ გაიარა კონსულტაცია, სამინისტროს ადმინისტრაციის უფროსებს ჩაუტარდათ სემინარები, გამოითხოვა ინფორმაცია თუ რომელიმე დაწესებულებას ჰქონდა განკერძოებული ემბლემის დადგენის აუცილებლობა. საბჭომ განიხილა თითოეული მათგანის შენიშვნა, თვალთახედვაში მიღების მიზანშეწონილობა და შეძლებისდაგვარად სისტემურად ასახა დადგენილების ცვლილების პროექტში, ისე რომ არ დარღვეულიყო სახელმწიფოს ერთიანი მხატვრულ-შინაარსობრივი სახე.

საქართველოს მთავრობის N572-ე დადგენილების ბანხორცილეება

სამინისტრო	ემბლემა	ბლანკი	შეთანხმება	ღამთკიცება	გამოყენება
საბარძო საქმეთა	+	+	20/06/2023	-	-
შინაგან საქმეთა	+	+	20/06/2023	-	-
თავდაცვის	+	+	20/06/2023	30/06/2023	+
იუსტიციის	+	+	16/03/2023	27/04/2023	+
ფინანსთა	+	+	21/06/2023	27/06/2023	+
გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	+	+	18/04/2023	30/05/2023	+
ოკუპ. ბერ. დევნ., შრომისა და ჯანდაცვის	+	+	19/05/2023	20/06/2023	+
ეკონომიკისა და მდგრ. განვითარების	+	+	28/02/2023	27/07/2023	+
ინფრასტრუქტურისა და რკმ. განვითარების	+	+	05/04/2023	26/04/2023	+
განათლების	+	+	11/05/2023	26/06/2023	+
კულტურისა და სპორტის	+	+	19/06/2023	-	-
შერიგებოისა და სამოქ. თანასწორობის	+	+	19/06/2023	-	+

საქართველოს პარლამენტთან არსებულ ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოსთან შეთანხმებული სიმბოლოების ჩამონათვალი დაწესებულებების მიხედვით

საქართველოს მთავრობა (შეთანხმებულია ელ.ფოსტით 25.04.2023) ემბლემა; ბლანკები; სსიპ: რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო

(პრემიერ-მინისტრის ბლანკი - ქართული და ინგლისური; პრემიერ-მინისტრის ბრძანება; მთავრობის ადმინისტრაცია - ქართული და ინგლისური; მთავრობის დადგენილება; მთავრობის განკარგულება; მთავრობის სხდომის ოქმი; მთავრობის ადმინისტრაციის უფროსის ბრძანება).

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო: ემბლემა; ბლანკები; სსიპ: 12; 40-მდე რეგიონული სააგენტო;

1. სსიპ ლ.საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი;
2. სსიპ დასაქმების ხელშეწყობის სააგენტო;
3. სსიპ დევნილთა, ეკომიგრანტთა და საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტო (რეგიონული სააგენტო 5<);
4. სსიპ სამედიცინო და ფარმაცევტული საქმიანობის რეგულირების სააგენტო;
5. სსიპ საგანგებო სიტუაციების კოორდინაციისა და გადაუდებელი დახმარების ცენტრი (გამონაკლისი);
6. სსიპ ჯანმრთელობის ეროვნული სააგენტო;
7. სსიპ საქართველოს სამედიცინო პოლდინგი;
8. სსიპ ციფრული მმართველობის სააგენტო;
9. ინფორმაციული მმართველობის სააგენტო ITA;
10. სურსათის ეროვნული სააგენტო; (რეგიონული სააგენტო 20<)
11. სსიპ შრომის ინსპექციის სამსახური (ბლანკები; ემბლემა შეთანხმებული იყო);
12. სსიპ სახელმწიფო ზრუნვისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლთა დაზარალებულთა დახმარების სააგენტო; (რეგიონული სააგენტო 10<)

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო: ემბლემა; ბლანკები; სსიპ: 10

1. განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემა;
2. განათლების საერთაშორისო ცენტრი;
3. ზურაბ ჭვანიას სახელობის სახელმწიფო ადმინისტრირების სკოლა;
4. კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;
5. მასწავლებლის სახლი;
6. საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ინფრასტრუქტურის განვი-

თარების სააგენტო;

7. საგანმანათლებლო კვლევების ეროვნული ცენტრი;
8. შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი;
9. შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი;
10. მანდატურის სამსახური (ბლანკები; ემბლემა შეთანხმებულია კანონით)

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკები. (წერილის ბლანკები, მინისტრის ბრძანებები, ვიცე-პრემიერის ბლანკი). სსიპ: 3 - ბლანკები; 1 ემბლემა და ბლანკები.

1. სახელმწიფოს ქონების სააგენტო;
2. ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო;
3. ანარმოვე საქართველოში;
4. ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია (ემბლემა; ბლანკები);

საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო: ემბლემა; ბლანკები. სსიპ: 10

1. ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო;
2. გარემოს ეროვნული სააგენტო;
3. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი;
4. დაცული ტერიტორიებისა და რეგიონების;
5. ეროვნული სატყეო სააგენტო;
6. ველური ბუნების სააგენტო;
7. სახელმწიფო ლაბორატორია;
8. მიწის ეროვნული სააგენტო;
9. სურსათის ეროვნული სააგენტო;
10. ღვინის სააგენტო;

რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკები. სსიპ: 3

1. მუნიციპალური განვითარების ფონდი;
2. ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრი;
3. საავტომობილო გზების დეპარტამენტი;

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკები. სსიპ: 8 (მხოლოდ ბლანკები)

1. იუსტიციის სახლი;
2. სახელმწიფო არქივი;
3. საჯარო რეესტრი;
4. საკანონმდებლო მაცნე;
5. სპეციალური პენიტენციური სამსახური;
6. დანაშაულის პრევენციის, არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულებისა და პრობაციის ეროვნული სააგენტო;
7. იუსტიციის სასწავლო ცენტრი;
8. აღსრულების ეროვნული ბიურო;

საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკები. სსიპ: 4 (მხოლოდ ბლანკები)

1. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური;
2. სახაზინო სამსახური;
3. სსიპ შემოსავლების სამსახური;
4. სსიპ ფინანსთა სამინისტროს აკადემია;

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკები. სსიპ (მხოლოდ ბლანკები)

1. სსიპ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა თარგმნის ბიურო;

საქართველოს შერიგებისა და სამოქ.თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი: ემბლემა, ბლანკი.

საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკი. სსიპ (ბლანკები)

1. ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი;
2. აზერბაიჯანული თეატრი;
3. თბილისის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი;

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკი. სსიპ (არ არის ვალდებული)

საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო: ემბლემა, ბლანკი. სსიპ (არ არის ვალდებული).

1.2. საბჭოს რეორგანიზაცია, საშტატო განრიგის შესწორება, დაფინანსე-

ბის საკითხის გადახედვა ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით

ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს ეფექტიანი მმართველობის უზრუნველყოფისათვის სტრუქტურისა და საშტატო ნუსხით გათვალისწინებული თანამდებობების მოწესრიგებისათვის, მათ შორის თანამდებობების ერთიანი სტანდარტით იერარქიულ რანგებში ოპტიმალური განაწილებისათვის, 2023 წლის 1 იანვრიდან დაიგეგმა და განხორციელდა რეორგანიზაცია.

მომზადდა შემდეგი დოკუმენტები: რეორგანიზაციის განხორციელების გეგმა, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის ბრძანების პროექტი „საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს სტრუქტურისა და საშტატო ნუსხის დამტკიცების შესახებ“. საბჭოს თავმჯდომარის ბრძანების პროექტები: სტრუქტურულ ერთეულებში რეორგანიზაციის განხორციელების შესახებ, დასაქმებული პირებისათვის დამატებითი საკვალიფიკაციო მოთხოვნების განსაზღვრის შესახებ, პროფესიული საჯარო მოხელეების სამუშაოთა აღწერილობების დამტკიცების შესახებ.

მოხდა ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს სტრუქტურულ ერთეულებში მიმდინარე რეორგანიზაციას დაქვემდებარებული პროფესიული საჯარო მოხელეების გამოვლენა და გაფრთხილება; განხორციელდა მობილობა 4 საჯარო მოხელესთან დაკავშირებით.

ჩატარდა ახალი სტრუქტურით, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით, „პროფესიული საჯარო მოხელის მობილობის წესის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 20 აპრილის №199 დადგენილებით გათვალისწინებული ღონისძიებები.

ახალი სტრუქტურისა და საშტატო ნუსხის დამტკიცების შემდეგ საჯარო სამსახურის ბიუროს ვებგვერდის მეშვეობით გამოვაცხადეთ და საკონკურსო კომისიასთან ერთად ჩატარდა კონკურსი 5 საშტატო ერთეულზე. შედეგი დადგა 3 ვაკანსიაზე; საანგარიშო პერიოდში კონკურსის საფუძველზე გამოვლინდა და დასაქმდა ასევე 1 სტაჟიორი.

1.3. ჰერალდიკისა და ვექსილოლოგიის კონფერენცია

2023 წლის 15-17 სექტემბერს ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ორგანიზებით, ასევე „ჰერალდიკის, ვექსილოლოგიისა და სიმბოლიკის კვლევითი ცენტრის“ მხარდაჭერით გაიმართა ჰერალდიკისა და

ვექსილოლოგიის მესამე კონფერენცია „ჰერალდიკა და ისტორიული ნიშნობები“.

საქართველოს სახელმწიფო და სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს ისტორიული საზღვაო რუკები (პორტულანები), რომელზეც საქართველო, მისი ადგილობრივი თვითმმართველობები მონიშნულია ვექსილოლოგიური და ჰერალდიკური სიმბოლოებით.

კონფერენციაში ქართველ ექსპერტებთან და მეცნიერებთან ერთად მონაწილეობდა 10-მდე ქვეყნის ჰერალდიკის და ვექსილოლოგიის საერთაშორისო ექსპერტი და მეცნიერი, მათ შორის ჰერალდიკის საერთაშორისო აკადემიის პრეზიდენტი ელისაბედ როუდსი.

1.4. ქალაქ თბილისის სიმბოლოების (გერბი, დროშა) დადგენა

„სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების შესახებ საქართველოს კანონით“ და „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ საქართველოს ორგანული კანონით“ განსაზღვრული ვალდებულების შესაბამისად, ქ.თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიასთან თანამშრომლობით, გადაწყდა და დაიგეგმა ქ.თბილისის სიმბოლოების (დროშა და გერბი) დასადგენად კონკურსის გამოცხადება.

საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტმა (ოკუპირებული ტერიტორიების გარდა) შეიმუშავა და დაიდგინა სიმბოლოები, რაც გულისხმობს კონკურსის წესით სიმბოლოების შერჩევას და შეთანხმებას პარლამენტთან არსებულ ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოსთან.

საბჭოს და მერიის თანამშრომლობით განისაზღვრა საკონკურსო პირობები, ჰერალდიკური ნორმების და საქართველოს მუნიციპალური ჰერალდიკისათვის დამახასიათებელი მხატვრულ-შინაარსობრივი სტილის საფუძველზე.

ქ.თბილისის გერბისა და დროშის გამოსავლენად კონკურსი ჩატარდება საერთაშორისო სტანდარტით, გამჭვირვალედ. კონკურსში მონაწილეობის მიღება შეეძლება როგორც საქართველოს ისე უცხოელ სპეციალისტებს. საკონკურსო კომისია შედგა მუნიციპალიტეტის გადაწყვეტილებით. კონკურსს ეყოლება ერთი გამარჯვებული და მისი ნამუშევარი დადებითი დასკვნის მისაღებად გადაეგზავნება ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს.

1.5. ურთიერთობა საერთაშორისო პარტნიორებთან და ორგანიზაციებთან

ჰერალდიკის საბჭო ორმხრივი მემორანდუმების ფარგლებში თანამშრომლობს სხვა სახელმწიფოების შესაბამის დაწესებულებებთან, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების წევრია და მუდმივად ჩართულია ჰერალდიკის საკითხებზე გამართულ საერთაშორისო სემინარებსა და კონფერენციებში.

აღნიშნული ვალდებულებების და საქართველოს პარლამენტის 2020 წლის 29 სექტემბრის №7200-1ს დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს დებულები“ შესაბამისად 15.08.2023 - 20.08.2023 პერიოდში, შვედეთში, ქ. ლუნდში სკანდინავიის ჰერალდიკური საზოგადოების (Societas Heraldica Scandinavica) მიერ ორგანიზებულ, ჰერალდიკის საერთაშორისო აკადემიის 22-ე კოლოკვიუმში (XXII Colloquium of the International Academy of Heraldry) და აკადემიის პლენარულ სხდომაში მონაწილეობის მისაღებად საბჭომ მიავლინა ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარე მამუკა გონგაძე და თავმჯდომარის მოადგილე დავით ჩხეიძე.

საანგარიშო პერიოდში შედგა ასევე ვიზიტი საფრანგეთის რესპუბლიკაში, ქ.პარიზში 02.10.2023 - 07.10.2023. საქართველოს სახელმწიფო დროშის ორი ახალი ნიმუშის შესწავლის მიზნით, რომლებიც დაცულია საფრანგეთის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში და საფრანგეთის ეროვნულ არქივში. ამავე ვიზიტის ფარგლებში მოხდა შეხვედრა საფრანგეთის ჰერალდიკის საბჭოშიც.

1.6. საგამომცემლო საქმიანობა

საბჭოს მხარდაჭერით გამოიცა პირველი ინგლისურენოვანი წიგნი ქართული ჰერალდიკის შესახებ, თორნიკე ასათიანის ავტორობით.

2. უწყებრივი თანამშრომლობა და სხვა საქმიანობა

საქართველოს პარლამენტთან გრძელდება მუშაობა სახელმწიფო ჯილდოებისა და დაჯილდოების ერთიანი სისტემის სრულყოფისთვის უწყებათშორისო კომისიის შექმნის მიმართულებით. ასევე გაღრმავდა დაჯილდოების სისტემების კვლევა, რის საფუძველზეც მომზადდა პრეზენტაციები; მიმდინარეობს მუშაობა „სახელმწიფო სიმბოლოების გამოყენების წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის სრულყოფაზე, საბჭომ შეისწავლა და შეიმუშავა საქართველოს პარლამენტის ემბლემის ვერსიები.

2.1. საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსთან

- შემუშავდა, შეთანხმდა და დამტკიცდა უწყებრივი მედალი: „გიორგი ჭყონდიდელი-მნიგნობართუხუცესი“;
- შეთანხმდა და გაიცა დასკვნა თავდაცვის სამინისტროს საპატიო სიგელის პროექტზე;
- შეთანხმდა და გაიცა დადებითი დასკვნა გენერალ გ.კვინიტაძის სახელობის კადეტთა სამხედრო ლიცეუმის სააღლუმე/ყოველდღიური სამხედრო ფორმის ნიმუშებზე;
- მიმდინარეობს მუშაობა საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს თავდაცვის ძალებთან უწყებრივი მედლის „ყოული შარტავა“ პროექტის დადგენაზე;
- სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი დეპარტამენტის ლოგოები და დროშები ჰერალდიკის საბჭოს დიზაინერების მიერ ჩასწორდა და გადაეგზავნა სამინისტროს დასამტკიცებლად.
- გაიცა დადებითი დასკვნა საკონტრაქტო სამხედრო სამსახურის რიგით/კაპრალთა, სერჟანტთა და უმცროს ოფიცერთა შემადგენლობიდან საუკეთესო სამხედრო მოსამსახურეთა დაჯილდოების სერტიფიკატის ნიმუშზე.
- გაიცა დადებითი დასკვნა კიბერუსაფრთხოების ბიუროს ემბლემის პროექტზე.
- ურთიერთთანამშრომლობით ჩასწორდა და გაიცა დადებითი დასკვნა პროექტზე უწყებრივი მედლის „საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში 30 წლის სამსახურისთვის“.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან

- შეთანხმდა და გაიცა დადებითი დასკვნა სამინისტროს საქვეუწყებო დანესებულება
- სასაზღვრო პოლიციის მოსამსახურეების ფორმის ტანსაცმლის განახლებულ და ახალ ესკიზებზე.
- მიმდინარეობს მუშაობა სასაზღვრო პოლიციის მიერ წარმოდგენილ პროექტზე - სანაპირო დაცვის დეპარტამენტის ხომალდებზე საქართველოს სახელმწიფო დროშის აღმართვის წესის შემუშავების თაობაზე.

- შეთანხმდა, შესაბამისი დასკვნა გაიცა და დამტკიცდა საქართველოს სასაზღვრო პოლიტიკის სანაპირო დაცვის დეპარტამენტის მცურავი საშუალებების საერთო სახომალდო სიგნალების ცხრილზე.

საქართველოს განათლების მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტროსთან

- შეთანხმდა სსიპ საგანმანათლებლო კვლევების ეროვნული ცენტრის ემბლემა და აღწერილობა, ჰერალდიკურად გასწორდა, გაიცა შესაბამისი დასკვნა და დამტკიცდა;

- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს სახელწოდების ცვლილებიდან გამომდინარე ხელმეორედ შეთანხმდა და გაიცა დადებითი დასკვნა წარმოდგენილ ემბლემის, ბანერისა და ბლანკების პროექტებზე;

- შეთანხმდა და გაიცა დადებითი დასკვნა სსიპ განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემის მიერ წარმოდგენილ საბაზო და სრული ზოგადი განათლების ატესტაციების, პროფესიული განათლების დიპლომების პროექტებზე.

- შეთანხმდა და გაიცა დადებითი დასკვნა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ წარმოდგენილ უწყებრივი სამკერდე ნიშნის „მასწავლებლის ეროვნული პრემია“ პროექტზე.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან

- სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მიერ წარმოდგენილ „საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მონმობისა და საქართველოში მცხოვრები უცხოელის ბინადრობის ელექტრონული მონმობის ფორმებისა და ტექნიკური მახასიათებლების დამტკიცების შესახებ“ ცვლილებებზე გაიცა დადებითი დასკვნა;

- უწყებრივ ჯილდოებზე („იუსტიციის მედალი“, „დამსახურებული იუსტიციები“ და სამინისტროს მედალიონი) გაიცა შენიშვნები და გრძელდება მუშაობა.

ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო

- ჩასწორდა და გაიცა დადებითი დასკვნა ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სსიპ კურორტების განვითარების სააგენტოს ემბლემის, ოფიციალური კორესპონდენციების (წერილის) ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტისა და ბანერის ნიმუშებზე.

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო

- საგარეო საქმეთა სამინისტროს თხოვნით, დაიწყო თანამშრომლობა „აკაკი ჩხენკელის სახელობის“ უწყებრივი მედლის პროექტზე.

საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროსთან

- დაიწყო სპორტულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა და კონსულტაციები სპორტულ ღონისძიებებზე, ქვეყნის შიგნით თუ უცხოეთში ორგანიზებული კანონით განსაზღვრული სახელმწიფო დროშის სწორად გამოსახვის, აღმართვის რეკომენდაციების განევისა და განმარტებისთვის.

ავტონომიური რესპუბლიკების სიმბოლოების და სახელმწიფო მნიშვნელობის სიმბოლოების სრულყოფის მიზნით, საბჭო თანამშრომლობს რესპუბლიკების უწყებებთან.

საანგარიშო პერიოდში (2023 წელი) შემოვიდა 315 წერილი და გავიდა 290 წერილი.

SUMMARIES IN ENGLISH

ROYAL GORGASLIAN FLAG: FROM THE BOOK -
GEORGIAN FLAGS,
ch. 1953, p. 15–20.

SARA BARNAVELI

The royal flag of Georgia, as documented in historical writings from the 12th to the 14th centuries, bears names associated with the mighty kings of Georgia: Gorgaslian, Davitian, and “Bagratoanuri.”

This emblematic flag is referenced in accounts from the United Kingdom of Georgia. Notably, the first historian of King Tamar recounts an episode from Abxubakr Atabag’s incursions, where he describes the royal flag: “Upon our approach to Sindeti, our eyes beheld the snow-white banner wavering like a symbol of ancientness.” Subsequent writings by Georgian and Armenian chroniclers consistently highlight the flag’s white color.

According to Bagrat Batonishvili, a Georgian historian, “the flag attributed to King David Aghmashenebeli was captured from the Imeretians by the Ottomans” during the battle of Akhaltsikhe on November 5, 1810. Although the royal flag of Georgia is presently considered lost, it remains possible that it may be located within the Ottoman Empire.

THE MARITIME FLAG OF DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA: A BRIEF HISTORY

NIKOLOZ NIKOLOZISHVILI

Doctor of History

Ambassador-at-large, Ministry of Foreign Affairs of Georgia

After Georgia declared independence on May 26, 1918, disputes arose over ownership of the Black Sea Fleet, claimed by Georgia, Ukraine, the Volunteer Army, and later Soviet Russia. Despite these challenges, Georgia acquired several vessels for civil and military use.

The first record of a Georgian flag on a ship dates to March 1919, during the launch of the patrol vessel Patara Kakhi. However, no details about the flag's design were mentioned. A law passed on December 13, 1919, stipulated that Georgian military ships would use a "military flag" (*samkhedro bairaghi*), while trade ships would use the "Georgian flag" (*qartuli bairaghi*), likely referring to the national flag adopted on September 10, 1918.

In late 1919, Argentina, the first country to recognize Georgia's independence *de jure* (on September 15, 1919), through its diplomatic mission in Berlin requested a sample and description of the Georgian flag for cases determined by the International Code of Signals, and for paying honor prescribed by the Naval Ceremonies. Georgia's diplomatic representative in Berlin V. Akhmeteli sent a description in December 1919 and, later, a sample of the maritime flag on May 5, 1920. This flag was a slightly modified version of the national flag of Georgian Democratic Republic, differing only in proportions: the black and white stripes occupied half the flag's height and two-thirds of its length instead of two-fifths.

Inspired by Argentina's request, Georgia launched a campaign at the Paris Peace Conference to secure international recognition for Georgian ships to sail under their national flag. In January 1920, the Head of Georgian Delegation N. Tcheidze submitted a description and sample of the maritime flag to Allied and Associated Powers, including Argentina. This

version matched the proportions of the national flag of the Republic.

It appears that the earlier sample sent from Berlin was initially considered as the maritime flag, but to streamline the approval process, Georgia ultimately used the national flag design. Consequently, the unique Berlin sample, preserved in Argentina’s diplomatic archives, remains an historical exception.

KNIGHTS OF THE GOLDEN FLEECE A BRILLIANT MYTH UNRAVELLED

HANNAH ITERBEKE

In 1430, Philip the Good founded the Order of the Golden Fleece, a knightly order considered today as one of the earliest and most significant trans-European political alliances.

Museum Hof van Busleyden’s exhibition ‘Knights of the Golden Fleece’: A Brilliant Myth Unravelling introduces visitors to the Order of the Golden Fleece. While there is no direct link between the two organisations, this exhibition also aims to raise questions about the relationship between this mediaeval alliance and the present-day European Union. Knights of the Golden Fleece examines the similarities as well as the differences between them, thereby revealing the universal nature of these political alliances, which involve everything from solidarity and cooperation to tension and conflict.

This exhibition is part of the Construct Europe programme.

FROM THE HISTORY OF GEORGIAN HERALDRY.
(Magazine “Soviet Art”, No. 1, 1957)

M. VADBOLSKI

Heraldry, known as “Gerbtmtsodneoba,” focuses on the study of coats of arms of various types and functions and the analysis of the conceptual and symbolic signs depicted on each coat of arms. Contemporary research is broadening the scope of heraldry to include the examination of folk and ritual symbolism. The richness and diversity of Georgian heraldry are exemplified by the ancient artifacts preserved to the present day.

CORRESPONDENCE BETWEEN VADBOLSKY AND
TARNOVSKY (RUSSIAN-GEORGIAN)

The correspondence addresses the French publication “Vexillologia,” which features an examination of the flags from the period of unified Georgia. Additionally, it presents flags associated with the Georgian kingdoms and principalities of the 18th century, as documented in sources including Georgian Visual sources.

AN ADDITIONAL COAT OF ARMS
ATTRIBUTED TO GEORGIA

ZACHARY KIKNADZE

In the third issue of “Heroldi” magazine (2014), our article under the title of “The Ancient Georgian Coat of Arms” was published. The article discussed the coats of arms depicted in Konrad von Grünenberg’s “Wappenbuch” dated 1483, which are related to Georgia. Before the publication of the article, it was believed that only four coats of arms were

attributed to Georgia within Grünenberg's book, and these had already been studied by Georgian researchers. It should be noted, that it was never confirmed that the four coats of arms were used within Georgia, leading to them being considered as attributed heraldry. Before the evidence was presented in the 2014 article, a majority of scholars believed that the oldest attribution of territorial arms to the Georgian kingdoms and lands were those depicted in the "State Book" also known as the "Titularnik" of the Tsar and Grand Duke of Muscovy, Aleksey Mikhailovich, published in 1672. In addition to these four, Georgian Heraldist Zachary Kiknadze traced the fifth coat of arms related to Georgia previously unknown to Georgian researchers. This is the coat of arms attributed to Lazica, written as "Lasya" by Grünenberg. It depicts the "Inflamed Mountain" and it is the only instance from Grünenberg's arms attributed to the Georgian lands which has been proven to actually have been used in Georgia. The western Georgian territorial term "Lasya" was often used in medieval times to describe all of western Georgia, known to westerners as the ancient Kingdom of Colchis or Lazica during the later Roman period. In later centuries, this coat of arms was attributed to different parts of Georgia, among them was the late medieval/early modern eastern Georgian Kingdom of Kartli, known in the west as Kingdom of Iberia and the Kingdom of Georgia. Zachary Kiknadze has now identified another coat of arms depicted in Grünenberg's "Wappenbuch". This coat of arms placed next to the coat of arms of Cyprus, depicts a shield or, three lions passant guardant in gules armed or and langued azure, representing the Kingdom of Iberia (Der Könug von Ybernia). In Zachary Kiknadze's opinion, this coat of arms is not representing the ancient Georgian Kingdom of Iberia (Iberia-Kartli), but the medieval Georgian Kingdom of Iberia also known in Greek as Iveria (Kingdom of Kartvels). In the authors opinion, it's possible that the confusion between the similar Latin names of Georgia and Ireland (Hybernia, Ybernya, Iberia and etc.) is also playing a role, however, Grünenberg depicted two coats of arms attributed to Ireland on a separate page next to Scottish coat of arms, while the coat of arms attributed to Iberia are depicted next to the arms of Cyprus. This positioning reinforces the idea that the arms are attributed to the Georgian Kingdom of Iberia rather than Ireland.

THE PROJECT OF THE FLAG OF THE AUTONOMOUS REPUBLIC OF ABKHAZIA

(Interview with Nugzar Mgaloblishvili, a deputy of the then Supreme Council of the Autonomous Republic of Abkhazia)

The session of the Supreme Council of the Autonomous Republic of Abkhazia adopted the flag and coat of arms of the republic on July 23, 1992; its author is the artist Valeri Gamgia. Another version of the coat of arms and flag was presented by the member of the Supreme Council Nugzar Mgaloblishvili; as N. Mgaloblishvili recalls, his version was not considered due to its Georgian theme. Since 2005, July 23 has been declared the Day of the Flag of Abkhazia.

ABOUT THE COMPETITION FOR THE COAT OF ARMS AND FLAG OF TBILISI

On June 5, 2024, during a meeting of the Commission for the Selection of Symbols of State Significance (Coat of Arms and Flag) of the Tbilisi City Municipality, 27 designs for the coat of arms and flag were presented. However, none of the proposals received approval from the Commission, and no winner was determined. As a result, the Commission has decided to hold a new competition, with the date to be announced later.

REPORT OF THE STATE COUNCIL OF HERALDRY AT THE PARLIAMENT OF GEORGIA

On December 14, 2022, the Government of Georgia, in collaboration with the State Council of Heraldry at the Parliament of Georgia, formulated and adopted Resolution No. 572, which outlines the Rules for Depicting the Emblems of the Executive Power and Certain Public Institutions.

This initiative established a unified artistic content system for public institutions, which the Council endorsed. The system includes standardized samples for institutional emblems and templates for communication letters and administrative-legal forms. This publication offers a comprehensive report on the administrative process associated with this initiative.